

Föstudaginn 21. júní 1991.

Nr. 482/1990. **Ákærvaldið**

(Atli Gíslason hrl., sérstakur saksóknari)
gegn

Olav Ómari Kristjánssyni

(Jón Steinar Gunnlaugsson hrl.)

og **Guðmundi Þórðarsyni**

(Jónatan Sveinsson hrl.).

Brot gegn 158. og 262. gr. alm. hgl. Lög um bókhald. Lög um eignarskatt. Skilorð.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Guðrún Erlendsdóttir, Bjarni K. Bjarnason, Hjörtur Torfason og Þór Vilhjálmsson og Gunnar M. Guðmundsson, settur hæstaréttardómari.

Ríkissaksóknari áfrýjaði máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 18. desember 1990 að ósk beggja ákærðu, en einnig af hálfu ákærvalds. Krafist er sakfellingar samkvæmt ákæru, þyngingar á refsingu og að ákærði Olav Ómar og Þýsk-íslenska hf. verði svipt leyfi til verslunaratvinnu eða rétti til þess.

Af hálfu ákærða Olavs Ómars er *aðallega* krafist sýknu af öllum kröfum ákærvalds í málinu, *til vara*, að hann verði aðeins sakfelldur fyrir brot samkvæmt 1.-2. töluliðar II. kafla ákærunnar, en sýknaður að öðru leyti, en *til prautavara*, að undandregin skattfjárhæð verði eigi talin hærri en 7.054.517 krónur, komi til sakfellingar samkvæmt 107. gr. laga nr. 75/1981 um tekju- og eignarskatt. Fari svo, verði eigi jafnframt sakfelldur fyrir brot gegn 158. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940. Þá er þess og krafist, komi til sakfellingar, að refsing verði dæmd eins væg og lög leyfa og refsivist skilorðsbundin, verði hún dæmd.

Af hálfu ákærða Guðmundar er *aðallega* krafist sýknu af kröfum ákærvalds, en *til vara*, að refsing samkvæmt héraðsdómi verði lækkuð verulega og refsivist skilorðsbundin, verði hún dæmd.

I.

Sakarefni málsins eru gerð rækileg skil í hinum áfrýjaða dómi.

Af hálfu beggja ákærðu er því sérstaklega mótmælt, að sakfellt verði fyrir skattundandrätt vegna reksturs Þýsk-íslenska hf. önnur ár en 1984, þar sem ákæra í málinu sé eingöngu reist á endurgerðum skattframtalsgögnum vegna reksturs félagsins á því ári einu. Verði ekki á það fallist, er því haldið fram, að sök sé að hluta fyrnd.

Sakargögn leiða í ljós, að undandrættur frá tekjum Þýsk-íslenska hf., sem birtist í endurgerðum ársreikningi og nýju skattframtali félagsins 1985 vegna starfsemi þess 1984, fór ekki fram á því ári einu, heldur átti rætur í rekstri fyrri ára. Sá löggilti endurskoðandi, sem bjó hin nýju gögn í hendur ríkisskattstjóra, komst svo að orði í skýrslu sinni fyrir dómi, eins og frá greinir í héraðsdómi, að hann teldi, að fáum mundi blandast hugur um, að um væri að ræða uppsafnaða tekjumyndun nokkurra ára. Sú var og skoðun stjórnenda Þýsk-íslenska hf., sem fóru þess á leit við skattyfirvöld, að undandrættinum yrði jafnað á milli ára við endurálagningu opinberra gjalda. Að þeim tilmælum var ekki farið, heldur lagt á að nýju á grundvelli hinna endurgerðu framtalsgagna, eins og hinar undandregnu tekjur heyrðu allar til rekstrarárinu 1984.

Ákæran í málinu er byggð á þeim gögnum, sem stjórnendur Þýsk-íslenska hf. lögðu fyrir skattyfirvöld sem grundvöll að endurálagningu opinberra gjalda. Þó eru útreikningar, sem liggja til grundvallar þætti F í I. kafla ákærunnar, gerðir með tilliti til þess, að undandregnar tekjur skiptist á árin 1981-1984. Þegar virt er efni ákærunnar með hliðsjón af forsendum hennar og grundvelli, þykir einsætt, að hana beri að skýra svo, að ákært sé fyrir allan framkominn undandrätt tekna Þýsk-íslenska hf., en ekki aðeins þann hluta, sem telja meg, að eingöngu heyrir til rekstrarárinu 1984. Hafa verjendur ákærðu átt þess allan kost að haga vörn sinni hér fyrir dómi í samræmi við þetta.

Á hinn bóginn verður að telja, eins og atvikum málsins er háttað, að rétt hafi verið og eðlileg sú aðferð í héraðsdómi að dreifa hinum undandregnu tekjum á fleiri ár en 1984 á þann hátt, sem gert var, úr því að þess var kostur samkvæmt gögnum málsins, enda var það jafnframt ákærðu í vil og í fullu samræmi við þá meginreglu, sem lögfest er í 2. mgr. 60. gr. laga nr. 75/1981 um tekju- og eignarskatt.

Hinn 12. nóvember 1985 hófst athugun rannsóknardeildar ríkis-

skattstjóra á bókhaldi Þýsk-íslenska hf., sem leiddi til endurálagningar opinberra gjalda 29. apríl 1986, en 30. júní sama ár sendi skattrannsóknarstjóri málið rannsóknarlögreglu ríkisins til opinberrar rannsóknar, sem hófst í október sama ár. Samkvæmt því og með vísan til 6. mgr. 108. gr. laga nr. 75/1981 er sök ákærðu að engu leyti fyrnd.

III.

Svo sem rakið er í héraðsdómi, urðu þær lyktir kæru Þýsk-íslenska hf. til ríkisskattaneftndar á endurálagningu opinberra gjalda félagsins, sem fram fór 29. apríl 1986, að kærinni var vísað frá vegna vanreifunar af hálfu beggja mál aðila. Er í dóminum greint frá rökum nefndarinnar fyrir frávisun kærinnar.

Verjendur ákærðu halda því fram og leggja á það ríka áherslu, að frávisun kærinnar frá ríkisskattaneftnd beri að túlka svo, að með henni hafi endurálagningin fallið úr gildi og þar með hafi brostið grundvöll fyrir ákvörðun refsingar á hendur ákærðu samkvæmt 1. mgr. 107. gr. laga nr. 75/1981.

Á þetta verður ekki fallist. Eftir að skattrannsóknarstjóri sendi rannsóknarlögreglu ríkisins málið til opinberrar rannsóknar, sem leiddi til ákæru og dómsmeðferðar, var forræði þess í öllum greinum í höndum dómstóla, sbr. 1.- 3. mgr. 108. gr. laga nr. 75/1981, sbr. og meginreglur 75. gr. og 110. gr. laga nr. 74/1974 um meðferð opinberra mála, þar á meðal mat á fjárhæð undandreginna tekna og opinberra gjalda og þar með grundvelli fyrir ákvörðun sektar samkvæmt 1. mgr. 107. gr. laga nr. 75/1981. Sjá einnig H.1970,834. Hefur því umræddur frávisunarúrskurður ríkisskattaneftndar enga þýðingu í þessu máli.

IV.

Sakadómur Reykjavíkur, sem í áttu sæti tveir löggiltir endurskoðendur, komst að þeirri niðurstöðu, að ársreikningum Þýsk-íslenska hf. 1982-1985 hafi verið að ýmsu leyti áfátt og víst sé, að verulegt undanskot hreinna tekna hafi átt sér stað. Jafnframt sé næsta ljóst, hverri fjárhæð þetta undanskot hafi í heild numið að lágmarki rekstrarárin 1981-1984 að báðum meðtöldum. Dreifing teknanna milli ára sé aftur á móti óljós, og sé allur vafi í því efni metinn

í dóminum ákærðu í vil. Dómurinn raðnsakaði og endurgerði ársreikninga félagsins fyrir þessi ár. Að virtum þessum ársreikningum endurgerðum taldi dómurinn sannað, að Þýsk-íslenska hf. hefði skotið undan tekjuskatti, eigi lægri fjárhæð en 24.332.128 krónum, og eignarskatti og eignarskattsauka, eigi lægri fjárhæð en 1.829.253 krónum, samtals 26.161.381 krónu.

Þegar litið er til gagna málsins og röksemda héraðsdóms, verður að líta svo á, að hin undandregnu skattgjöld nemi eigi lægri fjárhæðum en að ofan greinir. Eru ákærðu réttilega sakfelldir fyrir þetta atferli í héraðsdómi og brot þeirra rétt heimfært til refsíákvæða.

V.

Bókhalds- og fölsunarbrot ákærðu þykja varða við þau laga- og reglugerðarákvæði, er í héraðsdómi greinir. Ber að staðfesta ákvæði dómsins um þau.

VI.

Refsing ákærða Olavs Ómars þykir með vísan til forsendna fyrir refsíákvörðun í héraðsdómi hæfilega ákveðin fangelsi í 12 mánuði, en fresta skal fullnustu níu mánaða af refsingunni og sá hluti niður falla að liðnum þrem árum frá uppkvaðningu dóms þessa að telja, haldi ákærði almennt skilorð 57. gr. laga nr. 19/1940, sbr. 4. gr. laga nr. 22/1955. Þá greiði ákærði Olav Ómar 20.000.000 króna sekt til ríkissjóðs. Rétt þykir með vísan til 5. mgr. 107. gr. laga nr. 75/1981 að dæma Þýsk-íslenska hf. til greiðslu sektarinnar in solidum með ákærða. Verði sektin eigi greidd innan fjögurra vikna frá birtingu dómsins, sæti ákærði fangelsi í níu mánuði í hennar stað.

Refsing ákærða Guðmundar Þórðarsonar þykir með vísan til forsendna fyrir refsíákvörðun héraðsdóms hæfilega ákveðin fangelsi í þrjá mánuði, en fresta skal fullnustu refsingarinnar og hún niður falla að liðnum tveim árum frá uppkvaðningu dóms þessa að telja, haldi ákærði almennt skilorð 57. gr. laga nr. 19/1940, sbr. 4. gr. laga nr. 22/1955. Þá greiði ákærði Guðmundur 1.000.000 króna sekt til ríkissjóðs, og þykir rétt með vísan til 5. mgr. 107. gr. laga nr. 75/1981 að dæma Þýsk-íslenska hf. til greiðslu sektarinnar in

solidum með ákærða. Verði sektin eigi greidd innan fjögurra vikna frá birtingu dómsins, sæti ákærði fangelsi í þrjá mánuði í stað sektarinnar.

Staðfesta ber ákvæði héraðsdóms um sýknu af kröfu ákæruvalds samkvæmt 4. tl. III. kafla ákæru um sviptingu leyfis til verslunar-atvinnu eða réttar til þess.

Staðfesta ber ákvæði héraðsdóms um sakarkostnað.

Dæma ber ákærðu til að greiða allan áfrýjunarkostnað málsins, eins og í dómsorði greinir, þar á meðal þóknun saksóknara, sem starfar á grundvelli 3. mgr. 29. gr., sbr. 193. gr. laga nr. 19/1991 um meðferð opinberra mála.

D ó m s o r ð:

Ákærði Olav Ómar Kristjánsson sæti fangelsi í tólf mánuði, en fresta skal fullnustu níu mánaða af refsingunni og sá hluti niður falla að liðnum þrem árum frá uppkvaðningu dóms þessa að telja, haldi ákærði almennt skilorð 57. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940, sbr. 4. gr. laga nr. 22/1955. Ákærði greiði 20.000.000 króna sekt til ríkissjóðs in solidum með Þýsk-íslenska hf. Komi níu mánaða fangelsi í stað sektarinnar, verði hún eigi greidd innan fjögurra vikna frá birtingu dóms þessa.

Ákærði Guðmundur Þórðarson sæti fangelsi í þrjá mánuði, en fresta skal fullnustu refsingarinnar og hún niður falla að liðnum tveim árum frá uppkvaðningu dóms þessa að telja, haldi hann almennt skilorð 57. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940, sbr. 4. gr. laga nr. 22/1955. Ákærði greiði 1.000.000 króna sekt til ríkissjóðs in solidum með Þýsk-íslenska hf. Komi þriggja mánaða fangelsi í stað sektarinnar, verði hún eigi greidd innan fjögurra vikna frá birtingu dóms þessa.

Ákvæði héraðsdóms um sakarkostnað eiga að vera óröskuð.

Ákærði Olav Ómar greiði málsvarnarlaun skipaðs verjanda síns, Jóns Steinars Gunnlaugssonar hæstaréttarlögmanns, 450.000 krónur.

Ákærði Guðmundur Þórðarson greiði málsvarnarlaun skip-

aðs verjanda síns, Jónatans Sveinssonar hæstaréttarlögmanns, 450.000 krónur.

Ákærðu greiði in solidum allan annan kostnað af áfrýjun málsins, þar með talin saksóknarlaun skipaðs saksóknara, Atla Gíslasonar hæstaréttarlögmanns, 600.000 krónur.

Dómur sakadóms Reykjavíkur 5. desember 1990.

Ár 1990, miðvikudaginn 5. desember, er á dómþingi sakadóms Reykjavíkur, sem háð er í Borgartúni 7 af Helga I. Jónssyni sakadómarara sem dómsformanni og meðdómendunum Sigurði Stefánssyni og Sigurði Hafsteini Pálssyni, löggiltum endurskoðendum, kveðinn upp dómur í sakadómsmálinu nr. 664-665/1990: Ákærvaldið gegn Olav Ómari Kristjánssyni og Guðmundi Þórðarsyni, sem tekið var til dóms 31. október sl.

Málið er höfðað með ákæru ríkissaksóknara, dagsettri 29. desember 1989, á hendur ákærðu, Olav Ómari Kristjánssyni framkvæmdastjóra, Silungakvísl 25, Reykjavík, fæddum 2. september 1948 í Keflavík, og Guðmundi Þórðarsyni héraðsdómslögmanni, Stórahjalla 11, Kópavogi, fæddum 20. ágúst 1945 í Reykjavík, „fyrir brot á lögum um tekjuskatt og eignarskatt og bókhaldsbrot.

I. Brot á lögum um tekjuskatt og eignarskatt.

Með skattframtali fyrir Þýsk-íslenska hf., undirrituðu fyrir hönd þess af ákærðu, Ómari Kristjánssyni og Guðmundi Þórðarsyni, mótteknu af skattstjóra 2. júlí 1985, gerðu þeir skattskil fyrir tekjuárið 1984. Framtalinu fylgdu ársreikningar fyrir nefnt ár auk ýmissa annarra venjulegra fylgiskjala með skattframtölum. Álagning fór fram að óbreyttum gjaldstofnum samkvæmt framtalinu. Í nóvembermánuði 1985 hófst rannsóknardeild ríkisskattstjóra handa um rannsókn á skattskilum og bókhaldi hlutafélagsins, sem leiddi í ljós stórfelldan undandrätt á tekjum þess og eignum samkvæmt skattframtalinu frá 2. júlí 1985 ásamt misfellum í bókhaldi. Hélt rannsóknin síðan áfram með aðstoð löggilts endurskoðanda, er hinn 6. janúar 1986 skilaði uppgjöri yfir tekjur og gjöld félagsins 1984 og eignir þess og skuldir við lok þess árs. Sýndi það uppgjör stórkostlegan undandrätt. Voru reikningsskil þessi afhent ákærðu, þegar er þau lágu fyrir. Að svo komnu lá fyrir að ákvarða skatta að nýju. Við þær aðstæður lét stjórn Þýsk-íslenska hf. löggiltan endurskoðanda yfirfara eða endurskoða fyrirbyggjandi bókhalds- og reikningsgögn og semja nýja ársreikninga, er hún ásamt skattframtali afhenti ríkisskattstjóra 12. apríl 1986 með ósk um, að endurákvörðun opinberra gjalda færi fram á grundvelli þessara gagna.

Leiddi sú endurákvörðun á tekjuskatti og eignarskatti félagsins til hækkunar um kr. 45.606.891. Samkvæmt rekstrarreikningnum nam hagnaður fyrir tekjuskatt og eignarskatt kr. 63.569.386, en sambærileg tekjutala samkvæmt hinu fyrra framtali nam kr. 19.632.135 og mismunurinn, vantalдар tekjur, kr. 43.937.251. Auk þess kom fram á reikningnum „óskýrð eignaukning“, kr. 45.502.296, og gjaldfærður byggingarkostnaður við Lynghals 10, 2.231.917, allt eins og síðar verður rakið. Að leiðréttu aðstöðugjaldi kemur mismunurinn á rekstrarreikningnum þannig út:

A.	Vantalinн söluskattur	kr.	(135.967)
	Vantalin umboðslaun	—	641.118
	Oftalin vörunotkun	—	47.214.556
	Oftalinn launakostnaður	—	47.809
	Vantalinн annar rekstrarkostnaður	—	(447.380)
	Oftalið aðstöðugjald	—	611.580
	Vantaldar afskriftir	—	(117.770)
	Oftaldar vaxtatekjur	—	(27.191)
	Oftalin vaxtagjöld, verðbætur o.fl.	—	292.070
	Vantalin niðurfærsla birgða	—	(3.402.020)
	Vantalin niðurfærsla krafna	—	(745.394)
	Undandregið skv. rekstrarreikningum	kr.	43.931.411
B.	Gjaldfærður byggingarkostnaður við Lynghals 10, — vantalдар tekjur	kr.	2.231.917
C.	„Óskýrð eignaukning“ kemur þannig fram skv. efnahagsreikningi 31. desember 1984 með framtali 12. apríl 1986 (liður 20):		
1.	Vantalin víxlaeign	kr.	8.702.404
2.	Vantaldar viðskiptakröfur	—	6.910.183
3.	Oftaldar skuldir samkvæmt samþykktum víxlum	—	8.239.312
4.	Oftaldar áramótaskuldir vegna vörukaupa	—	23.296.139
5.	Vantalin sjóðseign og eign á bankareikningum	—	1.488.070
6.	Vantalið vegna Gjaldheimtu,		

sparimerki o.fl.	kr.	117.669
7. Vantalin hlutabréfaeign	—	105.000
	kr.	48.858.777

Frá dregst:

8. Vantalið lán veðdeildar Landsbankans	kr.	(207.000)
9. Vantalin mismunur skv. biðreikningi	—	(187.751)
10. Vantalin sala 1984	—	(1.188.143)
11. Vantalin skuld við Samvinnubanka	—	(486.449)
12. Vantalin skuld við sama	—	(1.083.498)
13. Vantalin skuld við Útvegsbanka	—	(166.579)
14. Vantalin skuld við Reykjavíkurborg	—	(37.061)
„Óskýrð eignaaukning“ (leiðréttingar)	kr.	45.502.296
Undandráttur tekna samkvæmt ofan-skráðu (A-C)	kr.	91.665.624

D. Frá dregst:

Söluskattur skv. úrskurði 22. apríl 1986		
ásamt álagi til 31. desember 1984	kr.	(4.475.353)
Undandregnar tekjur	kr.	87.190.271
Hækkun tillags í varasjóð 25%	—	(18.852.749)
Hækkun stofns til tekjuskatts	—	68.337.522
Skatthlutfall		X 51%
Undandreginn tekjuskattur	kr.	34.852.137

E. Undandreginn eignarskattur miðað við árslok 1984, 1,2% af kr. 84.958.354 (87.190.271 — 2.231.917)	kr.	1.019.499
--	-----	-----------

Undandreginn tekjuskattur og eignarskattur	kr.	35.871.636
--	-----	------------

- F. Frá dregst útreiknaður mismunur tekjuskatts og eignarskatts miðað við, að undandrátturinn, kr. 87.190.271, skiptist á árin 1981-1984 sem næst eftir rekstrartekjum hvers árs að teknu tilliti til breytinga á verðbreytingafærslu skv. 53. gr. laga um tekjuskatt og eignarskatt nr. 75, 1981, sbr. lög nr. 8, 1984, tillagi varasjóðs, aðstöðugjaldi og

skattskulda við lok hvers árs	kr.	2.788.300
Undandreginn tekjuskattur og eignar- skattur	kr.	33.083.336

Framangreindur undandráttur á tekjuskatti og eignarskatti þykir varða við 1. og 6. mgr. 107. gr. laga nr. 75, 1981, um tekjuskatt og eignarskatt.

II. Bókhaldsbrot.

Þá eru ákærðu gefnar að sök eftirtaldar rangfærslur í blekkingarskyni í ársreikningum fyrir árið 1984 og vanræksla og óreiða á grundvallaratriðum í bókhaldi sama árs og að færsla bókhaldsins og gerð ársreikninganna almennt sé fjarri því að uppfylla kröfur um góða bókhalds- og reiknings-skilavenju.

1. Að tilgreina ranglega undir liðnum „Långtímaskuldir“ í ársreikningum skuld, að fjárhæð kr. 15.000.000, við Samvinnubanka Íslands hf., enda þótt um enga skuld við bankann væri að ræða móti þessum skuldalið.
2. Að tilgreina ranglega með sama hætti og lýst er í lið 1 hér að ofan skuld við Landsbanka Íslands, að fjárhæð kr. 22.922.100.
3. Að tilgreina ranglega eignaliðinn „Viðskiptakröfur“ of lágt um allt að kr. 8.510.184 í efnahagsreikningi.
4. Að tilgreina ranglega eignaliðinn „Viðskiptavíxlar“ um of lága fjárhæð, allt að kr. 6.397.684, í efnahagsreikningi.
5. Að tilgreina ranglega á efnahagsreikningi undir liðnum „Ógreidd ýmis rekstrargjöld“ ógreidd vörukaup, kr. 7.758.961, enda þótt slíkur skuldaliður væri ekki til.

Brot þessi teljast varða við 158. gr. almennra hegningarlaga nr. 19, 1940.

6. Að hafa vanrækt að framkvæma vörutalningu við árslok 1983 og 1984 með þeim hætti, sem boðinn er í 14. gr. laga nr. 51, 1968, um bókhald, eða varðveita skráningu vörubirgða, sem kann að hafa verið gerð í samræmi við 16. gr. sömu laga.
7. Að hafa vanrækt að láta fara fram afstemmingar milli viðskiptamannareiknings (a) samkvæmt hinu sérstaka kerfi yfir sölu-, lager- og viðskiptamannabókhald og tilsvareandi samdráttarreikninga í fjárhagsbókhaldi (nr. 12000 og 12100), allt frá því að bókhald með tölvu var tekið upp um áramótin 1982 og 1983, með þeim afleiðingum, að stórfelldur mismunur var á milli reikninganna, en þessi háttsemi var andstæð ákvæðum laga nr. 51, 1968, 1. mgr. 4. gr. og 4. tl. 1. gr. reglugerðar nr. 417, 1982.
8. Að hafa vanrækt að stemma af debet- og krédítfærslur í fjárhagsbók-

haldinu, svo að samkvæmt útskrift, dagsettri 21. febrúar 1985, nam mismunur kr. 10.328.549,54, og samkvæmt útskrift, dagsettri 29. nóvember 1985, nam hann kr. 5.616.625,13, en þetta er andstætt ákvæðum 1. mgr. 3. gr. og 1. mgr. 4. gr. laga nr. 51, 1968, um bókhald.

9. Að hafa vanrækt við gerð ársuppgjörins að leiðrétta viðeigandi bókhaldsreikninga (dagbókarreikninga) og gæta samræmis milli fjárhæða þeirra og ársreikninganna og fyrir að hafa fargað fylgiskjöllum (vinnupappírur) fyrir þessum loka- og millifærslum. Voru með þessu brotin ákvæði 2. og 3. mgr. 11. gr. og 15. og 16. gr. laga nr. 51, 1968, um bókhald.
10. Að hafa vanrækt að skrá seldar vörur gegn gjaldfresti í frumbækur eða á laus reikningseyðublöð, sem væru fyrir fram tölusett í samfelldri hlaupandi röð eftir ákvæðum 2. mgr. 13. gr. laga nr. 51, 1968, um bókhald og 7. gr. reglugerðar nr. 417, 1982.

Brot þessi samkvæmt töluliðum nr. 6-10 teljast varða við 262. gr. almennra hegningarlaga nr. 19, 1940, sbr. 25. gr. laga nr. 51, 1968, um bókhald.

III. Dómkröfur.

Þess er krafist:

1. að báðir ákærðu verði dæmdir til refsingar samkvæmt framangreindum refsíákvæðum,
2. að stjórn Þýsk-íslenska hf. verði fyrir hönd hlutafélagsins sem lögaðila með heimild í 5. mgr. 107. gr. laga nr. 75, 1981, dæmd sólídarískt með hvorum ákærða fyrir sig til greiðslu sektar samkvæmt 1. tölulið hér á undan,
3. að ákærðu verði in solidum dæmdir til greiðslu skaðabóta, ef krafist verður, sbr. 3. mgr. 108. gr. laga nr. 75, 1981,
4. að ákærði Ómar Kristjánsson verði með vísan til 2. mgr. 68. gr. almennra hegningarlaga nr. 19, 1940, svo og Þýsk-íslenska hf. svipt rétti til að öðlast leyfi til verslunaratvinnu, sbr. og 5. mgr. 107. gr. laga nr. 75, 1981,
5. að ákærðu verði dæmdir til greiðslu alls sakarkostnaðar“.

Við munnlegan málflutning gerði skipaður sækjandi í máli þessu, Atli Gíslason hæstaréttarlögmaður, sömu dómkröfur og í ákæru greinir að öðru leyti en því, að fallið var frá skaðabótakröfu samkvæmt 3. kröfulið, þar eð hún hefur eigi verið höfð uppi í málinu, og þar sem félagið hafði endurnýjað heildsöluleyfi sitt, var þess krafist, að ákærði Olav Ómar Kristjánsson svo og Þýsk-íslenska hf. yrðu svipt leyfi til verslunaratvinnu og rétti til að öðlast leyfi til verslunaratvinnu með vísan til 2. mgr. 68. gr. almennra

hegningarlaga, sbr. og 5. mgr. 107. gr. laga nr. 75, 1981. Þá krafðist sækjandi þess, að ákærðu yrðu dæmdir til greiðslu alls sakarkostnaðar, þar með talin saksóknarlaun, sem rynnu til skipaðs sækjanda.

Dómi í máli þessu er skipt í kafla sem hér segir:

- I. Saga Þýsk-íslenska, skipun stjórnna, framkvæmdastjóra, hlutfjáreign, prókúruumboð, verslunarleyfi o.fl.
- II. Rannsóknarferill varðandi ætluð skattsvik.
- III. Rannsóknarferill vegna ætlaðra skjalafals- og bókhaldsbrota.
- IV. Frávísunarkröfur og niðurstöður dómsins og Hæstaréttar þar að lútandi.
- V. Framburður ákærðu.
- VI. Framburður vitna.
- VII. Niðurstöður.
- VIII. Sakaferill ákærðu.
- IX. Viðurlög.
- X. Svipting verslunaratvinnu.
- XI. Skaðabætur.
- XII. Sakarkostnaður.

Það athugast, að í ákæru er ákærði Guðmundur Þórðarson sagður fæddur 20. ágúst 1945, en hið rétta er, að hann er fæddur 2. ágúst sama ár.

I. Saga Þýsk-íslenska hf., skipun stjórnna, framkvæmdastjórn, prókúruumboð, verslunarleyfi o.fl.

Þýsk-íslenska hf., sem áður hét Þýsk-íslenska verslunar- og vörumiðlunarfélagið hf., var stofnað árið 1956. Fékk félagið leyfi til heildsölu 7. febrúar 1957. Á árinu 1976 var félagið selt. Við eigendaskiptin urðu nýir hluthafar í félaginu ákærði Olav Ómar Kristjánsson með 48% eignaraðild, Edda Kolbrún Metúsalemsdóttir, eiginkona ákærða Ómars, með 2%, Guðmundur G. Þórarinnsson með 46%, Anna Jónsdóttir með 2% og Jón Bjarnason með 2%. Hinn 7. maí 1980 barst Hlutfélagaskrá Reykjavíkur tilkynning til Hlutfélagaskrár, dagsett 28. nóvember 1979, þar sem tilkynnt var, að stjórn Þýsk-íslenska verslunarfélagsins hf. skipuðu ákærði Ómar, stjórnarformaður, og meðstjórnendur Edda Kolbrún Metúsalemsdóttir og ákærði Guðmundur. Framkvæmdastjóri með prókúru var ákærði Ómar.

Hinn 28. október 1982 bárust Hlutfélagaskrá nýjar samþykktir fyrir Þýsk-íslenska verslunarfélagið hf., dagsettar 6. júní 1982, sem komu í stað eldri samþykktar frá 1956. Var stjórn félagsins þá þannig skipuð: Stjórnarformaður var ákærði Ómar og meðstjórnendur Edda Kolbrún Metúsalemsdóttir og ákærði Guðmundur. Endurskoðendur voru Ragnar Jóhann Jónsson og Kristján B. Þórarinnsson. Prókúruhafar voru ákærðu í máli þessu.

Á aðalfundi félagsins, sem haldinn var 23. september 1984, voru fyrr-

greindir stjórnarmenn og endurskoðendur endurkosnir, og var hlutverkskipting stjórnarmanna hin sama og áður og prókúruhafar hinir sömu.

Hluthafar í félaginu hinn 31. desember 1984 voru ákærði Ómar Kristjánsson, sem átti 80% hlutafjár, og Edda Kolbrún Metúsalemsdóttir, ákærði Guðmundur Þórðarson, Metúsalem Stefánsson og Kristján Jósteinsson, sem áttu 5% hvert.

Samkvæmt vottorði borgarfógeta, dagsettu 17. nóvember 1989, virðist heildsöluleyfi Þýsk-íslenska hf. ekki hafa verið endurnýjað fyrir 30. júlí 1989, en samkvæmt vottorði sama embættis, dagsettu 27. febrúar 1990, var leyfið endurnýjað 17. janúar 1990 og gildir til 30. júlí 1994.

II. Rannsóknarferill varðandi ætluð skattsvik.

Hinn 2. júlí 1985 móttók skattstjórinn í Reykjavík skattframtal Þýsk-íslenska hf. fyrir rekstrarárið 1984 og gjaldárið 1985. Er framtalið undirritað af ákærðu í máli þessu, Ómari Kristjánssyni og Guðmundi Þórðarsyni. Því fylgdi einnig greinargerð um aðstöðugjaldsstofn, undirrituð af ákærðu, og skrá vegna sérstaks eignarskatts á fasteignir, er nýttar voru við verslunarrekstur eða til skrifstofuhalds í árslok 1984, einnig undirrituð af ákærðu. Þá fylgdi framtalinu ársreikningur félagsins fyrir rekstrarárið 1984, áritaður af ákærðu í málinu.

Samkvæmt rekstrarreikningi fyrir árið 1984 var hrein sala félagsins kr. 180.268.069, umboðslaunatekjur kr. 605.198 og ýmsar rekstrartekjur kr. 53.945, samtals kr. 180.927.212. Rekstrargjöld voru kr. 159.355.450 og rekstrarhagnaður því kr. 21.571.762. Reiknaðar tekjur vegna verðlagsbreytinga og vaxtatekjur að frádregnum vaxtagjöldum, verðbótum og gengismun námu samtals kr. 1.138.604. Óreglulegar tekjur voru kr. 312.009 og hagnaður þannig fyrir álagningu skatta kr. 23.022.375. Á framtali er bætt við tekjum, að fjárhæð kr. 40.188, sem er ófrádráttarbær kostnaður (kirkjugarðsgjald), en það er innifalið í kostnaðarliðnum „Aðstöðugjald“ í rekstrarreikningnum. Tekjuhlíð framtalsins er því kr. 23.062.563. Á framtalinu eru síðan dregnar frá þessari fjárhæð aukaafskriftir, niðurfærsla vörubirgða og skammtímakrafna og tillag í fjárfestingarsjóð, samtals til frádráttar kr. 11.283.282. Samkvæmt þessu er tekjuskattstofn kr. 11.779.281.

Í efnahagsreikningi 31. desember 1984 eru veltufjármunir taldir kr. 85.322.950, fastafjármunir kr. 38.296.887 og eignir þannig samtals kr. 123.619.837. Skammtímaskuldir eru að fjárhæð kr. 51.746.859 og langtímaskuldir kr. 39.889.333 og skuldir þannig samtals kr. 91.636.192. Samkvæmt þessu er eigið fé félagsins talið kr. 31.983.645. Á skattframtali er bókfært eigið fé að frádregnu hlutafé kr. 200.000, niðurfærsla vörubirgða kr. 4.330.130, niðurfærsla skammtímakrafna kr. 2.018.895 og auka-

afskrifta kr. 8.837.731, samtals til frádráttar kr. 15.386.756, en að viðbættum mismun bókfærðs verðs Lynghál 10 og fasteignamats eignarinnar, kr. 29.729.004, og að viðbættum tilfærðum skuldum í efnahagsreikningi, sem óheimilt sé að draga frá eignum fyrir álagningu eignarskatts, en þeir liðir eru reiknaður tekjuskattur, eignarskattur og kirkjugarðsgjald, samtals kr. 6.553.412. Er eignarskattsstofn því samtals kr. 52.879.305.

Á framtalið hefur verið stimplað nafn ákærða Guðmundar, staða hans sem héraðsdómslögmanns, heimilisfang hans og símanúmer. Ekki kemur sérstaklega fram, hver hafi annast gerð framtalsins, en í ljós hefur komið við rannsókn og meðferð málsins, að þar var um að ræða ákærða Guðmund. Ekki varð ráðið af framtalinu, að kjörnir endurskoðendur Félagsins, en hvorugur þeirra var á þeim tíma löggiltur endurskoðandi, hefðu komið nálægt gerð þess né endurskoðað það.

Ofangreint framtal var lagt óbreytt til grundvallar álagningu opinberra gjalda, og voru skattstofnar samkvæmt því sem hér segir:

Tekjuskattsstofn kr. 11.779.281.

Eignarskattsstofn kr. 52.879.300.

Aðstöðugjaldsstofn kr. 159.801.845.

Stofn fyrir sérstakan skatt á skrifstofu- og verslunarhúsnæði kr. 53.086.363.

Álögð gjöld samkvæmt álagningarskrá námu alls kr. 9.631.820.

Hinn 12. nóvember 1985 hófst athugun rannsóknardeildar ríkisskattstjóra á bókhaldi félagsins með því, að tveir starfsmenn embættisins fóru á starfsstöð þess. Segir í skýrslu rannsóknardeildarinnar um málið, að umræddir starfsmenn hafi þar fengið afhentan af hálfu félagsins hreyfingalista fyrir júlí og ágúst rekstrarárið 1985 og möppu, þar sem að finna var lýsingu á sölukerfi. Hafi þótt ástæða til að kanna nánar einkenni sölukerfisins og númeringu nótna, og 14. nóvember hafi tveir aðrir starfsmenn rannsóknardeildarinnar farið á skrifstofu Endurskoðunarmiðstöðvarinnar hf., N. Manscher, sem annaðist um gerð flæðirits um sölukerfið, og spurst nánar fyrir um nefnt sölukerfi. Fyrir svörum hafi orðið Emil Theódór Guðjónsson, löggiltur endurskoðandi, en hann hafði ásamt Reyni Vigni, löggiltum endurskoðanda, útbúið flæðiritið af hálfu Endurskoðunarmiðstöðvarinnar hf. Hafi komið fram í skoðun þessari, að Endurskoðunarmiðstöðin hf. hafði gert flæðiritið í desember 1984 að beiðni Þýsk-íslenska hf. að undangenginni athugun á tekjuskráningarkerfi félagsins og áreiðanleika þess. Hafi komið í ljós, að verulegur misbrestur hafi verið á skráningu tekna í bókhaldi félagsins, auk þess sem afrit reikninga hefðu glatast og félagið þannig tapað verulegum fjármunum.

Í skýrslunni segir, að í umræddri heimsókn starfsmanna rannsóknardeildarinnar á skrifstofu Endurskoðunarmiðstöðvarinnar hf. hafi komið fram,

að Þýsk-íslenska hf. hafi óskað eftir, að Endurskoðunarmiðstöðin hf. annaðist uppgjör og gerð skattframtals fyrir félagið fyrir gjaldárið 1985. Hafi Þýsk-íslenska hf. í því sambandi afhent Endurskoðunarmiðstöðinni hf. eftirtalin gögn á fyrri hluta árs 1985:

1. Vöruskrá, tölvuútskrift, dags. 2. janúar 1985.
2. Ljósrit af lista viðskiptamanna, tölvuútskrift, dags. 2. janúar 1985.
3. Sölutölur, tölvuútskrift, dags. 15. febrúar 1985.
4. Verðskrá, tölvuútskrift, dags. 15. febrúar 1985.
5. Reikningsjöfnuð, dags. 21. febrúar 1985, tölvuútskrift vegna ársins 1984.
6. Lista yfir vixileignir Þýsk-íslenska hf.
7. Lista yfir vörur á hafnarbakka og í flutningi.
8. Blað, er sýnir stöðu á bankareikningi pr. 31. desember 1984 í Landsbanka Íslands.
9. Blað merkt Þýsk-íslenska hf., ógreiddur kostnaður í árslok 1984.
10. Möppu með upplýsingum um flæðirit, sýnishorn af ýmsum reikningseyðublöðum o.fl.
11. Möppu, samantekt á athugunum Endurskoðunarmiðstöðvarinnar hf. á bókhaldi og tekjuskráningu Þýsk-íslenska hf.

Rannsóknardeildin lagði hald á ofangreind gögn í þágu rannsóknar málsins.

Segir í skýrslunni, að við athugun á þessum gögnum hafi komið í ljós, að verulegt misræmi hafi verið á milli ofangreindra gagna og þeirra fjárhæða, sem fram hafi komið í ársreikningi Þýsk-íslenska hf., sem sendur hafi verið með skattframtali félagsins fyrir gjaldárið 1985.

Af hálfu rannsóknardeildar ríkisskattstjóra var Friðbjörn Björnsson, lög-giltur endurskoðandi, ráðinn til að yfirfara þau gögn, er að framan greinir. Gerði hann bráðabirgðauppgjör fyrir rekstrarárið 1984 á grundvelli gagnanna auk ýmissa upplýsinga úr skattframtölum 1984 og 1985, er varða niðurstöður eiginfjárreikninga, verðbreytingafærslu, fyrningu og upplýsingar um vöruflutninga á hafnarbakka. Bráðabirgðauppgjör þetta lá fyrir 22. nóvember 1985, og var það í engu samræmi við skattframtal félagsins, sem móttekið var af skattstjóra 2. júlí 1985.

Í skýrslunni kemur enn fremur fram, að Þýsk-íslenska hf. hafi leitað eftir því við Endurskoðunarmiðstöðina hf., að hún tæki að sér uppgjör fyrir gjaldárið 1985 fyrir rekstrarárið 1984. Upp úr samstarfi hafi hins vegar slitnað vegna faglegs ágreinings. Hafi Endurskoðunarmiðstöðin hf. gert drög að uppgjöri, þar sem fram kemur á rekstrarreikningi hagnaður, að fjárhæð kr. 103.335.330, og af þeirri fjárhæð eru kr. 58.563.243 leiðréttur efnahagur. Voru ofangreind uppgjördrög lögð fram af hálfu fyrrnefnds

Emils Theódórs Guðjónssonar í skýrslutöku hjá rannsóknardeildinni 28. maí 1986.

Þá segir í skýrslu þessari, að 27. nóvember 1985 hafi ákærðu komið ótilkvaddir á skrifstofu rannsóknardeildar ríkisskattstjóra til fundar við Garðar Valdimarsson skattrannsóknarstjóra og Skúla Eggert Þórðarson deildarstjóra. Hafi ákærðu greint frá því, að þeir hefðu frétt það hjá Endurskoðunarmiðstöðinni hf., að Þýsk-íslenska hf. væri komið í rannsókn. Hefðu ákærðu óskað eftir samstarfi og boðið fram aðstoð sína við að upplýsa málið. Í beinu framhaldi af þessum fundi hefðu Garðar Valdimarsson og Skúli Eggert Þórðarson farið á starfsstöð félagsins til athugunar á bókhaldi félagsins og ýmsum gögnum. Hefði verið lagt hald á eftirtalin gögn:

1. Rekstrarárið 1983.

Hreyfingalista, dags. 3. janúar 1984, úr fjárhagsbókhaldi, áramót.

2. Rekstrarárið 1984.

2.1. Hreyfingalista, dags. 20. febrúar 1985, úr fjárhagsbókhaldi frá áramótum.

2.2. Áramótalista viðskiptamanna, dags. 2. janúar 1985.

2.3. Sölutölur, dags. 11. júní 1985.

2.4. Vinnugögn Guðmundar Þórðarsonar við gerð ársreiknings, sem voru listi yfir vörubíðir, blað um ógreiddan kostnað, sundurliðun á samþykktum víxlum, sölulisti, ógreiddur kostnaður, sundurliðun.

2.5. Ljósrit af afsali vegna Silungakvísar 25, dags. 17. nóvember 1984.

3. Rekstrarárið 1985.

3.1. Hreyfingalista fyrir rekstrarárið 1985, dags. 27. nóvember 1985.

3.2. Áætlaðan rekstrarreikning janúar - júlí 1985, dags. 23. júlí 1985.

Við rannsókn á starfsstöð félagsins sama dag hafi verið óskað eftir, að lögð yrðu fram afrit af skuldabréfum við Samvinnubanka Íslands, að fjárhæð kr. 15.000.000, og Landsbanka Íslands, að fjárhæð kr. 22.922.100, jafnframt því að bent yrði á, hvar afborganir af bréfunum kæmu fram á hreyfingalista fyrir árið 1985. Hafi ákærðu ekki talið sig vita, hvar þessi skuldabréf væru, og ekki heldur getað gert grein fyrir afborgunum af þeim.

Hinn 2. desember 1985 hafi rannsóknardeildin óskað eftir, að Friðbjörn Björnsson gerði nýtt uppgjör á grundvelli þeirra gagna, sem afhent höfðu verið af hálfu Þýsk-íslenska hf., og annarra upplýsinga, er félagið gæti veitt honum. Af hálfu ákærða Ómars hafi þess eindregið verið óskað, að félagið

fengi tækifæri til að leiðrétta reikningsskil sín, og í því sambandi boðin fram aðstoð ákærða Guðmundar. Dagana 12., 13., 14. og 17. desember 1985 hafi svo umræddur Friðbjörn Björnsson unnið að uppgjöri á félaginu fyrir árið 1984 með aðstoð ákærða Guðmundar. Hinn 19. desember 1985 hafi skattrannsóknarstjóra borist bréf frá ákærða Ómari, þar sem hann ítrekaði ósk eftir samstarfi við rannsóknardeild ríkisskattstjóra.

Hinn 6. janúar 1986 hafi legið fyrir uppgjör frá Friðbirni Björnssyni, þar sem m.a. kemur fram, að hann hafi þurft að gera leiðréttingar á víxileign, viðskiptakröfum, samþykktum víxlum, bakfærðum ógreiddum vörukaupum, mismun á sjóði og bankareikningi og mismun á ýmsum ógreiddum kostnaði, að fjárhæð samtals kr. 55.794.606. Jafnframt hafi hann fært vörubirgðir í árslok 1984 á kr. 66.832.697, en þær voru kr. 14.621.300 samkvæmt skattframtali auk vara í flutningi og á hafnarbakka.

Hinn 7. janúar 1986 hafi ákærða Ómari verið afhent eintak af uppgjöriinu. Hafi hann þá tilkynnt, að Helgi Magnússon, löggiltur endurskoðandi, myndi yfirfara uppgjörið, og jafnframt óskað eftir samstarfi við rannsóknardeild ríkisskattstjóra um rannsókn málsins.

Hinn 10. janúar 1986 lagði rannsóknardeildin hald á 36 möppur af bláum afritum reikninga Þýsk-íslenska hf. fyrir árið 1984 auk dagbókar reikninga, dags. 2. janúar 1985.

Næstu vikur og mánuði fór fram yfirferð á nokkrum atriðum í uppgjöri Friðbjörns Björnssonar, sem Þýsk-íslenska hf. hafi talið, að þyrftu nánari athugunar við og einkum snertu víxileign og samþykktu víxla. Jafnframt fór fram athugun á birgðum félagsins, og óskaði rannsóknardeild eftir í því sambandi, að lagðar yrðu fram vörutalningarbækur yfir lok áranna 1983 og 1984, en félagið hafi eigi orðið við þeim tilmælum. Hafi félagið talið, að birgðir væru ofmetnar í uppgjöri Friðbjörns Björnssonar, þar sem taka ætti meira tillit til skemmdra, ónýtra og úreltra vara. Hafi rannsóknardeild ríkisskattstjóra margítrekað, að félagið sundurgreindi vörubirgðir í ónýtar, skemmdar og óseljanlegar vörur af öðrum ástæðum, en slík sundurliðun ekki borist.

Hinn 14. apríl 1986 afhenti Helgi Magnússon, löggiltur endurskoðandi, ríkisskattstjóraembættinu nýtt skattframtal og ársreikning Þýsk-íslenska hf. fyrir gjaldárið 1985 vegna rekstrarársins 1984, dagsett 12. apríl 1986, ásamt beiðni um, að ríkisskattstjóri tæki áður álögð gjöld á félagið 1985 til endurálagningar með hliðsjón af hinu nýja innsenda framtali.

Í bréfi endurskoðandans, dagsettu sama dag og framtalið, sem fylgdi með til skýringar, segir m.a., að félagið hafi í kjölfar rannsóknar skatt-rannsóknarstjóraembættisins óskað eftir því að koma að leiðréttingum og rökstuddum athugasemdum við reikningsskil Friðbjörns Björnssonar, sem afhent hafi verið félaginu í janúar 1986, svo að færa mætti þau „til réttari

vegar“, enda hafi það verið yfirlýstur vilji forráðamanna félagsins, að þeir vildu leggja sig alla fram um að upplýsa málið og aðstoða við að komast til botns í því. Á grundvelli þess hafi endurskoðandanum verið falið að vinna ýmsar afstemmingar og athuganir á bókhaldinu og kom niðurstöðum sínum jafnóðum á framfæri við rannsóknardeild ríkisskattstjóra. Í framhaldi af því hafi hann gert ýmsar athugasemdir f.h. félagsins við umrædd reikningsskil og komið rökstuðningi sínum vegna þeirra atriða á framfæri við skattrannsóknarstjóraembættið. Í framhaldi af þessu hafi félagið óskað eftir því, að hann gerði leiðrétt uppgjör fyrir árið 1984 með tilheyrandi skattframtalsgögnum 1985, sem unnt væri að senda ríkisskattstjóraembættinu beint með ósk um endurákvörðun opinberra gjalda 1985. Séu reikningsskil sín grundvölluð á reikningsskilum þeim, sem rannsóknardeildin hafi látið gera, en á þeim hafi endurskoðandinn gert ýmsar breytingar, sem hann skýri í einstökum liðum, en reikningsskilin séu ekki endurskoðuð. Í bréfinu eru síðan tíundaðar í 12 liðum þær breytingar, sem endurskoðandinn gerði á reikningsskilum Friðbjörns Björnssonar, og þær útskýrðar. Í lið þeim, sem fjallar um vörubirgðir, segir, að vörubirgðir á lager 31.12. 1984 hafi verið lækkaðar að verðgildi um kr. 19.191.198. Hafi það verið byggt á áætluðu kostnaðarverði að frádregnum hálfum hluta þess, sem talið er ónýtar og óseljanlegar vörur samkvæmt sérstöku lista þar um. Hafi endurskoðandanum verið kunnugt um viðhorf forráðamanna félagsins, sem telji, að afskrifa þyrfti mun hærri fjárhæðir vegna ónýtra vara í þessu mati á verðgildi vörubirgða. Kveðst endurskoðandinn hins vegar ekki gera sér vonir um, að embætti ríkisskattstjóra muni taka leiðréttingarframtal félagsins 1985 til greina, ef gengið verði lengra en þetta í afskrift ónýtra og óseljanlegra vara á lager. Væru því vörubirgðir á lager taldar vera 47.641.499 um áramót 1984/1985.

Í bréfi endurskoðandans til skattrannsóknarstjóra, dagsettu 12. febrúar 1986, kemur fram, að verðlista Þýsk-íslenska hf. hafi verið breytt í heildsöluverð 1. janúar 1985.

Framtalið er undirritað af ákærða Ómari og Kolbrúnu Metúsalemsdóttur, eiginkonu ákærða og stjórnarmanni í Þýsk-íslenska hf. Því fylgir einnig greinargerð um aðstöðugjaldsstofn og niðurfærslu- og samræmingarblað, undirritað af sömu aðilum. Þá fylgir framtalinu ársreikningur Þýsk-íslenska hf. fyrir árið 1984, dagsettur 12. apríl 1986, undirritaður af ákærða Ómari svo og Kolbrúnu Metúsalemsdóttur.

Samkvæmt rekstrarreikningi þessum var hrein sala félagsins kr. 180.132.102, umboðslaunatekjur kr. 1.246.316 og ýmsar tekjur kr. 53.945, samtals kr. 181.432.363. Rekstrargjöld voru kr. 112.000.627 og rekstrarhagnaður fyrir fjármunatekjur og fjármagnsgjöld kr. 69.431.736. Reiknaðar tekjur vegna verðlagsbreytinga og vaxtatekjur að frádregnum vaxta-

gjöldum og verðbótum voru kr. 1.403.483. Óreglulegar tekjur voru kr. 312.009 og aukaafskriftir og niðurfærslur kr. 7.577.842. Hagnaður fyrir tekjuskatt og eignarskatt, færður á framtal, var kr. 63.569.386. Til viðbótar tekjum á framtali voru færðar kr. 2.231.917 vegna byggingarkostnaðar frá fyrri árum og „aðrar leiðréttingar“ kr. 45.502.296. Tekjur á framtali voru því kr. 111.303.599.

Í efnahagsreikningi 31. desember 1984 voru veltufjármunir taldir kr. 133.258.845, fastafjármunir kr. 44.157.636 og eignir samtals kr. 177.416.481. Skammtímaskuldir voru kr. 37.423.151, langtímaskuldir kr. 2.241.056 og skuldir því samtals kr. 39.664.207. Eigið fé var því kr. 137.752.277 og samtals skuldir og eigið fé kr. 177.416.481.

Á framtali er skattskylið eigið fé tilgreint sem hér segir:

Óráðstafað eigið fé	kr. 111.032.368
Varasjóður	“ 233.879
Endurmatsreikningur	“ 6.951.859
Samtals	kr. 118.218.106
Við bætist mismunur á bókfærðu verði og fasteignar- mati Lyngháls 10	kr. 24.312.896
eða samtals skattskylið eigið fé.....	kr. 142.531.002

Að teknu tilliti til viðbótarsölugjalds áranna 1981 til og með 1984, samtals kr. 2.378.500, varasjóðsstillags, kr. 27.231.275, og 25% álags á vanframtalinn tekjuskattstofn, sem var kr. 69.914.543, kr. 17.478.635, var leiðréttur tekjuskattstofn því kr. 99.172.459 í staðinn fyrir kr. 11.779.281 í fyrra framtali.

Eignarskattstofn samkvæmt framtalinu var kr. 142.531.002, en að teknu tilliti til skuldar vegna viðbótarsölugjalds áranna 1981 til 1984 að þeim báðum meðtöldum, samtals kr. 2.378.500, og 25% álags á vanframtalinn eignarskattstofn, sem var kr. 87.273.197, eða kr. 21.818.299, var leiðréttur eignarskattstofn því kr. 161.970.800 í staðinn fyrir kr. 52.879.305 í fyrra framtali.

Af hálfu ríkisskattstjóra var fallist á að breyta fyrri álagningu þinggjalda Þýsk-íslenska hf. fyrir gjaldárið 1985 samkvæmt heimild í 3. mgr. 101. gr. laga nr. 75, 1981, um tekjuskatt og eignarskatt og haga henni í samræmi við síðara framtalið. Við álagningu gjalda 29. apríl 1986 var beitt 25% álagi á áður vantalda skattstofna samkvæmt heimild í 106. gr. sömu laga. Í samræmi við það nam hækkun tekjuskattstofns kr. 87.393.178 og hækkun tekjuskatts frá fyrri álagningu því kr. 44.570.521 og hækkun eignarskattstofns kr. 109.091.500 og hækkun eignarskatts og eignarskattsauka því kr. 1.309.099. Var undandráttur þinggjalda að áliti ríkisskattstjóra því samtals kr. 45.879.620.

Mismunur á ársreikningi Þýsk-íslenska hf. samkvæmt framtali, dagsettu 2. júlí 1985, og ársreikningi og framtali, dagsettu 12. apríl 1986, vegna rekstrarársins 1984 er sem hér segir:

Rekstrar- reikningur	1984:	Dags. 2. júlí 1985	Dags. 12. apríl 1986	Mismunur á reikningum
Tekjur:				
Hrein sala		180.268.069	180.132.102	-135.967
Umboðslaun		605.198	1.246.316	641.118
Ýmsar rekstrartekjur ..		53.945	53.945	0
		180.927.212	181.432.363	505.151
Rekstrargjöld:				
Vörunotkun		132.357.792	85.143.236	-47.214.556
Launakostnaður		11.390.427	11.342.618	-47.809
Annar rekstrarkostn. .		11.931.932	12.379.312	447.380
Aðstöðugjald		2.117.608	1.460.000	-657.608
Afskriftir		1.557.691	1.675.461	117.770
Rekstrargj. alls		159.355.450	112.000.627	-47.354.823
Rekstrarhagnaður		21.571.762	69.431.736	47.859.974
Fjármunat. og fjármagnsgj.:				
Vaxtatekjur		1.840.490	1.813.299	-27.191
Vaxtagjöld, verðb. og gengismunur		-4.299.265	-4.007.195	292.070
Tekjur vegna verðlagsbr.		3.579.379	3.579.379	0
		1.138.604	1.403.483	264.879
Hagnaður af reglul. starfs.		22.710.366	70.835.219	48.124.853
Óreglulegar tekjur og gjöld:				
Hagnaður af sölu fasta-fjármuna		367.587		
Tap af sölu fastafjármuna		-55.578		
Óreglulegar tekjur alls		312.009	312.009	0
Hagnaður fyrir skatta		23.022.375	71.147.228	48.124.853
Kirkjugarðsgjald		40.188		-40.188

Frádráttur:

Aukaafskrift	-1.806.539	-1.806.539	0
Niðurf. vörubirgða ...	-584.547	-3.986.567	-3.402.020
Niðurf. skammtímakr.	-1.039.342	-1.784.736	-745.394
	19.632.135	63.569.386	43.937.251
Leiðrétt v/byggingar-- kostn. frá fyrri árum .		2.231.917	2.231.917
Aðrar leiðréttingar ...		45.502.296	45.502.296
	19.632.135	111.303.599	91.671.464
Tillag í fjárfestsj.-vara- sjóð	-7.852.854	-27.231.275	-19.378.421
Tekjuskstofn skv. fram- tölum	11.779.281	84.072.324	72.293.043
Breytingar rikisskatt- stjóra			
Viðbótarsölugjald v/81- 84		-2.378.500	-2.378.500
	11.779.281	81.693.824	69.914.543
25% álag á vanframtal- inn tekjuskattsstofn ..		17.478.635	17.478.635
Tekjuskattsstofn	11.779.281	99.172.459	87.393.178

Efnahagsreikningur 31.12. 1984.

	Dags. 2. júlí 1985	Dags. 12. apríl 1986	Mismunur á reikningum
Eignir:			
Veltufjármunir:			
Sjóður	10.294	0	-10.294
Bankainnstæður	663.449	625.960	-7.489
Viðskiptakröfur	24.646.992	33.157.176	8.510.184
Viðskiptavíxlar	15.730.915	22.128.599	6.397.684
Fyrirframgreiddur kostnaður	0	25.611	25.611
Vörubirgðir	44.301.300	77.321.499	33.020.199
Veltufjármunir alls ...	85.322.950	133.258.845	47.935.895
Fastafjármunir:			
Áhættufjármunir:			
Hlutabréf	15.000	105.000	90.000

1256

Varanlegir fastafjármunir	38.281.887	44.052.636	5.770.749
Fastafjármunir alls ...	38.296.887	44.157.636	5.860.749
Eignir samtals	123.619.837	177.416.481	53.796.644
Skuldir og eigið fé:			
Skammtímaskuldir:			
Samþykktir vixlar	2.822.362	2.822.363	-1
Ýmsar skammtímaskuldir	40.015.023	32.857.038	-7.157.985
Áætlaðir skattar	8.909.474	1.743.750	-7.165.724
	51.746.859	37.423.151	-14.323.708
Langtímaskuldir:			
Skuldabréf	39.889.333	2.241.056	-37.648.277
Skuldir samtals	91.636.192	39.664.207	-51.971.985
Eigið fé:			
Óskattað eigið fé:			
Fjárfestingarsjóður ...	7.852.854	0	-7.852.854
Varasjóður	233.879	233.879	0
Niðurfærsla vörubirgða	4.330.130	7.732.150	3.402.020
Niðurfærsla skammtímakrafna	2.018.895	2.764.289	745.394
Aukaafskriftir	8.837.731	8.837.732	1
	23.273.489	19.568.050	-3.705.439
Annað eigið fé:			
Hlutfé	200.000	200.000	0
Endurmatsreikningur .	3.552.079	6.951.859	3.399.780
Óráðstafað eigið fé ..	4.958.077	111.032.368	106.074.291
	8.710.156	118.184.227	109.474.071
Eigið fé alls	31.983.645	137.752.277	105.768.632
Skuldir og eigið fé alls	123.619.837	177.416.484	53.796.647

Eignarskattstofn:

	Framtal dags. 2.7. 1985	Framtal dags. 12.4. 1986	Mismunur á framtölum
Fjárfestingarsjóður ...	7.852.854	0	-7.852.854
Varasjóður	233.879	233.879	0

Endurmatsreikningur .	3.552.079	6.951.859	3.399.780
Óráðstafað eigið fé ..	4.958.077	111.032.368	106.074.291
Mismunur á fasteignar- mati og bókf. verði:			
Lyngháls 10	29.729.004	24.312.896	-5.416.108
Reiknaður tekjuskattur	6.007.433	0	-6.007.433
Reiknaður eignarsk. ..	502.353	0	-502.353
Reiknað kirkjuggjald.	43.626	0	-43.626
Eignarskattsst. skv.			
framtölum	52.879.305	142.531.002	89.651.697
Breytingar ríkisskstj.			
Reiknaður sölusk. 81-84		-2.378.500	
25% álag á vanframtal- inn eignarskattsstofn ...		21.818.299	21.818.299
Eignarskstofn v/álagn.	52.879.305	161.970.801	111.469.996

Í bréfi ákærða Ómars og Eddu Kolbrúnar Metúsalemsdóttur til skatt-
rannsóknarstjóra, dagsettu sama dag og hið endurgerða framtal, kemur
m.a. fram, að uppgjör og skattframtöl félagsins hefðu ekki verið unnin
af löggiltum endurskoðanda, heldur af löglærðum starfsmanni félagsins.
Hafi vöxtur fyrirtækisins verið mjög hraður, og því hafi fylgt, að ekki hefði
orðið séð við öllu. Hafi menn gert sér grein fyrir, að vegna stærðar fyrir-
tækisins og rekstrarumfangs hafi verið orðin þörf á löggiltum endurskoð-
anda til að annast uppgjör, framtalsgerð og önnur atriði, m.a. á sviði innra
eftirlits. Forráðamenn félagsins hafi talið sig vera of seina með að ráða
menn til þessara starfa vegna framtals 1985 og því ákveðið, að sami maður
og fyrr gengi frá framtali, en síðan yrði ráðinn löggiltur endurskoðandi
til þess að annast þessi mál frá og með rekstrarárinu 1985. Þess er getið,
að ljóst hafi verið, að vantalдар tekjur vegna þess ruglings, sem leitt hafi
af tölvuvandamálum fyrirtækisins, hefðu verið leiðréttar í næsta framtali
og því munað litlu, að frumkvæðið til leiðréttingar kæmi alveg frá félaginu.
Þá kemur það fram í bréfi þessu, að það sé einkum einn þáttur í framtalinu,
sem nefnt er „leiðréttingaruppgjör“ í bréfinu, þar sem félagið teldi á sig
hallað, og væri þar átt við birgðamat. Nemi fjárhæð ónýtra, óseljanlegra
vara mun hærri fjárhæð en gert sé ráð fyrir í „leiðréttingaruppgjörinu“,
og muni þar milljónatugum.

Með bréfi, dagsettu 22. maí 1986, var ofangreind endurákvörðun kærð
til ríkisskattstjóra, og fylgdi kröfugerð í bréfi, dagsettu 9. júlí sama ár.
Eru þar gerðar ýtarlegar athugasemdir við meðferð skattrannsóknarstjóra
á máli þessu og reikningsskilum þeim, sem afhent hafi verið kæranda og

hann byggi hið leiðrétt skattframtal árið 1985 á. Með úrskurði, dagsettum 30. október 1987, hafnaði settur ríkisskattstjóri í málinu kröfum um endurskoðun á ákvörðun ríkisskattstjóraembættisins frá 29. apríl 1986 og staðfesti álagninguna.

Af hálfu Þýsk-íslenska hf. var úrskurði setts ríkisskattstjóra skotið til ríkisskattaneftndar með kæru, dagsettri 6. nóvember 1987.

Með úrskurði ríkisskattaneftndar 17. apríl 1989 var málinu vísað frá vegna vanreifunar beggja málssaðila. Í forsendum úrskurðarins segir, að fyrir liggi og raunar viðurkennt af hálfu Þýsk-íslenska hf., að upphaflegt skattframtal félagsins árið 1985 svo og skattframtöl eldri ára hefðu verið ófullnægjandi með þeim hætti, að ársreikningar þeir, sem þeim framtölum fylgdu, hafi ekki stuðst við fullnægjandi bókhald. Álagning opinberra gjalda gjaldárið 1985 og þeirra eldri gjaldára, sem umboðsmaður Þýsk-íslenska hf. krefjst leiðréttinga á, hafi því eigi stuðst við viðhlítandi framtalsgögn. Þykir eigi hafa verið bætt úr ágöllum þessum af hálfu félagsins með þeim hætti, að unnt sé í kærumáli því, sem hér um ræðir, að taka kröfur þess til efnislegrar umfjöllunar. Síðan segir, að ljóst sé, að ríkisskattstjóri hafi endurákvæðað félaginu að nýju opinber gjöld 1985 með heimild í 3. mgr. 101. gr. laga nr. 75, 1981, eingöngu á grundvelli nýs skattframtals félagsins 1985, en eigi liggi annað fyrir en ríkisskattstjóri hafi þá ekki haft önnur gögn undir höndum um mál þetta. Hefði verið rétt af hálfu ríkisskattstjóra, að hann færi fram á rannsókn skattrannsóknarstjóra á hinu nýja skattframtali félagsins árið 1985, áður en hann tæki fyrir að endurákvæða gjöld þess, sbr. 2. ml. 3. mgr. 102. gr., sbr. og lokamálsgrein 96. gr. laga nr. 75, 1981, sem þar er vísað til, eða krefði skattrannsóknarstjóra um skýrslu um þá athugun rannsóknardeildar ríkisskattstjóra, er segi frá í tveimur tilgreindum bréfum. Hafi þetta verið sérstaklega brýnt með tilliti til þess, að bókhald félagsins árið 1984 hafði ekki verið endurskoðað af löggiltum endurskoðanda og því verið lýst yfir í bréfi stjórnar félagsins, dagsettu 12. apríl 1986, að ágallar væru á bókhaldi þess rekstararárið 1984 og fyrri rekstrarár. Hið nýja framtal og ársreikningar hafi og bersýnilega ekki verið byggð á viðhlítandi grundvelli.

Með hliðsjón af framansögðu verði hvorki kröfur félagsins né ríkisskattstjóra teknar til greina og þeim vísað frá vegna vanreifunar.

Með bréfi, dagsettu 30. júní 1986, sendi skattrannsóknarstjóri mál þetta rannsóknarlögreglu ríkisins til opinberrar rannsóknar með vísan til 108. gr. laga nr. 75, 1981. Með sama bréfi sendi hann einnig skýrslur rannsóknardeildar ríkisskattstjóra um ætlaðan undandrätt söluskatts af hálfu Þýsk-íslenska hf. svo og önnur gögn, sem mál þetta varða og þá hafði verið aflað.

Af hálfu rannsóknarlögreglu ríkisins fóru fram yfirheyrslur yfir ákærðu

og vitnum auk frekari öflunar sakargagna, og var málið við svo búið sent ríkissaksóknara með bréfi, dagsettu 9. febrúar 1987.

Hinn 7. desember 1987 endursendi ríkissaksóknari rannsóknarlögreglu ríkisins málið með ósk m.a. um, að kæruefni yrðu nákvæmlega skilgreind í samráði við skattrannsóknarstjóra og Helgi Magnússon, löggiltur endurskoðandi, yrði yfirheyrður. Fór framangreint fram, og var málið endursent ríkissaksóknara með bréfi, dagsettu 16. febrúar 1988. Hafði þá söluskattsþáttur málsins verið klofinn frá málinu. Að beiðni ríkissaksóknara var Garðar Valdimarsson, fyrrverandi skattrannsóknarstjóri og núverandi ríkisskattstjóri, yfirheyrður af hálfu rannsóknarlögreglu ríkisins 30. nóvember 1989, og þá framkvæmdi Guðmundur Guðbjarnason, núverandi skattrannsóknarstjóri, ýtarlega útreikninga og samdi skýringar og athugasemdir við einstakar fjárhæðir, sem ágreiningur er um, milli upphaflegra reikningsskila Þýsk-íslenska hf. vegna rekstrarársins 1984 og endurgerðra reikningsskila Friðbjörns Björnssonar, löggilts endurskoðanda, sem unnin voru fyrir skattrannsóknarstjóra, og endurgerðra reikningsskila Helga Magnússonar, löggilts endurskoðanda, sem unnin voru fyrir forráðamenn Þýsk-íslenska hf. Útreikninga þessa sendi Guðmundur Guðbjarnason ríkissaksóknara með bréfi, dagsettu 15. nóvember 1989. Eru þeir lagðir til grundvallar F-lið í I. kafla ákærunnar.

Með bréfi verjanda ákærða Ómars, dagsettu 28. maí sl., fékk hann þrjá löggilta endurskoðendur til að svara ákveðnum spurningum, og gefur verjandinn sér þar tilteknar forsendur, sem eigi er byggt á í niðurstöðu dómsins. Svöruðu endurskoðendurnir spurningum verjandans með bréfi, dagsettu 25. september sl. Þykja svör þeirra ekki hafa þýðingu í málinu.

Þá er það mat dómsins, að álitsgerðir og útreikningar Guðmundar Hannessonar, löggilts endurskoðanda, sem hann vann fyrir Þýsk-íslenska hf. og gefur sér ákveðnar forsendur, hafi eigi gildi fyrir úrslit málsins.

III. Rannsóknarferill vegna ætlaðra bókhalds- og skjalafalsbrota.

Samhliða rannsókn á ætluðum brotum á lögum um tekju- og eignarskatt fór fram af hálfu rannsóknardeildar ríkisskattstjóra rannsókn á bókhaldi Þýsk-íslenska hf.

Með bréfi ákærða Ómars, dagsettu 3. desember 1984, var Endurskoðunarmiðstöðinni hf., N. Manscher, falið af hálfu Þýsk-íslenska hf. m.a. að leggja mat á og gera nauðsynlegar breytingar á reikningsútkrift og „öllum pappírsgangi“ í fyrirtækinu og rannsaka það sérstaklega, hvernig það mætti vera, að reikningar og fylgiskjöl glötuðust, og tryggja, að það gerðist ekki. Verkið unnu, svo sem áður greinir, Emil Theódór Guðjónsson og Reynir Vignir, löggiltir endurskoðendur.

Í lýsingu þeirra á tekjuskráningu þeirri, sem fyrir lá, er þeir komu

til starfa, segir, að hvít og blá afrit nótna hafi verið sett í kassa í stafrófs-röð eftir fyrirtækjum. Bleik og gul afrit hafi farið niður á lager, þar sem tekið hafi verið til eftir þeim. Einn aðili hafi tekið vörur til og pakkað þeim. Sá aðili og annar lagermaður hafi áritað nótu, ef allt hafi verið til, en ef ekki, hafi lagermenn merkt við á afritum þeim, sem þeir hafi verið með, og skrifað síðan út kreditnótu í tvíriti á afganginn. Hafi frumrit hennar farið með vöru, en afrit upp á skrifstofu, þar sem tiltekinn starfsmaður hafi tekið hana út í formlega reikningsnótu, sem hafi verið í kassa með öllum nótum, og síðan eftir venjulegum vinnuferli eins og aðrar nótur. Hafi verið mikið af slíkum nótum vegna ýmissa mistaka starfsfólks, vöntunar í sendingar og fleira. Í vinnugögnum þeirra kemur m.a. fram, að á tímabilinu frá 22. til 31. október 1984 hafi verið skrifaðar út samtals 713 nótur hjá Þýsk-íslenska hf. Í ljós hafi komið, að nótur 15 fyrirtækja hafi glatast og ekki hafi verið til staðar gul afrit vegna þeirra í möppu yfir óinnheimta reikninga, og hafi þessi fyrirtæki ekki fengið senda lista eða verið krafín greiðslu á annan hátt. Hafi hér alls verið um 240 nótur að ræða, $\frac{1}{3}$ hluta allra nótna á tímabilinu, og hafi fjárhæð þeirra verið u.þ.b. kr. 1.500.000. Hafi endurskoðendurnir ekki verið í neinni aðstöðu til að sjá, hvort umrædd fjárhæð hefði tekjufærst hjá félaginu. Blá afrit nótnanna hafi verið til að undanskildum 14, en þær nótur hafi alveg verið týndar. Þá hafi komið í ljós, að 2 nótur hafi ekki komið fram í dagbók reikninga og ekkert hafi fundist um aðra þeirra.

Þeir Emil Theódór og Reynir endurskipulögðu allan vinnugang varðandi ofangreint sölukerfi, en það var mat þeirra, að ekki hefði verið þörf á neinni breytingu á tölvukerfinu sjálfu, heldur hefði fyrst og fremst verið um að ræða að setja upp vinnulýsingu, sem starfsfólkinu bæri að fara eftir og tryggja átti, að gögn færu rétta boðleið.

Áberandi hafi verið að mati hinna löggiltu endurskoðenda, að engin tengsl hafi verið á milli fjárhagsbókhaldsins og viðskipta- og lagerbókhaldsins né við lagerbókhald félagsins og engar afstemmingar hafi verið gerðar þar á milli. Jafnframt hafi það verið augljóst hverjum þeim, sem skoða vildi, að ekki hafi verið gerð tilraun til að stemma af einstaka reikninga fjárhagsbókhaldsins, svo sem víxileignarreikninga, samþykktá víxla eða aðra efnahagsliði, sem eðlilegt sé að halda vel utan um. Þó hafi verið til listar yfir víxileign og fleiri liði, sem vírst hafi, að væru notaðir til innheimtu, án þess að þeir stemmdu við fjárhagsbókhaldið. Hafi fjárhagsbókhaldið verið unnið á IBM-tölvu fyrirtækisins, system 34, og ekki hafi vírst vera mikið lagt upp úr listum, sem hafi fengist út úr því, og listar, sem endurskoðendurnir hafi einhvern tímann fengið, hafi ekki stemmt, svo að ekki hafi verið jöfnuður á milli debet- og kreditliða á þeim. Þannig hafi

engin bein tengsl verið milli eininga bókhaldsins, og hafi þurft að færa sérstaklega tölur í hvora einingu fyrir sig.

Varðandi þau fylgiskjöl, sem fært hafi verið eftir, hafi sölureikningur verið stofnaður beint í viðskiptamanna- og sölubókhaldinu með færslu í tölvur sölumanna, ýmist af þeim sjálfum eða af öðrum starfsmönnum eftir beiðni þeirra. Í framhaldsvinnslu hafi svo orðið til listar með uppsöfnuðum tölum, svo sem söludagbækur, mánaðarlistar o.fl. Innborganir í kerfið hafi verið færðar eftir einu afriti sölureikninga. Ef gera hafi þurft leiðréttingar á stöðu viðskiptamanna eða lagerkerfis, hafi verið útbúnir leiðréttingar-seðlar, án þess að um fast form hafi verið að ræða.

Að því er varðaði sölureikninga í fjárhagsbókhaldi, hafi uppsöfnun á sölutölum mánaðarins og sala hvers dags verið einnig handfærð inn í bók, „Sölubók“, þar sem fylgst hafi verið með sölu mánaðarins. Hafi endurskoðendunum ekki verið fullljóst, hvort fært hafi verið eftir þessum bókum inn í fjárhagsbókhaldið, en samkvæmt þeirri endurskipulagningu, sem þeir hafi unnið á kerfinu, hafi átt að nota uppsöfnunartölur sölukerfisins til að færa söluna, enda hafi þá jafnframt átt að vera tryggt, að öll sala færi þar í gegn.

Ef rétt hefði verið staðið að vinnslu á sölureikningum, hefði það ekki átt að gerast, að reikningur kæmi aðeins að hluta til inn í vinnslurásina. Hins vegar hafi það komið fram við skoðun endurskoðendanna og síðan endurskipulagningu kerfisins, að það hafi komið fyrir, að reikningar hefðu orðið til, sem ekki hefðu framfærst inn á viðskiptamenn í kerfinu. Ekkert eftirlit hafi verið haft í frammi varðandi slík tilvik, fyrr en endurskoðendurnir hafi komið með ábendingar um það í endurskipulagningu sinni.

Svo sem fyrr greinir, er það mat endurskoðendanna, að engir gallar hafi verið á tölvuforritum sölu- og lagerkerfisins, og hafi það verið lagt óbreytt til grundvallar þeirri endurskipulagningu, sem endurskoðendurnir hafi unnið fyrir félagið. Gallar þeir, sem um hafi verið að ræða, hafi hins vegar verið þeir, hvernig unnið var við kerfið, og það eftirlitsleysi, sem hafi verið með vinnuganginum. Fjárhagsbókhaldslistar þeir, sem endurskoðendurnir hafi séð, hafi verið frekar fábrottnir, og hafi verið unnt að fá út prófjöfnuð, sem ekki hafi stemmt. Töldu þeir líklegt, að klaufaskapur við uppsetningu útskriftarlistanna hefði valdið því, að prófjafnaðarlistar stemmdu ekki.

Ofangreindir endurskoðendur útbjuggu nýtt sölu- og viðskiptamanna-bókhaldskerfi að óbreyttum tölvuforritum, sem tekið var í notkun hjá Þýsk-íslenska hf. 1. janúar 1985.

Niðurstöður rannsóknar skattrannsóknarstjóra á bókhaldi Þýsk-íslenska hf. árið 1984 voru þessar:

1. Fjárhagsbókhaldið hafi verið fært eftir á. Hafi vélræn tenging þess við viðskiptamannabókhald ekki verið fyrir hendi, heldur hafi bókarí fært sölutölur inn í fjárhagsbókhaldið eftir öðrum bókhaldsgögnum.

2. Afstemmingar fjárhagsbókhalds hafi ekki verið fyrir hendi, og ekki hafi verið um að ræða tengsl ársreiknings við fjárhagsbókhald.

3. Fylgiskjöl eldri rekstrarára en ársins 1984 hafi verið varðveitt á mjög óskipulegan hátt. Hafi möppum virst vera hrúgað í kassa og þeir síðan settir upp á háloft í starfsstöð félagsins, snúið öfugt og gögn þannig verið í mjög óaðgengilegu formi.

4. Vörutalningarbækur eða listar hafi ekki verið lögð fram þrátt fyrir áskorun þar um.

5. 15.976 afrit af nótum hafi vantað í númeraröð.

6. Ársreikningur félagsins fyrir árið 1984 hafi ekki verið í samræmi við fjárhagsbókhaldið og önnur bókhaldsgögn (viðskiptamannabókhald og birgðaskrár). Þá hafi verið búnar til skuldir við Samvinnubankann og Landsbanka Íslands, samtals að fjárhæð kr. 37.922.100.

Í bréfi ákærða Ómars til skattrannsóknarstjóra, dagsettu 19. desember 1985, kveður ákærði skýringar á ástandi bókhalds Þýsk-íslenska hf. vera sem hér segir:

1. Stjórnendur og starfsfólk hafi verið of afskiptalaust um bókhaldsmál og gagnamedferð.
2. Klúður í tölvumálum fyrirtækisins hafi orsakað tafir, skekkjur, truflun og upplýsingatap.
3. Mikið vinnuálag hafi verið á ábyrgðarmanni bókhaldsmála, ákærða Guðmundi.

Segir síðan í bréfinu, að Þýsk-íslenska hf. hafi, er svo var komið, þegar tekið ótvírætt af skarið um að koma málum þessum í réttan farveg með ráðningu N. Manscher til að endurbæta og skipuleggja allt innra eftirlitskerfi fyrirtækisins og síðan með ráðningu löggilts endurskoðanda til að taka við málefnum fyrirtækisins frá og með uppgjöri vegna rekstrarársins 1985.

Fram kemur í bréfi þessu, að ákærði Ómar hafi að morgni 10. desember 1985 beðið skattrannsóknarstjóra simleiðis um samþykki hans til að láta „yfirfara, stemma af og leiðrétta bókhald Þ.Í.“. Yrði það gert í einni lotu og niðurstöður afhentar skattrannsóknarstjóra, strax og þær lægu fyrir. Er þess og getið í bréfinu, að samþykki skattrannsóknarstjóra hafi fúslega verið veitt.

Í bréfinu eru færðar fram málsbætur af hálfu félagsins á ástandi bókhaldsmálanna og í því sambandi m.a. tilgreint, að tölvumál fyrirtækisins hafi verið „harmsaga“ frá upphafi. Saman hafi farið þekkingarleysi starfs-

manna fyrirtækisins, óhöpp, gallar og mistök af mörgu tagi. Megi þar nefna gjaldþrot Skrifstofutækni hf., sem selt hefði fyrirtækinu fullkomið tölvukerfi, er ekki hefði fengist afhent. Hafi á elleftu stundu verið farið í IBM-kerfi með forritum, sem menn hafi lagað að aðstæðum á löngum tíma. Í sumum forritunum hafi komið fram hreinir og klárir gallar, og í desember 1985 hafi vélbúnaðurinn verið talinn of lítill og ófullnægjandi. Þá er það ítrekað, að ákærði Guðmundur hafi sem ábyrgðarmaður bókhalds einn og sér séð um framtöl og bókhald fyrirtækisins. Hafi hann á liðnum árum bætt við sig margvíslegum öðrum verkefnum innan fyrirtækisins. Kveður ákærði Ómar sig hafa hugsað sem svo, hafandi meðákærða, sem hafi getið sér gott orð innan fyrirtækisins sem utan, sér við hlið, að bókhald væri ekki svið ákærða og að ákærði vildi sem minnst af því vita. Þá er það enn fremur ítrekað, að Þýsk-íslenska hf. bjóði fulla samvinnu um alla þætti máls þessa.

IV. Frávísunarkröfur ákærðu og niðurstöður dómsins og Hæstaréttar þar að lútandi.

Við þingfestingu máls þessa 14. febrúar sl. kröfðust verjendur ákærðu þess, að ákærunni yrði vísað frá dómi. Voru kröfur þeirra í fyrsta lagi reistar á því, að eigi hefði verið viðhlítandi grundvöllur fyrir útgáfu ákæru vegna ófullnægjandi frumrannsóknar málsins. Þá var því haldið fram, að ákæruna skorti lögboðinn skýrleika í framsetningu sakargifta, svo að geri verjendum erfitt fyrir um varnir. Komi ekkert fram í ákærunni, með hvaða hætti hvor hinna ákærðu fyrir sig hafi bakað sér refsíábyrgð sem starfsmenn félagsins, stjórnarmenn þess eða hluthafar í því. Enn fremur sé í ákærunni skírskotað til sönnunargagna og málsatvika með þeim hætti, að andstætt hljóti að teljast við lög um meðferð opinberra mála.

Kröfum þessum var hafnað með úrskurði dómsins 5. mars sl. Var úrskurðurinn kærður til Hæstaréttar, og féll dómur í málinu 16. mars sl. Var niðurstaða dómsins staðfest. Í dómi Hæstaréttar segir m.a., að skýra hefði mátt nánar í ákærunni, hver talinn er meintur þáttur hvors ákærða um sig í sakargiftum og hvernig tengslum þeirra við Þýsk-íslenska var hátað. Hins vegar sé skýrt, hverjar sakargiftir eru, og ákæran reist á því, að ákærðu beri á þeim sameiginlega ábyrgð. Þá sé eigi til úrlausnar í kærumálinu, hvernig haga beri málsmeðferð fyrir sakadómi, og ljóst sé, að við þá meðferð geti verjendur komið að öllum efnislegum athugasemdum gegn rannsóknargögnum.

V. Framburður ákærðu.

Ákærðu hafa báðir mótmælt öllum sakargiftum í ákæru.

Ákærði Ómar hefur skýrt svo frá, að afskipti sín af rekstri Þýsk-íslenska

hf. hafi byrjað árið 1976. Hafi ákærði keypt fyrirtækið og orðið framkvæmdastjóri þess það ár og verið það síðan. Hafi ákærði séð um daglegan rekstur fyrirtækisins og starfsmannahald. Þá hafi ákærði verið í stjórn félagsins frá sama tíma. Ákærði kveður, að stjórn félagsins hafi engin áhrif haft á rekstur þess og það nánast verið í einkaeign ákærða og rekið algjörlega af honum einum. Kveður ákærði, að á tímabilinu frá árinu 1980 til ársins 1985 hafi nánast öll hlutabréf félagsins verið í eigu ákærða og eigin konu hans. Ákærði kveðst hafa mjög takmarkaða þekkingu á bókhaldi, og hafi meðákærði Guðmundur verið fjármálastjóri og haft umsjón með bókhaldi og fjárreiðum fyrirtækisins, framtölum þess og starfsmönnum bókhaldsdeildar.

Ákærði kveður, að Endurskoðunarmiðstöðin hf., N. Manscher, hafi fengið skriflega beiðni frá Þýsk-íslenska hf. í desemberbyrjun árið 1984 þess efnis að koma skipulagi á innri „pappírsgang“ í fyrirtækinu. Hafi komið fram mikil mistök í tekjufærslu nótna. Í ljós hafi komið, að um 700-800 nótur á mismunandi viðskiptamenn höfðu ekki tekjufærst og ákærða sýnst, að mikil hætta væri á ferðum. Ákærði kveður það aldrei hafa komið til tals í neinni alvöru, svo að hann muni, að Endurskoðunarmiðstöðin hf. ynni nokkra uppgjörsvinnu fyrir Þýsk-íslenska hf. Ákærði kveðst ekki muna til þess að hafa fengið í hendur reikningsjöfnuð frá starfsmönnum Endurskoðunarmiðstöðvarinnar hf., sem sýnt hafi grófa mynd af rekstrarstöðu Þýsk-íslenska hf. 31. desember 1984. Kveðst ákærði minnst þess að hafa beðið Emil Theódór Guðjónsson, löggiltan endurskoðanda, að gera lauslega úttekt á stöðu fyrirtækisins miðað við einhvern tiltekinn tímapunkt, og hafi þessi vinna farið fram fyrir ákærða sjálfan til að fá fram stöðu fyrirtækisins í grófum dráttum. Hafi Emil Theódór fengið eitt-hvað af gögnum frá Þýsk-íslenska hf. í þessu sambandi, en ekki hafi verið um að ræða afstemmd gögn af neinu tagi. Ákærði kveður, að meginniðurstaða þessarar úttektar hafi verið sú, að rekstur fyrirtækisins gengi ágætlega. Hins vegar hafi það komið í ljós, að einhver mistök höfðu átt sér stað í sambandi við „pappírsgang“ innan fyrirtækisins, svo að einhver hundruð af nótum hefðu ekki fundist, sem megi rekja til þess, að farið var að nota tölvu við bókhaldið.

Ákærði kveður, að ársreikningur Þýsk-íslenska hf. fyrir rekstrarárið 1984 hafi verið unninn af meðákærða Guðmundi sem og árin áður. Hafi meðákærði í því sambandi stuðst við bókhald fyrirtækisins svo og „eigið hugvit“. Vegna þess, hve bókhaldið hafi verið í slæmu ástandi, —en að því kveðst ákærði hafa komist á árinu 1984,— hafi margir hlutir verið háðir mati meðákærða. Hafi ástæðan fyrir lélegu bókhaldi verið hreinir og klárir gallar í tölvukerfi og forritum, svo að bókhaldinu hafi eigi verið treystandi. Ákærði kveðst ekki hafa átt aðild að gerð ársreikningsins, en komið inn

í málið, er komið var að afgreiðslu á því, sem kallað var „biðreikningur“ og menn hafi ekki vitað, hvað átti að gera við. Hafi þessu verið breytt síðar og kallað skuldabréf. Um sé að ræða kr. 15.000.000, sem hafi verið færðar sem skuld við Samvinnubankann, og kr. 22.922.100, sem færðar hafi verið sem skuld við Landsbanka Íslands. Hafi framtal fyrirtækisins verið unnið á síðustu stundu. Hafi verið vitað, að allt bókhald fyrirtækisins var óafstemmt, og jafnframt, að innri „pappírsgangur“ í því hafði verið í miklum molum, sem hafi m.a. valdið því, að milljónir króna höfðu ekki tekjufærst. Hafi menn séð, að gífurleg vinna hefði verið fólgin í því að ljúka afstemmingum og komast til botns í þessum biðreikningum, og því hafi ákærðu í sameiningu ákveðið að kalla þá skuldabréf. Jafnframt hafi verið tekin ákvörðun um að velja endurskoðendur fyrir fyrirtækið, sem m.a. fyndu út úr þessum biðreikningum, stemmdu af bókhald fyrirtækisins og kæmu öllum leiðréttingum að, ef einhverjar yrðu. Hafi Helgi Magnússon, löggiltur endurskoðandi, verið ráðinn til fyrirtækisins nokkrum vikum síðar. Hafi ekki verið ráðist í það að koma lagi á bókhaldið strax í byrjun árs 1985 vegna tímaskorts, og hafi aldrei tekist að ljúka þeirri endurskoðun, sem nauðsynleg var, innan þeirra tímamarka, sem ákærðu höfðu til að skila skattframtali.

Ákærði kveðst hafa undirritað „leiðréttan ársreikning fyrir rekstrarárið 1984“ samkvæmt ráðleggingum skattrannsóknaðstjóra í þeirri trú, að Þýsk-íslenska hf. fengi réttláta álagningu þinggjalda. Hafi ákærði talið í ljósi hins mikla fjölmiðlafárs, sem verið hafi út af máli þessu, að rekstri fyrirtækisins yrði stefnt í hættu, ef málinu lyki ekki skjótt. Álagning ríkisskattstjóra hafi hins vegar reynst óvenjuósanngjörn, og því hafi hún verið kærð til ríkisskattaneðndar.

Varðandi I. kafla ákærunnar kveður ákærði hann bæði villandi og í mörgum atriðum rangan. Sé þar talað um, að löggiltur endurskoðandi Þýsk-íslenska hf. hafi yfirfarið og endurskoðað hið nýja framtal, sem ákæran sé reist á. Sé þetta alrangt. Hafi þessi ársreikningur verið reistur á ársreikningi skattrannsóknaðstjóra, og séu allar tölur í honum rangar.

Hvað II. kafla ákærunnar varðar, kveður ákærði, að hann hafi ekki fært bókhald í Þýsk-íslenska hf., og hafi hann haft til þess fólk.

Ákærði hefur gert grein fyrir afstöðu sinni til einstakra ákæruleiða í II. kafla ákærunnar.

Um 1. og 2. lið ákærukaflans kveðst ákærði hafa það að segja, að þegar fjármálastjóri og umsjónarmaður bókhalds, meðákærði í málinu, hafi verið að ljúka ársreikningi fyrir rekstrarárið 1984, hafi hann komið til ákærða og sagt, að þarna væri mikið gap eða mismunur, sem hann hefði engar skýringar á. Hafi ákærði þá ákveðið að leita umsagnar eða aðstoðar sérfræðings við að ákveða, hvað gera skyldi. Hafi tíminn verið naumur og

framtalsfrestur að renna út. Hafi ákærði kallað fyrir þann mann, sem unnið hafi í „nótumálum“ fyrir félagið og reynst ágætlega, og spurt hann, hvað gera skyldi í slíkum málum. Hafi hann lagt til í umræðum við ákærðu, að þeir leystu þetta þannig núna að kalla þetta langtímaskuldir. Hafi hann stungið upp á því að kalla þetta skuldabréf á þessa tvo aðila. Hafi hann bent ákærðu á að fá sér löggiltan endurskoðanda og koma að leiðréttingum og laga og finna út úr þessum skekkjum. Hefðu þessar upphæðir að sjálfsögðu leiðrést í næsta framtali á eftir, svo að ekki hafi verið um það að ræða, að verið væri að taka þarna frá einhverjar fjárhæðir til að greiða ekki alla skatta, heldur hafi verið (sic) að sækja sér frest til að fá þær leiðréttingar og um leið vissu fyrir því, hvað þarna væri á ferðinni.

Varðandi 3.-5. lið kveðst ákærði ekki hafa fært þær tölur, sem í 3. lið greinir, og geti hann ekki sagt annað um það en að engin afstemming þessarar tölu hafi farið fram. Hið sama gildi um viðskiptavíxla þá, er í 4. lið greinir. Að vísu hafi komið fram leiðréttingar í síðara framtalið, en allir víxlar frá árinu 1986 séu inni í þessari víxileiginfjárstöðu og engir afskrifaðir víxlar þar með. Ákærði kveðst ekki kunna að skýra þau „ógreiddu vörukaup“, er í 5. lið getur, en þó hafi sér skilist, að þau hafi bæði verið gjaldfærð og skuldfærð.

Ákærði kveðst ekki hafa framkvæmt þá vörutalningu, sem í 6. lið greinir. Hafi hún farið fram með áþekkingu hætti og í öðrum fyrirtækjum. Geri í raun og veru enginn kröfu til þess, að vörutalning sé skráð í sérstakar vörutalningarbækur lengur. Sé verið að tala um vörunúmer upp á 15.000 til 20.000 í fyrirtækinu, og myndi það taka tímann frá áramótum og fram að páskum að færa þetta allt inn handskrifað. Hins vegar komi allar þær leiðréttingar, sem gerðar hafi verið við vörutalninguna þessi áramót, fram í tölvukerfinu. Að því er ákæruatriðin í 7.-10. lið kaflans varðar, kveðst ákærði hafa treyst fólki sínu fyrir bókhaldinu.

Ákærði Guðmundur kveðst hafa lokið embættisprófi í lögfræði árið 1971. Að loknu prófi hafi hann starfað í eitt ár á lögfræðiskrifstofu og síðan fjögur og hálft ár hjá rannsóknardeild ríkisskattstjóra. Að því loknu hafi hann rekið eigin lögfræðiskrifstofu, þar til hann hafi hafið störf hjá Þýsk-íslenska hf. í júní árið 1982. Kveðst ákærði hafa þar gegnt starfi fjármálastjóra. Ákærði kveðst þó ekki hafa farið með fjármálin nema að litlum hluta. Hafi starf hans m.a. verið að sjá um allt tölvukerfið, bókhald, starfsmannahald að hluta og ýmislegt fleira. Hafi dagleg fjármálastjórn ekki verið í höndum ákærða, heldur meðákærða Ómars. Ákærði, sem kveðst hafa annast gerð skattframtala fyrir félagið frá árinu 1977, kveðst hafa verið í stjórn félagsins frá árinu 1979 og verið í henni árið 1984. Þá kveðst ákærði hafa verið skráður fyrir 5% af hlutafé félagsins. Ákærði kveðst þó aldrei hafa litið á sig nema sem starfsmann fyrirtækisins. Ákærði kveður

meðákærða hafa stjórnað fyrirtækinu og ráðið því, sem hann vildi ráða. Ákærði kveðst hafa hætt störfum hjá fyrirtækinu í ársbyrjun 1986 og þá afsalað sér hlutabréfum sínum. Ákærði kveður meðákærða hafa að meira eða minna leyti stjórnað fyrirtækinu. Ákærði kveðst í raun ekki hafa haft neina sérþekkingu á bókhaldi og einungis hafa lært það einn vetur í Háskóla Íslands í lögfræðinámi sínu.

Ákærði kveður venjulegt daglegt starf sitt hjá félaginu hafa verið það mikið, að bókhaldið hafi ekki verið fært daglega, heldur í stórum skömmtum eftir á og þá án þess að tími hafi unnist til að endurskoða innsláttarvitleysur og stemma reikninga af. Þessu hafi verið komið í lag árið 1985 og engin vandamál varðandi bókhaldið komið upp eftir það.

Ákærði kveður, að er unnið hafi verið að gerð ársreiknings fyrir rekstrarárið 1983, hafi verið reynt að byggja á „saldotölum“ úr hreyfingalistum, en ekki reikningsjöfnuðum þeim, sem liggja frammi í málinu. Hafi loka-færslur ekki verið færðar, heldur hafi ákærði reynt að stemma af og leiðrétta þær villur, sem hann hafi talið vera, og þá einkum millifærslur á milli banka og sjóðs og einnig viðskiptamenn og víxileignir.

Ákærði kveðst hafa samið skattframtal félagsins fyrir rekstrarárið 1984 svo og ársreikning þann, sem því fylgdi. Kveður ákærði, að eins hafi verið farið að við gerð þess ársreiknings. Ákærði kveður, að fyrirtækið hafi fest kaup á tölvukerfi, sem hafi átt að vera mjög fullkomið, en einungis hafi verið búið að fá hluta af því. Hafi verið eftir að fá stjórnstöðina og tengja allt saman, svo að byrjað hafi verið á því að nota það í einingum. Hafi fyrirtæki þad, sem tölvukerfið var keypt hjá, orðið gjaldþrota og Þýsk-íslenska hf. setið uppi með leifar af kerfinu. Þá hafi verið farið út í það að kaupa nýtt kerfi hjá IBM. Hafi fyrirtækið vaxið mjög hratt og strax orðið vandræði með kerfið. T.d. hafi viðskiptamannabókhald og fjárhagsbókhald ekki verið samtengt og gallar komið fram í kerfinu og debet og kredit m.a. ekki stemmt eftir útkeyrslu í fjárhagsbókhaldinu. Hafi fjárhagsbókhaldið verið séreining og þurft að færa niðurstöðutölur úr hinum kerfunum inn í það. Við gerð skattframtals fyrir rekstrarárið 1984 hafi munað eitthvað um 6 milljónum á viðskiptamannabókhaldi og fjárhagsbókhaldi. Síðan hafi það komið upp árið 1984, að menn hafi orðið varir við það, að reikningar týndust í kerfinu. Hafi þá verið fengnir til starfa utanaðkomandi menn til þess að yfirfara kerfið og reikningsstreymið. Hafi menn þessir fljótlega fundið milli 700 og 800 reikninga, sem ekki höfðu bókast inn á viðskiptamannakerfið. Hafi reikningar skrifast út úr tölvunni, en ekki bókast inn. Hafi þetta m.a. verið þeir erfiðleikar, sem við var að etja við tölvukerfið, svo að menn hafi ekki vitað almennilega, hvar þeir stóðu með þær niðurstöður, sem út úr því komu. Þar fyrir utan hafi tíma-pressa verið svo mikil, að ekki hafi unnist tími til að afstemma bókhaldið.

Er komið hafi verið að því að gera þennan ársreikning fyrir rekstrarárið 1984, kveðst ákærði hafa farið að stilla honum upp eftir bestu kunnáttu. Hafi ákærði ekki treyst tölunum úr bókhaldinu varðandi viðskiptamenn og víxileign. Kveðst ákærði hafa slegið saman öllum víxilinnheimtum úr bönkunum og reynt að finna út rétta víxilstöðu. Hafi ákærði komist að raun um, að gap var í reikningunum, sem hann kveðst ekki hafa vitað í rauninni, hvernig hefði myndast, og ekki heldur, hvernig átti að leysa, svo að unnt væri að loka reikningunum. Hafi verið leitað til Emils Theódórs Guðjónssonar hjá Endurskoðunarmiðstöðinni hf., sem hafi sagt, að best væri að loka þessu með því að kalla gapið bara skuldabréf og fara síðan í að endurskoða bókhaldið strax í framhaldi af því og gera svo leiðréttingar eins fljótt og unnt væri. Ákærði kveðst strax hafa gert sér grein fyrir, að þessi mismunur væri ekki fjármunir, sem hefðu verið teknir út úr fyrirtækinu, heldur lægju þeir í einhverjum afstemmingum innan dyra.

Ákærði kveðst hafa afhent framangreindum Emil Theódór útkeyrslur úr fjárhagsbókhaldinu, og hafi sá prófjöfnuður einungis verið útkeyrsla á niðurstöðutölum úr fjárhagsbókhaldinu miðað við stöðuna 31. desember 1984. Þá hafi hann fengið afhentan hjá ákærða lista yfir víxileign félagsins. Kveðst ákærði hafa staðið í þeirri trú, að meðákærði ætlaði að láta Emil Theódór útbúa grófa mynd af stöðu fyrirtækisins, en ekki að telja endanlega fram. Kveður ákærði, að verið geti, að á þeim tíma, sem Emil Theódór hafi verið í þessari vinnu, hafi ákærði verið byrjaður að vinna að uppgjöri fyrir rekstrarárið 1984, og kveðst ákærði hafa verið með sömu grunngögn í höndum og Emil Theódór, er ákærði vann að þessu. Ákærði kveður, að stóra liði í þessum gögnum hafi ekki verið búið að stemma af vegna tímaskorts og vinnuálags. Kveður ákærði afstemmingu í svona stóru fyrirtæki vera margra mánaða verk fyrir einn mann.

Ákærði kveður, að þær fjárhæðir, sem um ræðir í 1. og 2. lið II. kafla ákærunnar, falli undir biðreikninga vegna þess mismunar, sem hafði myndast. Hafi þetta verið sett upp með „skuldabréfahætti“ til að fá tíma til að gera þær leiðréttingar, sem þyrfti til að finna út úr þessu.

Ákærði kveðst neita því, að hann hafi fært ranglega það, sem greinir í 3. lið ofangreinds ákærukafla, og hafi verið verulegar innsláttarvitleysur og millifærslur, sem verið hafi eftir að gera. Kveður ákærði, að það, sem greinir í 3. og 4. lið ákærukaflans, hafi verið sett upp eftir bestu samvisku, og hafi hann ekki komið nærri þeim leiðréttingum, sem hafi verið gerðar síðar.

Það, sem um ræðir í 5. lið kaflans, kveður ákærði hafa skapast út af misskilningi, vegna þess að um sé að ræða fyrstu vörukaupin í janúar 1985, og hafi þetta verið vörur, sem hafi verið komnar til landsins og ekki hafi verið búið að greiða. Hafi þetta verið tekið inn og gjaldfært vegna van-kunnáttu eins og ógreiddur kostnaður eða ógreidd laun.

Ákærði kveðst eindregið mótmæla 6. lið ákærukaflans. Kveður ákærði, að öll þau ár, sem hann hafi starfað hjá félaginu, hafi allt starfsfólk þess verið sett í vörutalningu um hver áramót milli jóla og nýárs. Hafi vörutalning farið þannig fram, að allar leiðréttingar, sem hafi þurft að gera, hafi verið færðar beint inn í lágervéðhaldið.

Varðandi 7. lið kveður ákærði, að ekki hafi unnist tími til að stemma af eingöngu vegna tímaleysis og vinnupressu.

Svipuðu gegni um það, sem getur í 8. lið ákærukaflans. Hafi verið mismunur upp á 6 milljónir í útkeyrslu úr tölvunni, og hafi ákærði ekki lagt í vinnu við að stemma þetta af. Hinu sama gegni raunar um 7. og 8. lið, vegna þess að þetta hafi verið vonlaust verk fyrir einn mann, enda hafi ætlunin verið sú og til staðið, að endurskoðandi færi í þetta strax í beinu framhaldi og fyndi út úr þessu og reyndi að stemma bókhaldið af.

Líkt og framangreint megi segja um 9. lið, en ákærði mótmælir því, að hann hafi fargað fylgiskjöllum við lok á millifærslum. Kveðst ákærði telja, að rannsóknardeild ríkisskattstjóra hafi fengið „þá litlu pappíra“, sem hann hafi verið með, að undanskildum strímlum, sem hann hafi slegið inn millifærslur á upp úr bankayfirlitum.

Varðandi 10. lið kveðst ákærði halda, að þarna sé um einhvern misskilning að ræða. Hafi öll vörusala farið inn í tölvu og hún keyrt út reikninga í hlaupandi töluröð. Einu tilfelli, sem ekki hafi farið í gegnum tölvuna, hafi átt sér stað, eftir að henni var lokað, frá kl. rúmlega 16.00 til kl. 17.00. Hafi þá verið notaðir gamlir reikningar, sem hafi verið færðir inn í kerfið strax næsta morgun.

Ákærði kveðst hvergi hafa komið nærri hinu endurgerða framtali og alveg verið á móti þeirri stefnu, sem þar hafi verið tekin. Einu afskipti sín af því hafi verið þau, að hann hafi mætt einn morgun til Friðbjörns Björnssonar hjá ríkisskattstjóra með 2-3 afsöl, bílaafsöl, kaupsamning um íbúð og bankayfirlit um stöðu um áramót, og hafi ákærði verið kominn heim fyrir hádegi.

VI. Framburður vitna.

Vitnið Emil Theódór Guðjónsson, löggiltur endurskoðandi, kveður ákærða Ómar hafa haft samband við sig að kvöldi 1. desember 1984 og spurt, hvort Endurskoðunarmiðstöðin hf., N. Manscher, tæki ekki að sér „alls konar verkefni“. Hafi vitnið viljað fá nánari skýringar hjá ákærða, en hann hafi ekki viljað gefa þær, heldur beðið vitnið að hitta sig á skrifstofu Þýsk-íslenska hf. daginn eftir. Það hafi vitnið gert, og hafi ákærði þá óskað eftir, að Endurskoðunarmiðstöðin hf. tæki að sér úttekt á sölukerfi Þýsk-íslenska hf. og skipulegði nýtt kerfi, þar eð í ljós hefði komið, að brestir væru í því kerfi, sem þá var í gangi. Hafi ákærði sagt, að hann

hefði grun um, að hann væri að tapa verulegum fjármunum, þar sem reikningar hefðu m.a. ekki komist í innheimtu. Hafi ákærði lagt áherslu á, að hafist yrði handa strax morguninn eftir. Hafi vitnið fengið í lið með sér einn meðeiganda sinn, Reyni Vigni, löggiltan endurskoðanda. Hafi kerfi það, sem í gangi var hjá fyrirtækinu, verið ófullkomið, og í samræmi við ósk ákærða hafi þeir Reynir skipulagt nýtt kerfi varðandi nótuflaði innan fyrirtækisins, sem tekið var í notkun 1. janúar 1985.

Vitnið kveður, að eftir þetta hafi komið til tals, að þeir Reynir tækju að sér að vinna ársuppgjör fyrir fyrirtækið og að því yrði stefnt, að þeir yrðu endurskoðendur þess. Hafi þeir Reynir viljað fá að sjá, í hvaða ástandi bókhald fyrirtækisins væri, áður en þeir tækju þetta að sér. Hafi því farið fram forkönnun af þeirra hálfu, sem falist hafi í því, að vitnið hafi fengið prófjöfnuð pr. 31. desember 1984, þar sem fram hafi komið niðurstöðutölur allra bókhaldslykla í fjárhagsbókhaldi fyrirtækisins. Vitnið kveðst hafa raðað niðurstöðutölunum upp í fremsta dálki á vinnublaði sínu, sem liggur frammi í málinu. Því næst hafi vitnið borið þessar tölur, hverja og eina, saman við önnur gögn, sem vitnið hafi fengið frá ákærða Guðmundi, svo sem viðskiptamannalista, víxlæign, ógreiddan kostnað o.fl. Í þeim tilvikum, þar sem þessi gögn hafi ekki stemmt við ofangreindan prófjöfnuð úr tölvunni, hafi vitnið skilið það svo, að gögnin væru rétt, en prófjöfnuðurinn ekki. Hafi vitnið fært allan slíkan mismun á liði, sem vitnið hafi kallað „Leiðréttan efnahag“. Að auki hafi vitnið yfirfarið með ákærða Guðmundi alla eigna- og skuldaliði í prófjöfnuðinum og fært þá út á ofangreindan „Leiðréttan efnahag“, ef ákærði Guðmundur hefði talið, að þeir væru ekki réttir samkvæmt prófjöfnuði. Eftir þessa „hreinsun“ kveðst vitnið hafa setið uppi með kr. 58.563.243, sem það hafi enga skýringu fengið á, og því fært fjárhæðina til tekna á vinnublaðinu. Að vísu kveðst vitnið hafa gert sér grein fyrir því, að ef þarna var um vantaldar tekjur að ræða, þá gætu þær verið vegna fyrri ára og tilheyrðu ekki endilega tekjuárinu 1984. Hafi þessar kr. 58.563.243 samanstðið af (sic) 12 tölum. Tvær hafi verið stærstar. Vörukaup, kr. 23.296.139, hafi verið þannig til komin, að samkvæmt prófjöfnuði hafi staðið út allt árið 1984, en samkvæmt upplýsingum ákærða Guðmundar hafi engin vörukaup verið ógreidd árið 1984 nema vörur í flutningi, sem séu teknar inn annars staðar í vinnuþlagginu. Hin talan, kr. 18.218.012, hafi verið víxlæign. Samkvæmt prófjöfnuði hafi víxlæign verið kr. 10.951.418, en kr. 29.169.430 samkvæmt víxlæignarlista. Hafi vitnið fært mismuninn, kr. 18.218.012, á þennan lið, „leiðréttur efnahag“.

Vitnið kveðst hafa fengið prófjöfnuðinn og þau gögn, sem hann byggði á við gerð uppgjors samkvæmt vinnuþlagginu, þar með talinn prófjöfnuð pr. 21. febrúar 1985, beinlínis í þeim tilgangi að annast gerð uppgjors fyrir

árið 1984, enda hafi þessi gögn ekkert tengst því sölukerfi, sem vitnið hafi unnið við hjá fyrirtækinu. Hafi vitnið yfirfarið alla eigna- og skuldaliði fyrirtækisins með ákærða Guðmundi. Hafi ákærðu verið afhent hvorum sitt eintakið af þessu vinnuþlaggi vitnisins. Kveðst vitnið hafa skýrt þeim frá því, að það stæði uppi með þessa fjárhæð, kr. 58.563.243. Hafi ekki verið farið fram á það við vitnið, að það héldi þessari vinnu áfram með því t.d. að finna út úr ýmsum mismun með afstemmingum, en mjög mikið hafi vantað á, að þær hefðu verið gerðar. Hafi afskiptum vitnisins og Reynis af Þýsk-íslenska hf. lokið við svo búið.

Vitnið kveðst ekkert kannast við „skuld“ Þýsk-íslenska hf. pr. 31.12. 1984 við Samvinnubanka Íslands, kr. 15.000.000, og við Landsbanka Íslands, kr. 22.922.100, og hafi þessar „skuldir“ ekkert komið til tals við ákærðu. Vitnið kannast ails ekki við að hafa leiðbeint ákærðu á einhvern hátt um það, með hverjum hætti væri farið með þessar „skuldir“.

Vitnið kveður það sitt mat á bókhaldi Þýsk-íslenska hf., eins og það kom því fyrir sjónir, að það hafi verið mjög lélegt, og t.d. hafi fjárhagsbókhald og viðskiptamannabókhald ekki stemmt. Kveður vitnið, að til þess að unnt hefði verið að gera ársreikning fyrir fyrirtækið, hefðu þurft að fara fram mjög miklar afstemmingar.

Vitnið Reynir Vignir, löggiltur endurskoðandi, kveðst hafa unnið með fyrrgreindum Emil Theódór að gerð nýs sölunótukerfis fyrir Þýsk-íslenska hf. í desember 1984. Hafi verkefnið verið fólgið í því að kanna, hvað hefði orðið um ákveðnar nótur, sem virtust hafa horfið úr bókhaldi félagsins í október 1984, og síðan í framhaldi af því að fara yfir það kerfi, sem í notkun var, og endurskipuleggja það og bæta, ef ástæða væri til. Kveður vitnið, að það kerfi, sem í notkun hafi verið hjá félaginu, hafi verið nokkuð gott og fullkomlega nothæft, en hins vegar hafi vinnubrögðin í kringum það ekki verið alveg nógu góð og gert það að verkum, að það skilaði ekki öllu því, sem það átti að skila. Hafi tölvukerfinu sem slíku ekkert verið breytt, en vinnugangi starfsfólksins í kringum það lítilega, og hafi kerfið verið notað óbreytt áfram og verkað ágætlega, eftir því sem vitnið hafi vitað. Í framhaldi af þessari vinnu hafi ákærði Ómar fært það í tal, að þeir Emil Theódór ynnu að uppgjöri fyrir félagið vegna rekstrarársins 1984. Hafi komið í ljós, að fjárhagsbókhald félagsins hafi verið ófært fyrir seinni hluta ársins 1984, og þar af leiðandi hafi ekki verið unnt að skoða þetta strax. Hafi þeir Emil Theódór lagt til, að bókhaldið yrði fært upp sem fyrst, svo að unnt væri að skoða, hver staðan væri. Hafi þetta verið í desember 1984. Hafi þeir Emil Theódór framkvæmt mjög grófa skoðun á útskriftum úr bókhaldinu seint í sama mánuði, og hafi þá verið ljóst, að eftir hafi verið að vinna allar afstemmingar í bókhaldinu og bera saman við undirgögn þess. Hafi þeir lagt það til, að sú vinna yrði framkvæmd

og allri vinnu við uppgjör frestað, þar til því væri lokið. Vitnið kveður sér kunnugt um, að í seinni hluta febrúar 1985 hafi ákærði Ómar haft samband við Emil Theódór og beðið hann að líta á gögn, sem þá hefðu legið fyrir vegna ársins 1984. Í framhaldi af því hafi Emil unnið við að skoða afkomu ársins 1984. Hafi vitnið sjálft aldrei unnið neitt að þessari skoðun og störfum þess í raun lokið, er sölunótukerfið var komið í gagnið í janúar 1985.

Vitnið kveður, að Emil hafi sýnt því reikningsjöfnuð, sem hann hafði unnið upp úr þeim gögnum, sem hann hafði fengið, og kveðst vitnið þannig hafa fylgst með málinu úr fjarlægð. Vitnið kveður sér kunnugt um, að Emil hafi farið yfir reikningsjöfnuðinn og þær tölur, sem þar hafi komið fram, með ákærðu, og hafi ákærðu þótt útkoman ótrúleg. Hafi það verið álit ákærðu, að það þyrfti að skoða ýmsa þætti nánar, til þess að rétt afkoma félagsins kæmi fram. Hafi Emil lagt til, að miklar afstemmingar yrðu unnar, svo að reikningsjöfnuðurinn gæfi rétta mynd af efnahag félagsins í árslok 1984. Hafi ekki verið óskað eftir frekari vinnu Emils og skiptum hans við Þýsk-íslenska hf. lokið seint um vorið 1985.

Vitnið kveður, að bókhaldið hafi komið sér þannig fyrir sjónir, að það hafi verið ákaflega illa unnið, og hafi það verið lítið notað. Hafi vírst vera í gangi annars vegar fjárhagsbókhald, eins og það var fært í tölvu eftir bankareikningum og sjóðbókum, og hins vegar hafi verið í gangi ýmsir listar yfir eignir, svo sem víxla og ýmislegt því tilheyrandi, og hafi engin tilraun verið gerð til þess að láta þessi atriði stemma saman. Hafi þetta vírst vera unnið nánast sitt með hvoru lagi. Efnahagsliðir, debet og kredit, hafi ekki stemmt saman og þannig ekki verið sömu niðurstöðutölur úr viðskiptamannalistum og fjárhagsbókhaldi.

Vitnið segir, að fljótlega eftir, að þeir Emil hófu störf fyrir félagið, hafi ákærði Ómar fært það í tal við þá, að hann gæti hugsað sér að biðja þá að verða endurskoðendur félagsins, þar sem hann hefði ekki mikið samband við þá, sem kjörnir væru endurskoðendur þess. Hafi þeir Emil færst undan þessu, þar sem þeir hafi þekkt fyrirtækið mjög lítið og vildu öðlast meiri þekkingu á því, áður en endanleg ákvörðun yrði tekin.

Vitnið Friðbjörn Björnsson, löggiltur endurskoðandi, kveður, að sér hafi í nóvember 1985 verið falið af skattrannsóknarstjóra að gera bráðabirgða-uppgjör vegna Þýsk-íslenska hf. fyrir tekjuárið 1984. Hafi þeirri vinnu lokið 22. sama mánaðar. Til grundvallar uppgjörinu hafi legið þau gögn, sem áður getur. Vitnið kveðst hafa byggt töluna kr. 66.176.927,38, skammtímaskuldir, og kr. 233.930,29, langtímaskuldir, á ljósriti af reikningsjöfnuðum félagsins, dagsettum 21. febrúar 1985. Vörubirgðir, kr. 66.832.697, kveðst vitnið hafa reist á verðskrá, dagsettri 15. febrúar 1985. Hafi vörur á leið til landsins og á hafnarbakka verið byggðar á ársreikningi félagsins.

Kveðst vitnið ekki hafa framkvæmt neitt mat á þeim, heldur einungis byggt á þeim gögnum, sem það hafði undir höndum.

Vitnið kveður, að í framhaldi af vinnunni við bráðabirgðauppgjörið hafi skattranssóknarstjóri falið sér að gera nýtt uppgjör fyrir rekstrarárið 1984, og hafi þeirri vinnu lokið 6. janúar 1986. Hafi það verið unnið samkvæmt áðurnefndum gögnum svo og viðbótarupplýsingum, sem hafi verið gögn um skuldir félagsins pr. 31. desember 1984 og eignabreytingar á árinu 1984. Vitnið kveður, að ákærði Guðmundur hafi veitt sér ýmsar upplýsingar í sambandi við vinnu vitnisins, og komi fram í vinnugögnum vitnisins þær leiðréttingarfærslur, sem gerðar hefðu verið samkvæmt upplýsingum ákærða. Hafi ákærði gefið upplýsingar um eignabreytingar og ákveðnar skuldir og eignir og verið vitninu til aðstoðar við gerð reikningsskilanna. Meginbreytingin á seinni reikningsskilunum frá hinum fyrri, kveður vitnið, að hafi verið fólgin í því, að nánar hafi verið farið ofan í afstemmingar á eigna- og skuldaliðum, unnum með ákærða Guðmundi, í þeim seinni. Hafi þær átt að verða til þess að stemma af fyrningarskýrslu, sem sýndi eignir í árslok 1984. Þegar þessar leiðréttingarfærslur hafi allar verið gerðar í sambandi við bæði keyptar eignir og seldar, afskriftir, endurmat o.fl., hafi munað 3 krónum og 11 aukum á því, að þessar eignir í uppgjöri vitnisins stemmdu við fyrningarskýrslu ákærða. Aðrar afstemmingar, sem gerðar hefðu verið, hafi verið til þess að fá bankareikninga til þess að stemma. Hafi það verið gert samkvæmt ljósritum af yfirlitum af viðkomandi banka-reikningum, sem ákærði hafi afhent. Síðan hafi ákærði afhent lista yfir samþykktu víxla og gefið upplýsingar um skuldir við Samvinnubankann, Útvegsbankann og Reykjavíkurborg. Einnig hafi verið áætlaðir ógreiddir skattar, útreiknaðir af vitninu.

Vitnið kveðst hafa unnið þessi reikningsskil eða uppgjör eingöngu út frá þeim gögnum, sem áður greinir, og ekki lagt neitt mat á það, hvort þau hafi verið fullnægjandi til þess, að unnt væri að leggja opinber gjöld á félagið.

Varðandi ársreikning Helga Magnússonar, löggilts endurskoðanda, fyrir Þýsk-íslenska hf. vegna tekjuársins 1984, sem lagður var til grundvallar álagningu opinberra gjalda, kveður vitnið, að um samvinnu á milli þeirra hafi ekki verið að ræða við gerð hans. Hafi þeir hist einu sinni hjá rannsóknardeild ríkisskattstjóra og farið yfir afstemmingar á víxileignum og átt einhver orðaskipti út af því, en um annað framlag til þessa hafi ekki verið að ræða af hálfu vitnisins.

Vitnið Sigurjón Ármann Einarsson skrifstofumaður kveðst hafa hafið störf hjá Þýsk-íslenska hf. um mitt ár 1980. Hafi vitnið fyrst unnið í tolla-deild við lageruppfærslu og þess háttar og verið í því þar til í byrjun árs 1984, er vitnið hafi orðið innkaupastjóri hjá fyrirtækinu. Hafi vitnið gegnt

því starfi til ársloka það ár. Vitnið kveðst sem innkaupastjóri hafa séð um að panta vörur frá útlöndum og að ekkert vantaði inn á lagerinn. Varðandi vörubirgðir kveðst vitnið hafa séð um að fylla í skörðin, ef einhverja vöru vantaði. Kveður vitnið, að samstarfsmaður sinn, Vilbergur Magni Óskarsson, hafi borið ábyrgð á því, að birgðir væru skráðar í tölvu, en vitnið hafi séð um þetta fram til ársins 1984. Vitnið kveður þó, að ef einhver vandamál hefðu komið upp, hefði verið leitað til vitnisins og það þá reynt að leiðbeina og hjálpa mönnum út úr vandanum. Vitnið kveður, að er tölva hafi komið til fyrirtækisins um áramót 1982/1983, hafi allur lagerinn verið reiknaður upp og allt sett inn í hana. Kveðst vitnið hafa annast þetta verk. Hafi fljótlega verið fengið einfalt margföldunarforrit og hver vöruflokkur fyrir sig tekinn og reiknaður upp um ákveðna prósentu.

Að því er varðar vöruskrá frá 2. janúar 1985, sem liggur frammi í málinu, kveður vitnið, að þarna sé um að ræða lista, sem komi út, þegar umrætt forrit sé keyrt. Vitnið kveður, að upp úr áramótum 1984/1985 hafi verðinu í forritinu verið breytt úr smásöluverði yfir í heildsöluverð, og hafi Vilbergur Magni gert það. Vitnið kveður, að listinn sýni blandaða verðskrá, þ.e., að ákveðnar vörur á honum séu á heildsöluverði og aðrar á smásöluverði. Hafi smásöluálagning einungis verið á ákveðnum vöruflokkum, sem síðan hafi verið veittur afsláttur af við heildsölu. Kveður vitnið, að listi þessi sýni vörurnar að mestu leyti á heildsöluverði.

Vitnið Vilbergur Magni Óskarsson nemi kveðst hafa hafið störf hjá Þýsk-íslenska hf. í ágúst 1983. Hafi vitnið byrjað að vinna á lagernum, en upp úr áramótum 1983/1984 hafi það farið að vinna í tolla- og verðútreikningum. Vitnið kveðst hafa borið ábyrgð á því, að birgðir væru skráðar í tölvu árið 1984. Vitninu var í dómi sýndur tölvulisti yfir vörubirgðir Þýsk-íslenska hf. frá 15. febrúar 1985. Vitnið kannaðist við að hafa gert listann og kvaðst hafa byggt hann á þeim vörubirgðum, sem þá voru til í fyrirtækinu, og gefi hann þokkalega raunhæfa mynd af nettó verðmætum lagersins, eins og hann hafi verið, er listinn var útbúinn. Kveður vitnið listann, en samkvæmt honum eru vörubirgðir að verðmæti kr. 66.832.697, vera á heildsöluverði, að því er það best viti. Kveður vitnið sér ekki kunnugt um, að gerð hafi verið einhver tilraun til að greina við vörutalningu frá þær vörur, sem fyrirtækið hafi metið óseljanlegar. Vitnið kveður birgðabókhaldið hafa yfirleitt stemmt, og minnst það þess ekki, að neinar stórvægi-legar skekkjur hafi komið fram í því.

Vitnið Helgi Magnússon, löggiltur endurskoðandi, kveður ákærða Ómar hafa leitað til sín í júlí 1985 og óskað eftir því, að vitnið tæki að sér störf fyrir fyrirtækið. Hafi ætlun vitnisins verið sú að hefja störf að afloknum sumarleyfum um haustið sama ár, svo fremi að allt væri með felldu, en að því er vitnið vissi, var ekkert, sem benti til þess, að svo væri ekki. Vitnið

kveður það hafa dregist, að það hæfi störf, af óviðráðanlegum ástæðum. Hafi rannsókn skattfyrvalda síðan hafist í lok nóvember 1985 og komið vitninu mjög á óvart. Hafi forráðamenn Þýsk-íslenska hf. fengið í hendur uppgjör Friðbjörns Björnssonar, en þar hafi komið fram mun hærri eignastaða samkvæmt efnahagsreikningi og lægri skuldastaða og þar með betri eiginfjárstaða en fram hafði komið í fyrri efnahagsreikningi fyrirtækisins, sem gerður hafði verið um vorið 1985. Hafi vitnið verið beðið um að leita skýringa á þessum mismun og koma fram með athugasemdir og leiðréttingar, þar sem það ætti við. Eftir nokkra umhugsun kveðst vitnið hafa ákveðið að taka að sér að vinna fyrir félagið, þó að aðstæður væru með allt öðrum hætti en það hafi átt von á. Hafi vinna vitnisins hafist í desember, og með vitninu hafi unnið starfsmaður vitnisins á skrifstofu þess, viðskiptafræðingur að mennt. Til grundvallar hafi legið hjá skattfyrvöldum bráðabirgða-uppgjör Friðbjörns Björnssonar, sem margt bendi til, að hafi verið reist á mjög veikum grunni. Hafi verkefni vitnisins verið m.a. að koma á framfæri við rannsóknardeildina leiðréttingum, þar sem vitnið taldi, að unnt væri að sýna fram á með öruggari upplýsingum, að tölur Friðbjörns væru rangar. Eins kveðst vitnið hafa leitast við að finna skýringar og svör við ýmsum spurningum, sem skattransóknardeildin hafði fram að færa. Hafi ástæðan til þess, að forráðamenn Þýsk-íslenska hafi lagt í þessa vinnu á sinn kostnað, verið sá vilji þeirra að veita sem gleggstar upplýsingar og hraða því að fá botn í málið.

Vitnið kveður, að fyrrnefnd reikningsskil Friðbjörns Björnssonar hafi byggst á því, að stillt hafi verið upp nýjum leiðréttum efnahagsreikningi og sú bætta eiginfjárstaða, sem sá efnahagsreikningur sýndi, hafi öll verið talin sem tekjur ársins 1984. Sé hér um mikinn veikleika að ræða í uppsetningu Friðbjörns á reikningsskilum þessum. Þó að menn greindi á um ýmsar fjárhæðir í þessu sambandi, kveðst vitnið hyggja, að fáum blandist hugur um, að það, sem á vantaði inn í eiginfjárstöðu fyrirtækisins í árslok 1984, hafi verið uppsöfnuð tekjumyndun nokkurra ára. Vitnið kveðst hafa hagað hinum endurgerðu reikningsskilum þannig, að það hafi notast við form Friðbjörns og komið að leiðréttingum á einstökum tölum í reikningsskilum hans, sem vitnið kveðst hafa gert grein fyrir samhliða uppgjörinu í bréfi frá 12. apríl 1986, sem fylgdi með hinu endurgerða skattframtali. Kveðst vitnið hafa fyrst og fremst litið svo á, að verið væri að freista þess að fá fram sem réttasta eign- og skuldastöðu í árslok 1984. Í reikningsskilum þessum kveðst vitnið á hinn bóginn ekki hafa tekið neina afstöðu til þess, hvenær viðbótartekjur hefðu myndast og hvað af þeim hefði verið söluskattsskylt og hvað ekki. Hafi vitnið gert ráð fyrir því, að skattfyrvöld myndu taka afstöðu til þess háttar og leggja mat á það við endurálagningu opinberra gjalda. Það hafi þau gert, að því er varðar söluskattsskyldar

tekjur, en hins vegar hafi þau tekið til skattlagningar allar aðrar viðbótar-tekjur undir rekstrarárinu 1984. Kveður vitnið, að í þessu felist algjör þversögn. Sé þessi útreikningsaðferð viðbótargjalda skattþegnum algerlega í óhag og óréttlát að því leyti, þar sem tilgangur leiðréttingar og endurálagningar geti varla verið annar en sá að fá fram sem réttlátasta niðurstöðu, sem þessi aðferð gefi ekki.

Vitnið kveður vinnu þessa hafa verið unna við mjög sérstakar aðstæður. Skattrannsóknarstjóri hafi látið vinna fyrir sig bráðabirgðauppgjör, sem vitnið telur, að í mörgum efnum hafi verið reist á mjög veikum grunni. Hafi Þýsk-íslenska hf. óskað eftir því að veita alla aðstoð til að komast til botns í þessu og skattyfirvöld lýst sig reiðubúin til að taka við athugasemdum og leiðréttingum við fyrrnefnt bráðabirgðauppgjör, ef rökstuðningur fyrir leiðréttingunum væri fyrir hendi. Þessar leiðréttingar kveðst vitnið hafa unnið og komið þeim á framfæri við skattrannsóknarstjóra. Hafi hann, Friðbjörn Björnsson og Skúli Þórðarson, starfsmaður rannsóknardeildar ríkisskattstjóra, skipst á skoðunum við vitnið um forsendur að baki ýmsum leiðréttingum, sem vitnið vildi koma á framfæri fyrir hönd félagsins. Enn fremur kveðst vitnið hafa leitað skýringa á ýmsum atriðum, sem rannsóknardeildin hafi ekki verið sátt við. Hafi það m.a. snúið að (sic) byggingarkostnaði við húsnæði félagsins að Lynghálslí 10, umboðslaunum, þróun meðalálagningar og verðmæti vörubirgða. Hafi verið mjög skiptar skoðanir milli forráðamanna Þýsk-íslenska hf. annars vegar og rannsóknardeildarinnar hins vegar um verðmæti vörubirgða. Hafi ákærði Ómar talið, að óseljanlegar, ónýtar og úreltar vörur væru mun hærra hlutfall af heildarvörubirgðum félagsins en rannsóknardeildin taldi rök fyrir. Væri raunverulegt innkaupsverð seljanlegra vara mjög lágt hlutfall af þeim birgðalistum, sem fyrir lægju sem fylgiskjöl í máli þessu. Skattrannsóknarstjóri hafi hins vegar virst vera á algerlega öndverðum meiði um birgðamat fyrirtækisins. Við frágang reikningsskila vitnisins frá 12. apríl 1986 kveðst vitnið enga ástæðu hafa séð til að geta um skiptar skoðanir í þessu efni, en tekið fram í meðfylgjandi bréfi, að vitninu væri kunnugt um það viðhorf forráðamanna félagsins, að þeir teldu, að afskrifa þyrfti mun hærri fjárhæðir vegna ónýtra vara, en vitnið gerði sér ekki vonir um, að embætti ríkisskattstjóra myndi taka leiðréttingarframtalið til greina, ef gengið væri lengra en þar væri gert í afskrift ónýtra og óseljanlegra vara á lager.

Vitnið kveðst ekki hafa verið beitt neinum þrýstingi við vinnu sína, hvorki af hálfu skattyfirvalda né forráðamanna Þýsk-íslenska hf. Þá kveðst vitnið hafa haft aðgang að öllum bókhaldsgögnum og fylgiskjöllum þess, sem það hafi þurft á að halda. Vitnið kveður, að útilokað hafi verið að endurskoða ársreikning félagsins fyrir rekstrarárið 1984 í því skyni að árita hann sem endurskoðaðan, a.m.k. miðað við þann tíma, sem verið hafi til

ráðstöfunar. Vitnið kveður það mat sitt, að það hafi unnið að gerð hins nýja skattframtals og ársreiknings Þýsk-íslenska hf. samkvæmt góðri reikningsskilavenju í þeim atriðum, sem vitnið hafi fjallað um. Vitnið kveður mesta vinnu sína hafa verið hreina afstemmingarvinnu, t.d. við að finna rétta víxileign.

Vitnið kveðst hafa gert upp fyrir Þýsk-íslenska hf. fyrir rekstrarárið 1985, og hafi þeirri vinnu lokið í júní 1986. Kveður vitnið, að þá hafi afstemming farið fram á bókhaldi félagsins miðað við árslok 1985. Kveðst vitnið hafa byggt á upphafsstöðu hins endurgerða framtals fyrir rekstrarárið 1984. Vitnið kveðst m.a. hafa afskrifað viðskiptamannakröfur að því marki, sem þurfti.

Vitnið Guðmundur Hannesson, löggiltur endurskoðandi, kveðst hafa farið að starfa fyrir Þýsk-íslenska hf. í máli þessu um mánaðamót apríl/mái 1986 með því, að ákærði Ómar hafi beðið vitnið að hitta sig og Helga Magnússon. Upp frá því kveðst vitnið hafa unnið meira og minna í málinu, þ.e.a.s., eftir að viðbótartekju- og eignarskattsálagning ríkisskattstjóra lá fyrir. Vitnið kveðst draga stórlega í efa, að upphaflegt skattframtal ákærða Guðmundar og ársreikningur fyrir árið 1984 hafi gefið rétta mynd af beinum tekjum og hreinni eign Þýsk-íslenska hf. Í fyrsta lagi sé þar að finna langtímalán, sem ekki virðist eiga við rök að styðjast, og einnig verulega breytingu á vörubirgðum og fleiri liðum. Vitnið kveðst í vinnu sinni fyrir félagið hafa gert þá meginkröfu, að farið yrði aftur í tímann og leiðréttingar yrðu þá gerðar á skattframtali Þýsk-íslenska hf. 1983 og fyrr með hliðstæðum hætti.

Vitnið kveðst ekki hafa haft aðgang að þeim gögnum við vinnu sína, sem voru í fórum rannsóknardeilar ríkisskattstjóra, en að öðrum bókhaldsgögnum og fylgiskjölum hafi hann haft aðgang.

Vitnið Garðar Valdimarsson ríkisskattstjóri, sem gegndi embætti skatt-rannsóknarstjóra á þeim tíma, sem mál þetta var til rannsóknar hjá skatt-fyrirvöldum, kveður rannsóknardeild ríkisskattstjóra hafa byrjað rannsókn á málefnum Þýsk-íslenska hf. í nóvember 1985 og þá m.a. fengið gögn í hendur frá Endurskoðunarmiðstöðinni hf., N. Manscher. Á grundvelli þeirra gagna hafi Friðbjörn Björnsson, löggiltur endurskoðandi, verið fenginn til að gera bráðabirgðauppgjör, og að því loknu hafi vaknað grunur um skattsvik af hálfu félagsins. Hinn 26. nóvember 1985 hafi ákærðu síðan mætt hjá sér og boðið fram aðstoð við að upplýsa málið. Hafi vitnið farið á starfsstöð félagsins ásamt öðrum starfsmanni rannsóknardeildarinnar og fengið þar afhent ýmis gögn. Í 1. eða 2. viku desembermánaðar 1985 hafi ákærði Ómar haft samband við vitnið og boðið fram aðstoð Helga Magnússonar, löggilts endurskoðanda, til að komast til botns í málinu. Í framhaldi af því hafi Friðbjörn Björnsson verið beðinn um að gera uppgjör

á grundvelli þeirra gagna, sem fengust í starfsstöð Þýsk-íslenska 26. nóvember 1985. Hafi Friðbjörn unnið það uppgjör með aðstoð ákærða Guðmundar og það legið fyrir í janúarbyrjum 1986 og verið afhent ákærða Ómari. Hins vegar hafi forráðamenn Þýsk-íslenska hf. alls ekki fengið í hendur fyrra uppgjör Friðbjörns. Hafi ákærði Ómar óskað eindregið eftir því að fá að koma að leiðréttingum. Helgi Magnússon muni síðan hafa fengið þetta uppgjör Friðbjörns og eytt næstu vikum í það að fara yfir það og einkum kannað mismun vegna víxileignar og viðskiptamanna ásamt Friðbirni. Vitnið kveður menn sína hins vegar hafa skoðað birgðir nánar. Fram hafi komið hjá ákærða Guðmundi, að birgðir væru færðar á smásöluverði með söluskatti, og væru þær u.þ.b. 130 milljónir. Við yfirheyrslur yfir Sigurjóni Ármanni Einarssyni, starfsmanni félagsins, hafi hins vegar komið fram, að dæmi hefðu verið um það, að birgðir hefðu verið færðar á heildsöluverði. Þetta hafi stangast á við skjal frá ákærða Guðmundi um brigðamatið, sem sýndi, að birgðir væru reiknaðar á smásöluverði með söluskatti. Hafi Helgi Magnússon skoðað þetta ásamt starfsmönnum rannsóknardeildar ríkisskattstjóra. Kveðst vitnið hafa vakið athygli Helga á þessu með birgðirnar og þetta komið honum á óvart. Hafi Helgi síðan gert nokkrar breytingar eða leiðréttingar á uppgjöri Friðbjörns og þá gert nýjan ársreikning og framtal fyrir Þýsk-íslenska hf., undirritað af stjórn félagsins, og skilað því inn. Hafi hið nýja framtal því alls ekki verið gert samkvæmt fyrirmælum skattrannsóknarstjóra eða byggt á tölum frá honum, heldur á gögnum frá félaginu. Hafi löggiltur endurskoðandi, Friðbjörn Björnsson, verið fenginn til að vinna að uppgjöri á grundvelli þessara gagna, og eins hafi félagið ráðið löggiltan endurskoðanda, Helga Magnússon, til að vinna að uppgjöri og niðurstaðan orðið uppgjör, ársreikningur og skattframtal, sem skilað hefði verið.

Vitnið kveður, að Helgi Magnússon hafi leitað upplýsinga um, hvaða reglur giltu um niðurfærslu á óseljanlegum vörum. Vitnið hafi aflað upplýsinga um þetta þess efnis, að 50% af slíkum vörum mætti afskrifa fyrsta árið, 25% annað árið og 25% hið þriðja. Hafi Helgi síðan fært birgðirnar eins og hann taldi rétt að gera. Hafi ríkisskattstjóri fallist á þetta mat Helga, enda hafi framtalið verið tekið til álagningar eins og það var lagt fram.

Vitnið kveður sér ekki kunnugt um annað en Helgi hafi komið að öllum þeim athugasemdum, sem hann vildi, við gerð nýs skattframtals fyrir Þýsk-íslenska hf. fyrir tekjuárið 1984.

Vitnið Skúli Eggert Þórðarson, lögfræðingur hjá embætti ríkisskattstjóra, samdi að langmestu leyti skýrslu rannsóknardeildar ríkisskattstjóra um rannsókn máls þessa af hálfu þess embættis. Vitnið kveður ákærða Ómar hafa hitt Garðar Valdimarsson skattrannsóknarstjóra að máli í fyrri

hluta desember 1985. Hafi Garðar tjáð vitninu, að ákærði óskaði eftir að fá að koma að leiðréttingu við framtal Þýsk-íslenska fyrir tekjuárið 1984. Hafi ákærði síðan sent bréf þessu til staðfestingar. Þetta hafi síðan komið margsinnis fram í óformlegum viðtölum við aðila í málinu, og hafi ákærði lagt mikla áherslu á að fá að leiðrétta sig og gera uppgjör og boðið fram allt samstarf. Minnst vitnið þess einnig m.a., að á fundi einhvern tíma í janúar 1986 hafi Helgi Magnússon spurt eitthvað á þá leið, hvort það væri ennþá opið (sic) að fá að senda inn leiðréttingarframtal. Þá hafi ákærði Guðmundur komið a.m.k. einu sinni eða tvisvar í embætti skattrannsóknarstjóra og setið með Friðbirni Björnssyni og afhent honum einhver gögn, sem vörðuðu m.a. kaup og sölu bifreiða, fasteigna og einhvers konar minnisblöð

Vitnið kveður fram hafa farið rannsókn á þeim bókhaldsgögnum, sem lagt hafi verið hald á hjá Þýsk-íslenska hf., en ekki hafi verið talin ástæða til að leggja hald á öll fylgiskjöl þess, eins og málin hefðu þróast.

Vitnið Guðmundur Guðbjarnason skattrannsóknarstjóri kveðst hafa gert útreikninga þá, sem lagðir eru til grundvallar F-lið í I. kafla ákæru, miðað við ákveðnar forsendur, og komi þeir sjálfri endurálagninguinni ekkert við. Sé þarna verið að velta fyrir sér áhrifum verðbreytingafærslna miðað við það, að ákveðinn hluti þeirra tekna, sem þarna er um að ræða, hefði verið skattlagður á öðrum árum en álagningin tók til, og miðist útreikningarnir við það, hvernig málið hefði farið þá. Sé verið að sýna fram á, hvaða keðjuverkandi áhrif verðbreytingafærslan hefur á álagningu áranna á eftir.

Vitnið Ragnar Jóhann Jónsson, nú löggiltur endurskoðandi, kveðst aldrei hafa unnið endurskoðunarstörf fyrir Þýsk-íslenska hf., enda aldrei farið fram á það, en vitnið hafi verið kosið endurskoðandi félagsins 23. september 1984 að því fornspurðu. Vitnið kveðst hafa mótmælt þessu, en því hafi ekki verið sinnt. Þetta hafi síðan endað með því, að vitnið hafi ritað hluta-félagaskrá bréf 7. janúar 1986, þar sem það fór fram á að vera strikað út sem endurskoðandi hjá félaginu.

Vitnið Kristján Bjarnar Þórarínsson sölumaður kveðst hafa verið kjörið endurskoðandi Þýsk-íslenska 23. september 1984, en ekki tilkynnt um það. Vitnið kveðst aldrei hafa framkvæmt endurskoðun á bókhaldi félagsins.

VII. Niðurstöður dómsins.

Svo sem að framan er getið, var frumrannsókn máls þessa eigi áfátt og viðhlitandi skilyrði fyrir útgáfu ákæru í málinu á grundvelli hennar samkvæmt niðurstöðu dómsins í úrskurði 21. febrúar sl., sem staðfestur var með dómi Hæstaréttar 16. næsta mánaðar.

Rannsókn skattrannsóknarstjóra á ætluðum skattsvikum af hálfu Þýsk-íslenska hf. hófst 12. nóvember 1985 með för starfsmanna embættisins á

starfsstöð félagsins. Í framhaldi af því var farið á skrifstofu Endurskoðunarmiðstöðvarinnar hf., N. Manscher, en svo sem fram hefur komið, unnu tveir löggiltir endurskoðendur þess fyrirtækis að gerð nýs sölukerfis Þýsk-íslenska hf. í desember 1984. Voru rannsóknardeild ríkisskattstjóra afhent þau gögn, sem lögð höfðu verið til grundvallar hönnun hins nýja sölukerfis og endurskoðendurnir höfðu fengið hjá félaginu. Enn fremur var lagt hald á ýmis gögn, sem tengdust uppgjörsvinnu Emils Theódórs Guðjónssonar, löggilts endurskoðanda hjá Endurskoðunarmiðstöðinni hf., vegna rekstrarársins 1984, svo sem tölvuútskrift vöruskrár, ljósrit af lista yfir viðskiptamenn, sölutölur, verðskrár, reikningsjöfnuði úr fjárhagsbókhaldi, lista yfir víxileignir, lista yfir vörur á hafnarbakka og í flutningi, blað, er sýndi stöðu á bankareikningi í Landsbanka Íslands pr. 31. desember 1984, blað um ógreiddan kostnað og möppu með samantekt á athugun Endurskoðunarmiðstöðvarinnar hf. á bókhaldi og tekjuskráningu félagsins. Var Friðbjörn Björnsson, löggiltur endurskoðandi, ráðinn til þess af hálfu skattrannsóknarstjóra að yfirfara gögn þessi, og gerði hann bráðabirgðauppgjör á grundvelli þeirra, sem lá fyrir 22. nóvember 1985. Varð niðurstaða þess sú, að óráðstafað eigið fé félagsins í árslok 1984 hefði verið kr. 106.622.510,57.

Hinn 27. nóvember 1985 var lagt hald á ýmis gögn hjá Þýsk-íslenska hf. Vegna rekstrarársins 1983 var lagt hald á hreyfingalista úr fjárhagsbókhaldi. Vegna rekstrarársins 1984 var m.a. lagt hald á hreyfingalista úr fjárhagsbókhaldi, áramótalista viðskiptamanna, sölutölur, vinnugögn ákærða Guðmundar við gerð ársreiknings, lista yfir vörubirgðir, gögn um ógreiddan kostnað, sundurliðun á samþykktum víxlum, sölulista og sundurliðun á ógreiddum kostnaði, og vegna rekstrarársins 1985 var lagt hald á hreyfingalista úr fjárhagsbókhaldi fyrir rekstrarárið 1985 og áætlaðan rekstrarreikning fyrir tímabilið frá janúar til júlí það ár. Á grundvelli þessara gagna og ýmissa upplýsinga úr skattframtölum Þýsk-íslenska hf. 1984 og 1985 varðandi niðurstöður eiginfjárreikninga, verðbreytingafærslna, fyrningar og upplýsinga um vöruflutninga á hafnarbakka samdi Friðbjörn Björnsson reikningsskil fyrir árið 1984. Gerði hann þar leiðréttingar frá fyrra uppgjöri á víxileign, viðskiptakröfum, samþykktum víxlum, bakfærðum vörukaupum, mismun á sjóði og bankareikningi og mismun á ýmsum ógreiddum kostnaði, samtals að fjárhæð kr. 55.794.606. Þá færði hann vörubirgðir í árslok 1984, að fjárhæð kr. 66.832.697, auk þess sem hann gerði fjölda leiðréttingarfærslna samkvæmt fyrirbyggjandi gögnum og upplýsingum frá ákærða Guðmundi. Varð niðurstaða reikningsskilanna með þessum leiðréttingum sú, að hagnaður félagsins fyrir reiknaða skatta hefði numið kr. 79.841.556,39.

Í rannsókn málsins kom fram, að fyrrgreindur Emil Theódór Guðjónsson hafði að beiðni forráðamanna Þýsk-íslenska hf. gert drög að uppgjöri, þar

sem fram kemur á rekstrarreikningi hagnaður á árinu 1984, að fjárhæð kr. 103.335.330, og af þeirri fjárhæð voru kr. 58.563.243 leiðréttur efnahagur. Afhenti Emil Theódór rannsóknardeildinni uppgjördrög þessi við skýrslutöku 28. maí 1986.

Samkvæmt framansögðu er niðurstaða Emils Theódórs Guðjónssonar mjög í samræmi við niðurstöðu Friðbjörns Björnssonar, en þeir unnu verk sín sjálfstætt og óháð hvor annars vinnu.

Að fengnum síðari reikningsskilum Friðbjörns Björnssonar tilkynnti ákærði Ómar f.h. Þýsk-íslenska hf., að Helgi Magnússon, löggiltur endurskoðandi, myndi yfirfara uppgjorið, jafnframt því, að óskað var eftir samstarfi við rannsóknardeild ríkisskattstjóra við að „upplýsa málið“. Vann Helgi Magnússon ásamt aðstoðarmanni í liðlega þrjá mánuði að uppgjóri fyrir félagið vegna rekstrarársins 1984, og hafði hann við þá vinnu aðgang að öllum fylgiskjöllum Þýsk-íslenska hf. Hafa ýtarlegri vinnu hans verið gerð nokkur skil hér að framan, en þar kemur fram, að einkum var ágreiningur milli hans og skattrannsóknarstjóraembættisins um birgðir. Lauk vinnu hans 12. apríl 1986 með hinu endurgerða framtali og ársreikningi, og var óskað eftir álagningu gjalda á grundvelli þessara gagna.

Eins og rakið hefur verið, var lagt hald á fjölmörg bókhaldsgögn Þýsk-íslenska hf. við rannsókn máls þessa, auk þess sem önnur gögn, svo sem skattframtöl félagsins frá 1981 - 1984 og 1986 - 1990, ásamt fylgiskjöllum með þeim og fjölmörgum öðrum gögnum hafa verið lögð fram við dómsmeðferð þess. Er það mat dómsins, að til skoðunar hafi komið öll þau bókhaldsgögn, sem nauðsynleg geti talist og þýðingu hafi við úrlausn máls þessa. Að auki hefur málið að öðru leyti sætt þeirri rannsókn, sem efni hafa staðið til, m.a. með ýtarlegum yfirheyrslum ákærðu og vitna, og hafa ákærðu haft tækifæri til að koma að öllum efnislegum athugasemdum sínum gegn gögnum málsins.

Þegar allt framangreint er virt, er það álit dómsins, að eins nálægt tölulegum útreikningi á skattstofnum hafi verið komist og unnt hafi verið með vinnu Helga Magnússonar við gerð skattframtals þess, sem lagt er til grundvallar í ákæru. Fær það sérstaklega stoð í síðari framtölum félagsins. Voru lítils háttar leiðréttingar gerðar á skattframtali þess 1986 vegna rekstrarársins 1985 og meðal annars bætt þar við tekjum, að fjárhæð kr. 847.819, undir liðnum „Leiðrétt frá fyrra ári“. Segir í skýringum Helga Magnússonar með framtalinu um þetta atriði, að leiðréttingarnar séu „vegna endanlegra afstemminga á ýmsum eigna- og skuldaliðum, samtals að fjárhæð kr. 847.819, til hækkunar á óráðstöfuðu fé“, en þetta þýðir, að þarna koma fram eignir, sem ekki höfðu verið taldar fram áður. Í ársreikningum með skattframtölum félagsins eftir þetta eru eigi gerðar neinar leiðréttingar vegna fyrri ára.

Samkvæmt framansögðu verður eigi annað ráðið en Helgi Magnússon hafi í vinnu sinni við endurgerð skattframtals Þýsk-íslenska hf. vegna rekstrarársins 1984 komist mjög nálægt rétttri niðurstöðu miðað við framtöl félagsins eftir það. Er það og álit dómsins, að leiðréttingar þær, sem Helgi gerði á síðari reikningsskilum Friðbjörns Björnssonar, hafi átt rétt á sér. Þá liggur frammi í málinu bréf gjaldheimtustjóra, dagsett 28. febrúar sl., þar sem fram kemur, að enginn fyrirvari hafi verið gerður um skattgreiðslur af hálfu félagsins vegna skattálagningar rekstraráranna 1985 - 1989 að þeim báðum meðtöldum, og hafi álögd gjöld vegna þeirra verið greidd með eðlilegum hætti.

Á þeim tíma, sem hér um ræðir, var Þýsk-íslenska hf. skylt samkvæmt þeim ákvæðum 82. gr. laga um hlutafélög nr. 32, 1978, sem þá voru í gildi, að hafa að minnsta kosti einn löggiltan endurskoðanda, og var honum skylt að endurskoða reikninga félagsins, sbr. 86. gr. sömu laga, en þetta var eigi gert af hálfu félagsins. Samkvæmt 91. gr. laga um tekjuskatt og eignarskatt er það þó ekki skilyrði, að ársreikningar séu endurskoðaðir af löggiltum endurskoðendum, áður en þeir eru lagðir fyrir skattýfirvöld sem grundvöllur álagningar gjalda, og í reynd hafa flest félög, þar með talin hlutafélög, sem eru algengasta félagaform hérlandis, lagt í því skyni fram skattframtöl með ársreikningum, sem ekki hafa verið endurskoðaðir af löggiltum endurskoðendum.

Hér er um að ræða refsímál, sem vísað hefur verið til opinberrar rannsóknar og dómsmeðferðar af hálfu skattrannsóknarstjóra. Tekur dómurinn, sem skipaður er tveimur sérfróðum meðdómendum, sjálfstæða afstöðu til sakarefnisins á grundvelli allra málgagna, óháð úrlausn ríkisskattnefndar, samkvæmt undirstöðureglu 1. mgr. 108. gr. laga nr. 75, 1981, um tekjuskatt og eignarskatt, sbr. einnig meginreglur 75. gr. og 110. gr. laga nr. 74, 1974, um meðferð opinberra mála, og þar á meðal metur dómurinn það, hvort hið endurgerða framtal, sem ákæran er grundvölluð á, hafi verið reist á nægilega traustum grunni með tilliti til alls þess, sem fram er komið í málinu.

Er það niðurstaða dómsins, að svo sé, og mun hér á eftir verða gerð grein fyrir sjálfstæðri úrvinnslu hans á ákæruefnum og byrjað á I. kafla ákærunnar.

Samkvæmt liðum A - C er		
undandráttur frá tekjum	kr.	91.665.624
en samkvæmt mismun á rekstrarreikningum	“	91.671.464
Mismunur er	kr.	5.840

sem felst í:

Oftalið aðstöðugjald í ákæru, kr. 611.580

en í mismun á ársreikningum 657.608	“	46.028
Kirkjugarðsgjald	“	40.188
Mismunur	kr.	5.840

Varðandi hina einstöku liði í I. kafla ákærunnar hefur eftirfarandi komið fram í meðferð málsins:

Tilgreint undir lið A:

Vantalinn söluskattur kr. 135.967.

Samkvæmt ársreikningi, mótteknum 2. júlí

1985, nam vörusala með söluskatti	kr.	5.950.758
og vörusala án söluskatts	“	175.449.914
Vörusala samtals	kr.	181.400.672
- söluskattur	“	1.132.603
Hrein sala	kr.	180.268.069

Samkvæmt ársreikningi, dagsettum 12. apríl

1986, nam vörusala með söluskatti	kr.	6.666.863
og vörusala án söluskatts	“	174.733.810
Vörusala samtals	kr.	181.400.673
- söluskattur	“	1.268.571
Hrein sala	kr.	180.132.102

Heildarvörusala er hin sama í báðum uppgjörunum, en hluti af vörusölu án söluskatts í fyrra uppgjörinu er kr. 716.104, sem eru færðar til hækkunar sölu með söluskatti í hinu síðara uppgjöri. Vantalinn söluskattur vegna þessara breytinga er kr. 135.967. Ekki virðist vera sérstakur ágreiningur um upphæðina.

Vantalinn umboðslaun kr. 641.118.

Samkvæmt ársreikningi, mótteknum 2. júlí

1985, eru tilfærðar umboðslaunatekjur	kr.	605.198
en í ársreikningi, dagsettum 12. apríl 1986 eru þau talin	“	1.246.316
Mismunur	kr.	641.118

er umboðslaun, sem áður höfðu verið dregin frá vörukaupum, en í síðara uppgjörinu var upphæðinni bætt við umboðslaun og vörukaup hækkuð sem því nam. Ekki virðist vera sérstakur ágreiningur um upphæðina.

Oftalin vörunotkun kr. 47.214.556.

Samkvæmt ársreikningi, mótteknunum 2. júlí	
1985, er tilfærð vörunotkun	kr. 132.357.792
Vörunotkunin sundurliðast þannig:	
Vörubirgðir 1.1. 1984 á lager	kr. 3.430.830
Vörukaup á árinu	“ 143.548.262
	kr. 146.979.092
- vörubirgðir 31.12. 1984	“ 14.621.300
Vörunotkun	kr. 132.357.792

Samkvæmt ársreikningi, dagsettum 12. apríl	
1986, er tilfærð vörunotkun	kr. 85.143.236
Vörunotkunin sundurliðast þannig:	
Vörubirgðir 1.1. 1984 á lager	kr. 3.430.830
Vörukaup á árinu	“ 129.353.905
	kr. 132.784.735
- vörubirgðir 31.12. 1984 á lager	“ 47.641.499
Vörunotkun	kr. 85.143.236

Eins og að framan greinir, var vörunotkun	
í fyrri ársreikningnum	kr. 132.357.792
og í síðari ársreikningnum	“ 85.143.236
Mismunur á milli ársreikninga er því	kr. 47.214.556
sem skýrist þannig:	
Í fyrri ársreikningnum eru vörukaup talin	kr. 143.548.262
en í síðari ársreikningnum eru vörukaup	“ 129.353.905
Mismunur	“ 14.194.357

felst í eftirtöldum liðum:	
Ógreidd vörukaup í upphafi árs 1984, en	
greidd á árinu 1984	“ 23.296.139
Þar frá dragast:	
Tilfærð ógreidd vörukaup í árslok í fyrri	
ársreikningi	kr. 7.758.961
Vörukaup greidd með umboðs-	
launum millif.	“ 641.117 “ 8.400.078

	kr.	14.896.061
Óskýrð upphæð færð á vörukaup	“	701.704
	kr.	14.194.357
Hin óskýrða upphæð kemur fram í fyrri ársreikningnum, þegar borin eru saman tilfærð vörukaup		
og bókfærð vörukaup samkvæmt útskrift úr fjárhaldsbókhaldi (dskj. VII, fskj. 17, bls. 1 - 21)	kr.	143.548.262
og ógreiddum vörum		
1.1. 1984	kr.	23.296.139
	kr.	152.008.927
- ógreiddum vörum		
31.12	“	7.758.961
	“	144.249.966
Óskýrður mismunur	kr.	701.704

Þar sem vinnupappírar, sem notaðir voru við gerð ársreiknings, móttækis 2. júlí 1985, hafa ekki komið fram, er ekki hægt að gera sér grein fyrir, hvaða kostnaðarliður þetta er. Ógreiddum vörum 1.1. 1984 er hér bætt við vörukaup 1984, þrátt fyrir það að áður hafi verið búið að gjaldfæra þau með öðrum vörukaupum 1984. Hins vegar virðast tilfærð, ógreidd vörukaup 31.12. 1984 í ársreikningnum dregin frá vörukaupum 1984. Hér hefur ákærða Guðmundi orðið það á að snúa báðum þessum tölum við í ársreikningsgerðinni.

Vörubirgðir á lager 31.12. 1984 eru þannig uppfærðar í ársreikningnum:

Í fyrri ársreikningnum eru þær tilfærðar á	kr.	14.621.300
en í síðari ársreikningnum á	“	47.641.499
Mismunur á milli ársreikninga er því	kr.	33.020.199
Þessi mismunur á tilfærðum birgðum	kr.	33.020.199
og mismunur á tilfærðum vörukaupum	“	14.194.357
eða samtals	kr.	47.214.556

kemur fram í ákærunni sem oftalin vörunotkun.

Enginn ágreiningur virðist vera un hinn tilfærða mismun, sem kemur fram í sambandi við vörukaupin.

Í framburði ákærða Ómars hjá rannsóknarlögreglu ríkisins 22. október

1986 vísar hann til ákærða Guðmundar varðandi ógreidd vörukaup, sem fram koma í ársreikningi 1984 sem ógreidd vörukaup í árslok 1984, kr. 7.758.961. Í skýrslu ákærða Guðmundar hjá rannsóknarlögreglu ríkisins sama dag kemur fram, að þetta hafi ekki átt að færast undir ógreidd rekstrargjöld. Í sömu yfirheyrslu kveður ákærði, að þetta séu fyrstu vörukaup ársins 1985. Hafi hann gjaldfært þau á árinu 1984 og skuldfært, og þannig hafi tekjufærslu vegna þeirra verið seinkað um eitt ár. Þennan hátt kveðst hann hafa haft á undanfarin ár. Skýringin á ógreiddum vörukaupum, kr. 23.296.139, sé hin sama. Hið sama kemur fram hjá honum í yfirheyrslu fyrir dómi 31. maí 1990 varðandi ógreidd vörukaup, að fjárhæð kr. 7.758.961.

Um misnun á tilfærðum birgðum er ágreiningur. Þrátt fyrir það að á „Niðurfærslu- og samanburðarblaði“, sem fylgir ársreikningi fyrir árið 1984, dagsettum 12. apríl 1986, undirrituðum af ákærða Ómari og Kolbrúnu Metúsalemsdóttur, þar sem fram kemur kostnaðarverð vörubirgða, kr. 63.585.082, og til frádráttar afföll af gölluðum og úreltum vörum, kr. 15.943.583, nettó kr. 47.641.499, telja ákærðu, að vörubirgðir séu of hátt tilgreindar.

Í bréfi til ríkisskattstjóra, dagsettu 12. apríl 1986, frá stjórn félagsins, sem fylgdi með framtali félagsins, dagsettu sama dag, segir: „Í meðfylgjandi leiðréttingaruppgjöri er einkum einn þáttur, sem félagið telur, að sé því mjög í óhag. Þar er átt við birgðamat. Þrátt fyrir það og fleiri atriði, sem forráðamenn félagsins líta öðrum augum, vilja menn óska eftir að leiða málið til lykta með þessum hætti. Ástæða þess, að birgðamat er svo miklum mun hærra í þessu leiðrétta uppgjöri en hinu fyrra, er, að félagið gerði sér ekki vonir um, að ríkisskattstjóraembættið sé tilbúið að taka leiðréttingarframtalið til afgreiðslu nema með svo háu birgðamati. Það er hins vegar skoðun félagsins, að ónýtar, óseljanlegar („ókúrant“) vörur séu mun hærri fjárhæð en hér er gert ráð fyrir, munar þar milljónatugum. Í fyrra uppgjöri með áðursendu framtali 1985 (v/1984) voru einungis reiknaðar til verðs þær vörur, sem taldar voru öruggar að seljast. Hér er hins vegar gengið mjög skammt í niðurskrift birgða, sem leiðir að sama skapi til mun hærri skattgjaldstekna en ella hefðu orðið.“

Vörutalningarlisti yfir vörur á lager 31.12. 1984, undirritaður af talningarmönnum, er ekki í gögnum málsins, og samkvæmt framburði ákærðu hefur hann ekki verið gerður, en við vörutalningu, sem ætíð hafi farið fram um áramót, hafi allar leiðréttingar, sem þurfti að gera, verið færðar beint inn í lagerbókhaldið. Í tölvuútskrift á vöruskrá, dagsettri 2. janúar 1985, kemur fram magn og söluverð vara. Heildarniðurstaða skrárinnar sýnir söluverð birgða kr. 135.016.043,55. Í niðurstöðu tölvulista, dagsetts 15.2. 1985, eru birgðir kr. 139.158.014,93, og á sama skjali er niðurstaða úr

tölvulista, sem dagsettur er 11.6. 1985 og sýnir birgðir vera kr. 131.458, 410,07. Þessi tala er grundvöllur birgða í ársreikningi, mótteknum 2. júlí 1985, sbr. sama skjal, en á því skjali eru birgðir 31.12. 1984 færðar úr kr. 131.458.410 niður í kr. 14.621.300, eins og ársreikningurinn ber með sér.

Í framburði fyrir dómi segir ákærði Ómar um þetta: „Ég kom nú ekki nærri þessari gerð, en mér sýnist aðferð Guðmundar liggja í augum uppi. Hann tekur fyrst frá þessa smásöluálagningu og síðan heildsöluálagningu og fær þar með út kostnaðarverð þessara birgða á því hæsta kostnaðarverði og því hæsta gengi, sem á þessum tíma er til. Hann dregur síðan frá því það, sem hann kallar ónýtt og úrelt. Hann tekur þarna inn gengisbreytingar og síðan það, sem hann kallar ónýtt og úrelt.“

Á vöruskrá, dagsettri 15.2. 1985, er texti skrárinnar tölvuútskrifaður, en upphæðir handskrifaðar. Yfirskrift upphæða er: „Kostnaðarverð“. Niðurstaða vöruskrárinnar er kr. 66.832.697.

Samkvæmt framburði vitnisins Vilbergs Magna Óskarssonar fyrir dómi er þessi vöruskrá á kostnaðarverði.

Á lista yfir vörubirgðir 31.12. 1984 kemur fram kostnaðarverð birgða, að fjárhæð kr. 65.514.061. Ónýtar, skemmdar og sölulausar vörur eru að fjárhæð kr. 31.887.165, vörur með hreyfingu innan 30% 1984 eru að fjárhæð kr. 65.579.809 og heildarsmásöluverð kr. 129.713.568. Á listanum eru sýndir útreikningar.

Í heildarsmásöluverð er deilt með 2,04, og útkoman úr því er kr. 63.585.082, og í „ókúran“ er deilt með 50%, og útkoman úr því er kr. 15.943.582.

Á „Niðurfærslu- og samanburðarblaði“, sem fylgir ársreikningi 1984, dagsettum 12. apríl 1986, koma fram sömu tölur, þ.e. vörubirgðir á kostnaðarverði, kr. 63.585.082, og afföll af gölluðum eða úreltum vörum, fjárhæð kr. 15.943.583, þ.e. nettó vörubirgðir kr. 47.641.499, sem er sama tala og er í ársreikningnum. Enginn virðist kannast við gerð þessa lista, en hann fylgir með „Minnisatriðum um birgðir og birgðamat“ félagsins 31.12. 1984, dagsettum 21.1. 1986, unnum af Endurskoðunarskrifstofu Helga Magnússonar.

Eins og áður hefur komið fram hjá vitninu Sigurjóni Ármanni Einarsyni, telur hann, að umrædd vöruskrá frá 2. janúar 1985 sýni blandaða verðskrá, þ.e., að ákveðnar vörur séu á heildsöluverði og aðrar á smásöluverði.

Samkvæmt ársreikningum félagsins fyrir árin 1985, 1986, 1987, 1988 og 1989 er engin breyting gerð á birgðum félagsins til lækkunar eða hækkunar vegna tilfærðra birgða í ársreikningi félagsins 1984, dagsettum 12. apríl 1986. Hrein sala þessi fimm ár nam samtals kr. 1.781.745.154 og vöru-

notkun samtals kr. 1.165.363.814. Meðalálagningin þessi fimm ár er því 52,9%.

Samkvæmt ársreikningum félagsins fyrir árin 1981, 1982, 1983 og ársreikningi, dagsettum 12. apríl 1984, er hrein sala kr. 410.745.726 og vörunotkun kr. 285.078.993. Samtals meðalálagning þessi fjögur ár er því 44,1%. Meðalálagningin öll níu árin er 51,2%. Meðalálagning hvors tímabils fyrir sig byggist á mati birgða 1.1. 1981, 31.12. 1984 og 31.12. 1989.

Reiknað er með, að birgðamat 1.1. 1981 og 31.12. 1989 sé rétt. Hafi meðalálagning í raun verið óbreytt öll árin, er birgðamat 31.12. 1984 of lágt, og hefði það átt að vera kr. 60.992.394. Samkvæmt því, sem að ofan greinir, má telja víst, að birgðamat í ársreikningi 1984, dagsettum 12. apríl 1986, sé síst of hátt og liðurinn í ákærinni, Oftalin vörunotkun, kr. 47.214.556, fái staðist og skuli óhaggaður standa.

Oftalinn launakostnaður kr. 47.809.

Vantalinn annar rekstrarkostnaður kr. (447.380).

Oftalið uðstöðugjald kr. 611.580.

Vantaldar afskriftir kr. (117.770).

Oftaldr vaxtatekjur kr. (27.191).

Oftalin vaxtagjöld, verðbætur o.fl. kr. 292.070.

Enginn sérstakur ágreiningur virðist vera um ofangreinda liði.

Vantalin niðurfærsla birgða kr. (3.402.020).

Niðurfærsla birgða er færð í 10% af heildarbirgðum, sem eru vörur á lager kr. 47.641.499 og vörur í flutningum og á hafnarbakka kr. 29.680.000, samtals kr. 77.321.499. 10% af upphæðinni eru kr. 7.732.150, en áður hafði verið tilfærð niðurfærsla kr. 4.330.130. Mismunur er því kr. 3.402.020.

Vantalin niðurfærsla krafna kr. (745.394).

Viðskiptakröfur í hinum endurgerða ársreikningi eru samtals kr. 33.157.176, og viðskiptavíxlar kr. 22.128.599 eða samtals kr. 55.285.775. 5% af upphæðinni eru samtals kr. 2.764.289, en áður hafði verið tilfærð niðurfærsla kr. 2.018.895. Mismunur er því kr. 745.394.

Undandregið skv. rekstrarreikningum kr. 43.931.411.

Vitnið Helgi Magnússon, sem samdi síðari ársreikning félagsins fyrir árið 1984, var fyrir dómi spurt, um hvaða liði í A-lið ákæru væri ágreiningur. Vitnið svaraði þessu þannig: „Eins og kemur fram í bréfi mínu, er fyrst og fremst um að ræða ágreining út af vörubirgðum. Þar voru verulega skiptar skoðanir um raunverulegt verðmæti birgða, og um það rökræddi

ég heilmikið við embættismennina, og menn skiptust á gögnum vegna þess. Niðurstaðan varð sú, að embættismenn skattranssóknarstjóra voru ekki tilbúnir að fallast á lægri birgðatölu en þessa. Þess vegna stendur hún þarna inni. Auðvitað tengist þessum lið, birgðunum, leiðrétting á niðurfærslu birgða. Ég minnst þess ekki, að það hafi verið neinn umtalsverður ágreiningur um aðra liði í þessu, sem merkt er A.“

Samkvæmt gögnum málsins er niðurstaða dómsins sú, að A-liður ákæru standist fyllilega.

Tilgreint undir lið B.

*Gjaldfærður byggingarkostn. við Lynghál 10, —
vantalдар текjur kr. 2.231.917.*

Í framtali, sem fylgir ársreikningi fyrir árið 1984, dagsettum 12. apríl 1986, er fært undir tekjur: „Leiðréttingar v/byggingarkostn. frá fyrra ári, kr. 2.231.917“. Í skýringum með ársreikningnum er sundurliðun á þessari upphæð.

Við skýrslutöku hjá skattranssóknarstjóra 10. janúar 1986 var ákærði Ómar spurður um ástæðuna fyrir þeim mismun, sem er annars vegar á byggingarkostnaði við Lynghál 10 og hins vegar á fasteignamati byggingarinnar. Vísaði ákærði í bréf sitt um þetta efni, þar sem hann gerir grein fyrir máli sínu. Ákærði var einnig spurður um ástæðu þess, að félagið hefði ekki sent inn húsbyggingarskýrslu með skattframtölum sínum undanfarin ár í því formi, sem fyrir er mælt um, en ákærði kunni enga skýringu á því.

Í „Minnisatriðum v/byggingarkostnaðar að Lynghál 10“, sem unnin eru af Endurskoðunarskrifstofu Helga Magnússonar og liggja frammi í málinu, er að finna óbókfærðan byggingarkostnað árána 1981 til 1984, umreiknaðan á verðlag hvers árs, og ber niðurstöðu á þessum útreikningi saman við skýringar í ársreikningi.

Enginn sérstakur ágreiningur virðist því vera um þennan lið ákæru, og þykir hann eiga við rök að styðjast.

Tilgreint undir lið C: „Óskýrð eignaaukning“.

Í skattframtali, sem fylgir ársreikningi, dagsettum 12. apríl 1986, eru tilfærðar tekjur undir liðnum „Aðrar leiðréttingar“ kr. 45.502.296. Í skýringum með ársreikningnum, lið 20, „Leiðréttingar“, er sundurliðun á því, hvernig þessi liður myndast. Liðir þessir eru teknir upp undir lið C í ákærinni. Verður fjallað um hina einstöku liði ákærunnar hér á eftir.

1. Vantalin víxlaeign kr. 8.702.404.

Í bréfi Helga Magnússonar til stjórnar Þýsk-íslenska hf., sem fylgdi leiðréttum reikningsskilum félagsins fyrir árið 1984 ásamt leiðréttu skattfram-

tali 1985, kemur fram, að hann hafi afstemmt hina ýmsu eigna- og skuldaliði reikningsskilanna. Eins hefur komið fram hjá honum í framburði fyrir dómi, að hann hafi unnið verulega vinnu við afstemmingu á víxileign. Telur hann, að niðurstaða víxileignar í árslok 1984 samkvæmt hinum endurgerða ársreikningi gefi rétta mynd af þessum eignalið.

Enginn sérstakur ágreiningur virðist því vera um þennan lið ákærunnar, og þykir hann eiga við rök að styðjast.

2. Vantaldar viðskiptakröfur kr. 6.910.183.

Í ársreikningi félagsins, dagsettum 12. apríl 1986, eru viðskiptakröfur tilfærðar á kr. 33.157.176. Á síðasta blaði úr tölvuskrifuðum viðskiptalista, dagsettum 7.1. 1985, er „áramótasaldo“ viðskiptamanna sama upphæð. Í bréfi frá Helga Magnússyni til stjórnar Þýsk-íslenska hf. með hinu endurgerða framtali segir um þetta: „Engar afskriftir eru vegna óinnheimtanlegra krafna, sem komið hefur í ljós, að eru tapaðar, m.a. vegna gjaldþrota og af öðrum ástæðum.“

Í gögnum málsins hefur ekki komið neitt fram, um hvaða skuldara er hér að ræða, né upphæðir krafnanna.

Í ársreikningi félagsins fyrir árið 1985 kemur fram, að það ár hafi verið afskrifaðar kröfur, að fjárhæð kr. 1.001.411. Ætla má, að sú fjárhæð sé vegna þess árs, enda kemur fram í skýringum við sama ársreikning, að eigið fé félagsins er hækkað um kr. 847.819 vegna endanlegrar afstemmingar á ýmsum eigna- og skuldaliðum frá fyrra ári. Engin sundurliðun fylgir til skýringar.

Telja verður samkvæmt framansögðu, að þessi liður ákæru eigi við rök að styðjast.

Í tölvuútskrift úr fjárhagsbókhaldi félagsins, dagsettri 21.2. 1985, kemur fram, að útistandandi vegna

viðskiptamanna séu	kr.	37.198.411
Til viðbótar þessum lið er fært samkvæmt dskj. XI, fskj. 2, vegna sölu íbúðar víxlar	kr.	1.464.777
og samkv. fskj. 4 víxlar vegna sölu Saab-bifreiðar	kr.	1.010.000.-
	“	2.474.777

Samtals kr. 39.673.188

Eignfært samkvæmt ársreikningi 12.4. 1986:

Viðskiptakröfur	kr.	33.157.176.-
Viðskiptavíxlar	“	22.128.599.-
	“	55.285.775

Mismunur	kr.	15.612.587
sem er:		
Vantalin víxileign	kr.	8.702.404
Vantaldar vsk-kröfur	“	6.910.183
		<u>15.612.587</u>

3. *Oftaldar skuldir skv. samþ. víxlum kr. 8.239.312.*

Samkvæmt tölvulista úr fjárhagsbókhaldi félagsins eru samþykktir víxlar taldir vera samtals kr. 11.061.674.

Í ársreikningi félagsins, dagsettum 14. apríl 1984, er víxilskuld talin kr. 2.822.363. Á dskj. IX, fskj. 21, er sundurliðun yfir þessar víxilskuldir. Enginn ágreiningur virðist vera um upphæðina.

Telja verður, að þessi liður eigi við rök að styðjast.

4. *Oftalin áramótaskuld vegna vörukaupa, kr. 23.296.139.*

Samkvæmt tölvulista úr fjárhagsbókhaldi félagsins eru tilfærð ógreidd vörukaup frá fyrra ári, kr. 23.296.139. Samkvæmt framburði ákærðu var hér ekki um raunverulega skuld að ræða.

Telja verður því, að þessi liður eigi við rök að styðjast.

5. *Vantalin sjóðseign og eign á bankareikn., kr. 1.488.070.*

Samkvæmt tölvuútskrift úr fjárhagsbókhaldi félagsins er tilgreind innstæða í sjóði og bankareikningum

samtals	kr.	99.656
Samkvæmt dskj. IX er:		
Innborgun við íbúðarsölu, ófærð		
(fskj. 2).....	“	75.000
	kr.	<u>174.656</u>

- vanfært v/bilakaupa

(fskj.6) kr. 33.579

vanfærður byggingarreikn.

(fskj. 3)	“	1.003.187	“	1.036.766
			kr.	<u>862.110</u>

Bankainnstæður skv. ársreikningi

12.4. 1986 “ 625.960

Mismunur vantalinna kr. 1.488.070

Telja verður, að þessi liður eigi við rök að styðjast.

6. *Vantalið v/Gjaldheimtu, sparimerki o.fl., kr. 117.669.*

Mismunurinn kemur fram á dskj. VIII (fskj. 58, bls. 1 - 2). Tilfærður sérstakur eignarskattur, álagður 1984,

er	kr.	472.030	
og leiðréttingar, sbr. fskj. 12 í dskj. IX:			
Leiðréttingar á reikningi Gjald-			
heimtunnar samtals	kr.	363.308	
Leiðrétting á stéttarfélagsgjöld-			
um	"	32.453	
	"	395.761	
- leiðrétt sparimerkjaskuld	"	41.400	" 354.361
Mismunur	kr.	117.669	

Telja verður, að þessi liður eigi við rök að styðjast.

7. *Vantalin hlutabréfaeign, kr. 105.000.*

Samkvæmt dskj. VII (fskj. 17, bls. 1 - 21) er engin hlutabréfaeign í félaginu, en samkvæmt ársreikningi félagsins, dagsettum 12.4. 1986, er hlutabréfaeign kr. 105.000.

Telja verður, að þessi liður eigi við rök að styðjast.

8. *Vantalið lán veðdeildar Landsbankans, kr. (207.000).*

Í ársreikningi félagsins, dagsettum 12.4. 1986, er tilfærð meðal langtíma-skulda skuld við veðdeild L.Í.

V/Silungakvíslar 25, samtals	kr.	233.538	
þar af vexur og verðbætur	"	26.538	
Mismunur	kr.	207.000	

Þessi upphæð hafði ekki verið færð í bækur áður.

Telja verður, að þessi liður eigi við rök að styðjast.

9. *Vantalinn mismunur skv. biðreikningi, kr. (187.751).*

Í tölvuútskrift úr fjárhagsbókhaldi félagsins kemur fram, að biðreikningur er talinn til eignar, samtals að upphæð kr. 187.751. Þessa upphæð er ekki að finna í ársreikningi félagsins, dagsettum 12.4. 1984.

Telja verður, að þessi liður eigi við rök að styðjast.

10. *Vantalin sala 1984, kr. (1.188.143).*

Samkvæmt tölvuútskrift úr fjárhagsbókhaldi félagsins 1984, dagsettri

21.5. 1985, er heildarvörusala kr. 180.212.530, en samkvæmt ársreikningum félagsins, dagsettum 12.4. 1986, er heildarsala kr. 181.400.673. Mismunur er kr. 1.188.143.

Telja verður, að þessi liður eigi við rök að styðjast.

11. Vantalin skuld við Samvinnubanka, kr. (486.449).

Samkvæmt fjárhagsbókhalði félagsins er skuld við Samvinnubankann talin að fjárhæð 97.230. Í ársreikningi félagsins fyrir árið 1984, dagsettum 12.4. 1986, er þessi upphæð talin á meðal annarra langtímalána. Einnig eru tvær aðrar langtímaskuldir taldar við bankann, þ.e. kr. 486.449 og kr. 1.083.498. Í gögnum málsins (dskj. IX, fskj. 23) koma fram eftirstöðvar af láni við bankann, að upphæð kr. 486.449. Lánið er frá árinu 1983, en virðist ekki koma fram í bókum félagsins.

Telja verður, að þessi liður eigi við rök að styðjast.

12. Vantalin skuld við Samvinnubanka, kr. (1.083.498).

Í gögnum málsins (dskj. IX, fskj. 24) er að finna ljósrit af greiðslukvittun af láni við bankann, þar sem fram koma eftirstöðvar af láninu, kr. 1.083.498. Lánið er frá árinu 1983, en virðist ekki koma fram í bókum félagsins. Upphæðin er tilfærð á meðal langtímaskulda í ársreikningi félagsins fyrir árið 1984, dagsettum 12.4. 1986.

Telja verður, að þessi liður eigi við rök að styðjast.

13. Vantalin skuld við Útvegsbanka, kr. (166.579).

Á sama dóm skjali og að ofan greinir (fskj. 25) er að finna ljósrit af greiðslukvittun vegna láns við bankann, þar sem fram koma eftirstöðvar af láninu, kr. 166.579. Lánið er frá árinu 1983, en virðist ekki koma fram í bókum félagsins. Upphæðin er tilfærð á meðal langtímaskulda í ársreikningi félagsins fyrir árið 1984, dagsettum 12.4. 1986.

Telja verður, að þessi liður eigi við rök að styðjast.

14. Vantalin skuld við Reykjavíkurborg, kr. (37.061).

Á sama dóm skjali (fskj. 26) er að finna ljósrit af greiðslukvittun frá Lóðasjóði Reykjavíkurborgar. Afborgunin er kr. 18.530, og á greiðslukvittuninni kemur fram, að tvær greiðslur séu eftir. Lánið er frá árinu 1983, en virðist ekki koma fram í bókum félagsins. Upphæðin er tilfærð á meðal langtímaskulda í ársreikningi félagsins fyrir árið 1984, dagsettum 12.4. 1986.

Telja verður, að þessi liður eigi við rök að styðjast.

Tilgreint undir lið D:

Söluskattur skv. úrskurði 22. apríl 1986 ásamt álagi til 31. desember 1984, kr. (4.475.353).

Í úrskurði ríkisskattstjóra um ósk Þýsk-íslenska hf. um endurálagningu skatta á félagið gjaldárið 1985 segir m.a.: „Eins og fram kemur í úrskurði ríkisskattstjóra, dagsettum 22. apríl 1986, máli merktu 2-2-761, var gjaldanda áætluð viðbótarsölugjaldsskyld velta, að fjárhæð kr. 12.500.000. Vegna þessa var sölugjald gjaldanda vegna rekstraráranna 1981, 1982, 1983 og 1984 hækkað um kr. 2.378.500. Rétt er að lækka hreinar tekjur um þessa fjárhæð. Jafnframt lækkar hrein eign um sömu fjárhæð.“ Í D-lið ákærunnar er fyrrgreindur söluskattur ásamt álagi til 31. desember 1984, samtals kr. 4.475.353, dreginn frá undandregnum tekjum. Framkvæmdi Guðmundur Guðbjarnason skattrannsóknarstjóri sérstakan útreikning á þessari upphæð, og er hann að finna í gögnum málsins.

Ekki virðist vera sérstakur ágreiningur um þennan útreikning, og þykir hann eiga við rök a styðjast.

Hækkun tillags í varasjóð 25%, kr. (18.852.749).

Samkvæmt skattframtali félagsins, mótteknu 2. júlí 1985, sem fylgdi ársreikningi þess fyrir árið 1984, mótteknum sama dag, er tilfært tillag í fjárfestingarsjóð, kr. 7.852.854, og er það dregið frá tekjum fyrir álagningu tekjuskatts, þrátt fyrir það að tilskilin greiðsla í banka hafi ekki verið innt af hendi. Í bréfi, sem fylgdi hinu endurgerða framtali félagsins fyrir rekstrarárið 1984, er óskað eftir því, að lagt verði í varasjóð hámarksframlag og að framlag í fjárfestingarsjóð verði dregið til baka.

Varasjóðstillagið var því reiknað 25% af framtöldum tekjum, samtals að fjárhæð	kr. 111.303.599
að frádregnu álögðu sölugjaldi	“ 4.475.353
og að frádregnum mismun á framt. tekjum	“ 5.840
Stofn til varasjóðstillags	kr. 106.822.406
25% varasjóður þar af	kr. 26.705.603
- leyft til frádráttar í fjárf-sjóð	“ 7.852.854
Hækkun tillags í varasjóð	kr. 18.852.749

Samkvæmt ofangreindu þykir þessi liður eiga við rök að styðjast.

Tilgreint undir lið F:

Frá dregst útreikn. mism. álagðra skatta, kr. 2.788.300.

Guðmundur Guðbjarnason framkvæmdi sérstakan útreikning á þessari upphæð. Útreikningur þessi virðist gerður vegna þess, að ákærðu telja, að

undandráttur frá tekjum tilheyri ekki aðeins árinu 1984, heldur hljóti hann að stafa frá fyrri tíð. Hafa þeir farið fram á, að þessum undandrætti verði jafnað á milli ára. Hvorki í hinu síðara framtali né með bréfum, sem þeim fylgdu, hefur þó komið fram, hvernig þeir telja, að þessi undandráttur eigi að skiptast á milli ára. Í bréfi Guðmundar koma fram ýmsir útreikningar á tilfærslu tekna á milli ára ásamt birgðamati o.fl.

Það er álit dómsins, að undandráttur frá tekjum félagsins hafi átt sér stað á árinu 1984 og næstu árum á undan. Með hliðsjón af því hefur dómurinn reiknað út, hver skattur á félagið hefði orðið árin 1982, 1983, 1984 og 1985 og hvert skattundanskotið í heild hafi orðið.

Dómurinn hefur tekið ársreikninga Þýsk-íslenska hf. fyrir árin 1981 til 1984 til sjálfstæðrar skoðunar ásamt tilheyrandi skattframtölum 1982 til 1985 að báðum árum meðtöldum. Með ársreikningi 1984 er hér á eftir átt við síðari ársreikning félagsins, sem sendur var ríkisskattstjóraembættinu 12. apríl 1986 ásamt ósk um, að skattar yrðu lagðir á að nýju eftir framtalinu.

Hér á eftir er sýnt, hvernig ársreikningar félagsins koma fram fyrir hvert ár um sig. Fyrst koma rekstrarreikningar félagsins ásamt útreikningi tekjuskattsstofns og álögðum tekjuskatti og eignarskatti, og koma þeir þannig fram:

REKSTRARREIKNINGAR 1981-1984.

	<i>1981</i>	<i>1982</i>	<i>1983</i>	<i>1984</i>
Rekstrartekjur:				
Sala	34.761.924	61.452.373	134.399.327	180.132.102
Aðrar tekjur	450.716	724.756	1.758.105	1.300.261
	35.212.640	62.177.129	136.157.432	181.432.363
Rekstrargjöld:				
Vörunotkun	30.122.386	53.954.963	115.867.409	85.143.236
Launakostnaður: ..	1.380.051	3.527.190	7.208.576	11.342.618
Annar rekst-kostn.	1.478.949	3.743.215	8.594.785	12.379.312
Aðstöðugjald	433.510	809.510	1.719.190	1.460.000
Kirkjugarðsgjald ...	9.970	18.618	39.541	
Afskriftir	415.785	360.326	918.147	1.675.461
	33.840.651	62.404.822	134.347.648	112.000.461
	1.371.989	-227.693	1.809.784	69.431.736
Vaxtatekjur og- gjöld	-12.358	-617.145	-2.144.585	-2.193.896
Verðbreytingafærsla	522.464	2.100.229	5.409.695	3.597.379

Óreglulegir liðir ..	-32.713	1.089.666	71.903	312.099
Tekjuskattur	-113.324	-28.418	-237.815	
Eignarskattur	-16.524	-47.268	-311.809	
Tekjusk.fyrri árs .	-9.595	-14.386		
Hagnaður ársins ..	1.709.939	2.254.985	4.597.173	71.147.228
Tekjuskattsstofn:				
Hagnaður ársins ..	1.709.939	2.254.985	4.597.173	71.147.228
Niðurfærsla vörub.	-1.536.165	-292.565	-1.705.702	-3.986.567
Niðurfærsla krafna	-90.548	-83.051	-751.620	-1.784.736
Aukaafskriftir		-1.929.758	-2.235.781	-1.806.539
Kirkjugarðsgjald ..	9.791	18.610	39.542	
Tekju- og eignarsk..	139.443	90.072	678.127	
Leiðrétting skattstj.	29.511			
Óskýrð eignaaukn.				45.502.296
Leiðr. byggingark..				2.231.917
Varasjóðstillag	-65.493	-14.573	-155.435	
Samkvæmt framtali	196.478	43.720	466.304	111.303.599
Álagðir skattar:				
Tekjuskattur	127.710	28.418	237.815	6.007.433
Eign-sk./eign-sk-auki	16.524	47.334	311.809	634.551
	144.234	75.752	549.624	6.641.984

Álagning tekjuskatts og eignarskatts vegna ársins 1984, sem sýnd er hér að framan, er fyrri álagning, byggð á fyrri ársreikningi og framtali vegna þess árs.

Efnahagsreikningar Þýsk-íslenska hf. koma þannig fram fyrir árin 1981 til 1984:

EFNAHAGSREIKNINGAR 1981 - 1984.

	1981	1982	1983	1984
Eignir:				
Sjóður og bankainnst.	118.582	478.467	282.866	625.960
Viðskiptakröfur ...	725.099	1.449.753	10.100.625	33.157.176
Víxileignir	2.172.544	3.108.908	9.490.435	22.128.599
Aðrar kröfur			100.000	25.611
Vörubirgðir í húsi	880.278	2.130.760	3.430.830	47.641.499
Vörubirgðir í tolli	10.768.500	18.268.050	34.025.000	29.680.000
	14.665.003	25.435.938	57.429.756	133.258.845

Hlutabréf				105.000
Fasteignir	4.479.147	10.131.240	20.132.823	39.832.691
Bifreiðar	548.470	858.903	1.683.711	2.571.163
Innréttingar og áhöld	47.614	227.743	560.490	1.648.782
	5.075.231	11.217.886	22.377.024	44.157.636
	19.740.234	36.653.824	79.806.780	177.416.481

Skuldir:

Yfirdráttur í banka	73.573		1.200.679	
Samþykktir vixlar .	1.070.143	3.677.063	4.769.501	2.822.363
Ógr. vörur í tolli	10.768.500	18.268.050	34.025.000	29.680.000
Vörukaupaskuldir .	3.716.154	6.758.721	23.296.139	
Ýmis ógr. útgjöld	271.226	691.305	889.579	3.460.788
Reikn.tekju/eign-sk.	129.848	75.686	549.624	
Reiknað aðstöðugj.	433.510	809.510	1.719.190	1.460.000
Reiknað kirkjuggj.	9.970	18.618	39.541	
Langtimaskuldir ..	334.952	492.918	228.237	2.241.053
	16.807.876	30.791.871	66.717.490	39.664.204

Eigið fé:

Varasjóður	12.951	78.444	233.879	233.879
Aukaafskr.fasteigna		1.792.795	5.165.139	7.530.599
Aukaafskr.innrétt.		136.963	383.458	1.307.133
Niðurf. vörubirgða	1.747.317	2.039.881	3.745.583	7.732.150
Niðurfærsla krafna	144.882	227.933	979.553	2.764.289
Hlutfé	200.000	200.000	200.000	200.000
Endurmatsreikn. ..	760.702	1.405.802	2.652.908	6.951.859
Óráðstafað eigið fé	66.506	-19.865	-271.230	111.032.368
	2.932.358	5.861.953	13.089.290	137.752.277
	19.740.234	36.653.824	79.806.780	177.416.481

Við samanburð á ársreikningunum og með því að taka til athugunar ýmsar upplýsingar og gögn, sem fram hafa komið í málinu, þykir ljóst, að ársreikningunum hafi verið að ýmsu leyti áfátt. Verður hér á eftir fjallað um ágalla ársreikninganna, en um leið bent á þær lagfæringar, sem gera hefði þurft á þeim.

Dómurinn hefur tekið saman í eina töflu upplýsingar um vörukaup,

birgðir, vörunotkun og vörusölu, eins og þær koma fram í ársreikningum Þýsk-íslenska hf. fyrir árin 1981 til 1989 að báðum árum meðtöldum. Jafnframt er reiknuð í töflunni meðalálagning frá vörunotkun til vörusölu hvert ár svo og veltuhraði vörubirgða. Fjárhæðir, sem teknar eru upp fyrir árið 1984, eru úr síðari ársreikningi félagsins, frá 12. apríl 1986, enda er ársreikningur næsta árs á eftir byggður á upphafstölum úr síðari ársreikningi 1984 og svo koll af kolli. Tafla þessi kemur þannig fram:

1. TAFLA.

VÖRUNOTKUN OG SALA SAMKVÆMT ÁRSREIKNINGUM 1981 - 1984.

ÁR	MEDAL- ÁLAGNING	BIRGÐIR I/I	VÖRU- KAUP
1981	15.40	1.407.674	29.594.990
1982	13.91	880.278	55.196.445
1983	15.99	2.130.760	117.167.478
1984	111.56	3.430.830	129.353.905
1985	43.84	47.641.499	174.938.398
1986	58.79	58.905.416	203.408.809
1987	48.82	71.320.510	238.729.369
1988	63.27	57.495.080	270.932.226
1989	48.40	66.847.780	282.754.985
	51.16		

ÁR	BIRGÐIR 31/12	VÖRU- NOTKUN	HREIN SALA	VELTU- HRAÐI
1981	880.278	30.122.386	34.761.924	26,33
1982	2.130.760	53.945.963	61.452.373	35,83
1983	3.430.830	115.867.408	134.399.327	41,67
1984	47.641.499	85.143.236	180.132.102	3,33
1985	58.905.416	163.674.481	235.436.556	3,07
1986	71.320.510	190.993.715	303.280.851	2,93
1987	57.495.080	252.554.799	375.843.527	3,92
1988	66.847.780	261.579.526	427.085.311	4,21
1989	53.041.472	296.561.293	440.098.909	4,95
		1.450.442.807	2.192.490.880	5,66

Birgðir 1/1 1981	1.407.674
Vörukaup 1981 - 1989	1.502.076.605
Birgðir 31/12 1989 .	53.041.472
Vörunotkun 1981 - 1989	1.450.442.807
Meðalálagning 1981 - 1989	51,16

Taflan gefur til kynna, að meðalálagning áráanna 1981 - 1983 hafi verið á bilinu 13,91% - 15,99%, en 111,56% á árinu 1984. Meðalálagning allra níu áráanna birtist sem 51,16%. Jafnframt þessu gefur taflan til kynna, að veltuhraði vörubirgða hafi á árunum 1981 - 1983 verið frá 26,33 til 41,67 á hverju ári, en það svarar til þess, að félagið hafi selt vörubirgðir sínar á 9 - 14 dögum. Veltuhraði frá ársbyrjun 1986 til ársloka 1989 birtist hins vegar sem 2,93 til 4,95, sem svarar til þess, að félagið hafi selt vörubirgðir sínar á 74 - 125 dögum. Sú breyting, sem hér virðist koma fram á birgðahaldi félagsins, getur engan veginn staðist. Sama verður að segja um útreiknaða meðalálagningu. Hér á eftir koma fram upplýsingar, sem sýna, að skýringin er óeðlileg niðurskrift á vörubirgðum í lok hvers árs um sig af árunum 1981 - 1983.

Viðurkennt er af ákærða Guðmundi, að í lok áráanna 1981 til 1983, hvers um sig, hafi tilteknað fjárhæðir verið færðar annars vegar til gjalda með vörunotkun og hins vegar til skuldar sem ógreidd vörukaup, án þess að þær ættu við rök að styðjast. Þessar fjárhæðir fóru hækkandi frá ári til árs, og var þannig stuðlað að hækkun á gjaldaliðnum vörunotkun og þar með dregið úr framtöldu hagnaði. Til að leiðrétta vörukaup hvers árs þarf því að draga frá þeim slíka óviðeigandi skuld í árslok, en bæta við þau óviðeigandi skuld í ársbyrjun. Í síðari ársreikningi ársins 1984 er enga slíka skuldarfjárhæð að finna, en sú fjárhæð, sem færð var til skuldar í lok ársins 1983, kr. 23.296.139, hefur verið leiðrétt ásamt öðrum lagfæringum yfir óráðstafað eigið fé, en heildarfjárhæð þeirrar leiðréttingar var kr. 45.502.296.

LEIÐRÉTTING Á VÖRUKAUPUM VEGNA ÓVIÐEIGANDI VÖRUKAUPASKULDA.

	1981	1982	1983
Vörukaup skv. ársreikn.	29.594.990	55.196.445	117.167.478
Óviðeigandi skuld í árslok	-3.716.154	-6.758.721	-23.296.139
Óviðeig. skuld í ársbyrjun	0	3.716.154	6.758.721
Leiðrétt vörukaup	25.878.836	52.153.878	100.630.060

Með þessum hætti þarfnast vörukaup hvers árs leiðréttingar. Jafnframt þarf að lækka þá fjárhæð, kr. 45.502.296, sem færð var á óráðstafað eigið fé á árinu 1984, um kr. 23.296.139, í kr. 22.206.157.

Dómendur hafa kannað útreikning ákærða Guðmundar á kostnaðarverði vörubirgða, en þann útreikning er að finna á dskj. VII, fskj. 27, en þar er kostnaðarverð vörubirgða í árslok 1984 reiknað út frá vörubirgðalista. Viðurkennt er fyrir dóminum, að sambærileg aðferð hafi verið notuð í lok áranna á undan. Útreikningur þessi er þannig á nefndu skjali:

ÚTREIKNINGUR VÖRUBIRGÐA Á DSKJ. VII, FSKJ. 27.

Vörubirgðir skv. tölvulista	131.458.410	
- meðalsmáðsöluálagning 45%	-40.797.438	
		90.660.972
- meðalheildsöluálagning 36%	-23.998.493	
		66.662.479

Mismunur á síðasta innkaupsverði, sbr. hækkanir í samræmi við gengisbreytingu, og raunverulegu innkaupsverði vörubirgða.

Áætlað 50% samansafnað	-22.220.826	
		44.441.653

Áætlaðar óseljanlegar, illseljanlegar og úrehtar vörur v/tísku, lita, varahlutir o.fl.,

byggt á áætlun eftir vöruflokkum	-29.820.353	
		14.621.300

Til að skýra nánar, hvaða ályktanir ætti að mega draga af þessum útreikningi, hafa dómendur sett útreikninginn upp með öðrum hætti, þannig:

ÚTREIKNINGUR KOSTNAÐARVERÐS VÖRUBIRGÐA SKV. DSKJ. VII, FSKJ. 27.

Nýtanlegar vörur:

Kostnaðarverð nýtanlegra vara	14.621.300	30,40%
Gengismunur innan ársins	12% 1.754.556	
		16.375.856
Heildsöluálagning	45% 7.369.135	
		23.744.991

Smásöluálagning	36%	8.548.197	
Söluverð nýtanlegra vara		32.293.188	
Ókúrant vörur:			
Kostnaðarverð ókúrant vara		33.524.416	69,60%
Gengismunur frá upphafi	50%	16.762.208	
		50.286.624	
Heildsöluálagning	45%	22.628.980	
		72.915.604	
Smásöluálagning	36%	26.249.618	
Söluverð ókúrant vara		99.165.222	
		131.458.410	

Sú aðferð mun hafa verið viðhöfð hjá Þýsk-íslenska hf., að við hækkun á gengi erlendra gjaldmiðla voru verðtölur í verðlista félagsins hækkaðar sem gengisbreytingunni nam. Hér er gert ráð fyrir þeirri forsendu, að innkaupin á birgðum nýtanlegra vara hafi farið fram jafnt og þétt allt árið 1984 eða því sem næst. Gengisbreytingar frá upphafi til loka ársins 1984 munu hafa numið tæpum 24%, vegið eftir innkaupum félagsins í hinum ýmsu gjaldmiðlum á árinu. Er því aðeins gert ráð fyrir, að 12% gengishækkun hafi verið færð til þeirra birgða. Þá er gert ráð fyrir sömu álagningarhlutföllum og notuð eru í útreikningi ákærða Guðmundar. Kemur þá í ljós miðað við þessar forsendur, að söluverð nýtanlegra vara reynist vera kr. 32.293.188. Söluverð ókúrant (ill- og óseljanlegra) vara verður samkvæmt því kr. 99.165.222. Ef forsendur Guðmundar eru hafðar í heiðri varðandi þessar ókúrant vörur, þ. á m. um 50% gengismun, reynist kostnaðarverð þeirra kr. 33.524.416. Eftir þessu er kostnaðarverð nýtanlegra vara 30,4% af heild, en kostnaðarverð ókúrant vara 69,6%. Ef þetta er borið saman við álagningu í rekstrarreikningum 1981 - 1983 svo og við veltuhraða vörubirgða á sama árabili, verður ljóst, að þessi útreikningur fæir engan veginn staðist.

Svo sem fram kemur hér að framan, var í síðari ársreikningi ársins 1984 gerð leiðrétting til hækkunar á óráðstöfuðu eigin fé, kr. 45.502.296, og var upplýst, að þetta væri vegna leiðréttingar á ýmsum eigna- og skulda-liðum í upphafi þess árs. Með því er viðurkennt, að hér sé um að ræða eignamyndun á nefndu fjögurra ára tímabili, og hafi hún ekki verið færð í fyrri ársreikningum. Þessi fjárhæð er jafnframt færð til tekna á framtali félagsins sem sérstakur liður. Hér að framan var gerð grein fyrir því, að

af þessari fjárhæð hefðu kr. 23.296.139 verið til komnar vegna óréttmætra vörukaupaskulda og að þurft hafi að leiðrétta það með tilteknum hætti. Þá er eftir að heimfæra kr. 22.206.157 af þessari fjárhæð.

Upplýst er í málinu og viðurkennt, að vantað hafi á, að sölutekjur félagsins væru færðar með eðlilegum hætti á árunum 1981 - 1983. Með síðara framtali félagsins fyrir rekstrarárið 1984 er jafnframt viðurkennt, að um ófærðar hreinar tekjur hafi verið að ræða. Af því verður dregin sú ályktun, að þessi fjárhæð, kr. 22.206.157, stafi af ófærðum sölutekjum. Ekkert hefur komið fram við meðferð málsins, sem bendir til, að aðrir rekstrarliðir komi hér við sögu. Verður því að leiðrétta sölutekjur árunna 1981 til 1984 um þessa fjárhæð.

Um dreifingu þessara sölutekna á árin 1981 til 1984 er ekki vitað með vissu. Verður hér í fyrstu miðað við, að hlutfallslega hafi vantað jafnmikið á sölu hvers árs um sig, og er fjárhæðinni þannig bætt við sölutekjur hvers árs um sig í hlutfalli við bókfærða sölu. Leiðrétting söluteknanna verður þá sem hér segir:

*LEIÐRÉTTING SÖLUTEKNA ÁRANNA 1981 - 1984
MEÐ HLUTFALLSLEGRI DREIFINGU TEKNA FYRRI ÁRA.*

	1981	1982	1983	1984
Sala skv. ársreikningi	34.761.924	61.452.373	134.399.327	180.132.102
Tekjur fyrri ára	1.879.335	3.322.301	7.266.034	9.738.487
	<u>36.641.259</u>	<u>64.774.674</u>	<u>141.665.361</u>	<u>189.870.589</u>

Vegna þeirra ófærðu tekna, sem fram komu í síðari ársreikning Þýsk-íslenska hf., hefur ríkisskattstjóri áætlað félaginu viðbótarsöluskatt auk álags og dráttarvaxta vegna árunna 1981 til 1984 að báðum árum meðtöldum. Þar sem hvorki þessi söluskattur né álagið er fært í ársreikningum félagsins, er eðlilegt að færa söluskattinn til lækkunar á sölutekjum og álag og vexti til hækkunar á vaxtakostnaði á hvert ár um sig.

Dómurinn hefur deilt viðbótarsöluskatti þessum auk álags og dráttarvaxta á árin 1981 - 1984. Er þar tekið tillit til þess, hvernig álag og dráttarvextir falla til innan hvers árs, og birtist dreifingin með eftirfarandi hætti:

*VIÐBÓTARSÖLUSKATTUR FYRRI ÁRA SKV. ÚRSKURÐI
RÍKISSKATTSTJÓRA.*

	1981	1982	1983	1984
Skv. úrskurði ríkissk-stj.	273.232	477.701	837.903	1.182.823

P.a.v/gjaldf.bygg- kostn.	-82.952	-120.925	-52.947	
P.a. leiðrétt 1984				-136.335
Söluskattur	190.280	356.776	784.956	1.046.488
Álag vegna 1981 .	50.092	4.554	0	0
Álag vegna 1982 .	0	87.578	7.962	0
Álag vegna 1983 .	0	0	153.616	13.965
Álag vegna 1984 .	0	0	0	216.851
Dráttarv. v/1981	55.670	142.081	160.524	86.751
Dráttarv. v/1982	0	93.749	280.649	151.670
Dráttarv. v/1983	0	0	181.197	266.034
Dráttarv. v/1984	0	0	0	143.911
Álag og dráttarv.	105.762	327.962	783.948	879.182
Vanskil v/sölu- skatts alls	296.042	684.738	1.568.904	1.925.670

Verður hér á eftir gert ráð fyrir að leiðrétta sölutekjur og vaxtagjöld ársreikninganna með þessum fjárhæðum.

Í síðari ársreikningi ársins 1984 er viðurkennt, að allnokkur fjárhæð hafi verið gjaldfærð af byggingarkostnaði fasteignar félagsins að Lynghálsi 10 í Reykjavík. Er efnahagsreikningur félagsins í árslok 1984 leiðréttur með tilliti til þessa. Hins vegar er þörf á að taka frekara tillit til þessa í ársreikningum árána 1981-1983. Hér á eftir fer tölulegt yfirlit, sem sýnir fjárhæðir þessar. Fyrst er gerð grein fyrir því, hvernig byggingarkostnaður þessi er talinn hafa fallið til og hvernig endurmeta skuli þær fjárhæðir frá ári til árs. Þá eru sýnd áhrif þessa á ársreikninga, fyrst, hvernig þetta var á sínum tíma leiðrétt í síðari ársreikningi 1984, þá, hvernig hver ársreikningur hefði þurft að leiðrétta, og loks, hvernig nú þarf að leiðrétta þá til viðbótar, svo að öll árin verði leiðrétt að þessu leyti. Þeim hluta leiðréttingarinnar, sem erindi á inn í rekstrarreikning, er skipt annars vegar á sölutekjur og hins vegar á laun og launatengd gjöld. Ástæðan er sú, að hluti áður gjaldfærðs byggingarkostnaðar er talinn vera efni af lager, sem þá jafngildir sölu, og hluti er talinn vera vinna, sem þá á að koma til lækkunar á launum og launatengdum gjöldum. Tölulegar upplýsingar eru eftirfarandi:

GJALDFÆRÐUR BYGGINGARKOSTNAÐUR.

	1981	1982	1983	1984
Frá fyrra ári	0	803.839	2.407.965	4.646.834
Endurmat á árinu	0	432.305	1.725.788	1.241.634
Byggingarkostnaður á árinu	803.839	1.171.821	513.081	0
Fyrning	0	0	0	-117.720
Samtals í árslok .	803.839	2.407.965	4.646.834	5.770.748

Áhrif gjaldfærðs byggingarkostnaðar á ársreikninga kemur þannig fram í ársreikningi 1984:

Á óráðstöfuðu eigin fé	-2.231.917
Á ógr. sölugjaldi	-256.824
Á varanlegum rekstrarfjárm. ...	5.770.748
Á endurmatsreikn.	-3.399.727
Á fyrningum	117.720
	0

Kemur þannig fram eftir leiðréttingu:

	1981	1982	1983	1984
Á sölutekjur (efni)	435.946	635.514	278.259	0
Á rekstrark.(vinna)	-367.893	-536.307	-234.822	0
Óráðstafað eigið fé	-803.839	-1.171.821	-513.081	0
Varanlegir rekstrarfjármunir .	803.839	1.604.126	2.238.869	1.123.914
Endurmatsreikn. .	0	-432.305	-1.725.788	-1.241.634
Fyrningar	0	0	0	117.720
	0	0	0	0

Leiðréttist þannig í hverjum ársreikningi:

Sölutekjur	435.946	635.514	278.259	0
Annar rekstr-kostn.	-367.893	-536.307	-234.822	0
Óráðstafað eigið fé	-803.839	-1.975.660	-2.488.741	0
Varanl.rekstr-fjárm.	803.839	2.407.965	4.646.834	0
Endurmatsreikn. .	0	-432.305	-2.158.093	0
	0	0	0	0

Þegar tekið er tillit til áðurnefndra leiðréttinga á sölutekjum Þýsk-íslenska hf. árin 1981-1984 vegna dreifingar á ófærðum tekjum árána 1981-1984, efnistöku til eigin byggingarframkvæmda og álagðs viðbótarsölu-skatts, verða sölutölur árána 1981-1984 sem hér segir:

*LEIÐRÉTTING SÖLUTEKNA ÁRANNA 1981-1984 MEÐ
HLUTFALLSLEGRI DREIFINGU TEKNA FYRRI ÁRA, TILFÆRSLU
ÁLAGÐS VIÐBÓTARSÖLUGJALDS OG EFNISSÖLU TIL
BYGGINGAR AÐ LYNGHÁLSI 10.*

	1981	1982	1983	1984
Sala skv. ársreikn.	34.761.924	61.452.373	134.399.327	180.132.102
Tekjur fyrri ára .	1.879.335	3.322.301	7.266.034	9.738.487
Efni til byggingar	435.946	635.514	278.259	0
Viðbótarsölugjald	-190.280	-356.776	-784.956	-1.046.488
Leiðrétt sala	36.886.925	65.053.412	141.158.664	188.824.101

Verður fyrst um sinn gert ráð fyrir, að sölutölur verði leiðréttar til þessa horfs.

Eftir að ofangreindar leiðréttingar hafa verið gerðar á vörukaupum og vörusölu árána 1981 til 1984, má endurtaka töflu yfir birgðir, vörukaup, vörunotkun, sölu, veltuhraða og álagningu þessara ára, eftir að tillit er tekið til breytinganna. Meðalálagning á öllu tímabilinu hefur breyst í 54,99%, en enn er mjög mikil ósamkvæmni í álagningu einstakra ára svo og veltuhraða birgða. Taflan lítur nú þannig út:

2. TAFLA.

*VÖRUNOTKUN OG SALA EFTIR HÆKKUN SÖLU
OG LÆKKUN VÖRUKAUPA.*

ÁR	MEDAL— ÁLAGNING	BIRGÐIR 1/1	VÖRU- KAUP
1981	39,69	1.407.674	25.878.836
1982	27,80	880.278	52.153.878
1983	42,11	2.130.760	100.630.060
1984	121,77	3.430.830	129.353.905
1985	43,84	47.641.499	174.938.398
1986	58,79	58.905.416	203.408.809
1987	48,82	71.320.510	238.729.369
1988	63,27	57.495.080	270.932.226
1989	48,40	66.847.780	282.754.985
	55,11		1.478.780.466

ÁR	1306			
	BIRGÐIR 31/12	VÖRU- NOTKUN	HREIN SALA	VELTU- HRAÐI
1981	880.278	26.406.232	36.886.925	23,08
1982	2.130.760	50.903.396	65.053.412	33,81
1983	3.430.830	99.329.990	141.158.664	35,72
1984	47.641.499	85.143.236	188.824.101	3,33
1985	58.905.416	163.674.481	235.436.556	3,07
1986	71.320.510	190.993.715	303.280.851	2,93
1987	57.495.080	252.554.799	375.843.527	3,92
1988	66.847.780	261.579.526	427.085.311	4,21
1989	53.041.472	296.561.293	440.098.909	4,95
		1.427.146.668	2.213.668.256	4,72

Sannað þykir, að verðmat birgða í lok hvers árs um sig af árunum 1981-1983 hafi verið óeðlilega lágt. Er þá næst að breyta birgðaverðmæti ársreikninganna, en ekki liggja fyrir upplýsingar um, hvert hafi verið eðlilegt birgðaverðmæti hverju sinni. Í fyrstu verður hér sett sú forsenda, að meðalálagning hafi verið hin sama öll fjögur árin. Taflan hér að ofan er nú enn einu sinni birt, en nú er meðalálagning árána 1981-1984 sett jöfn og birgðir í lok hvers árs í samræmi við það. Gengið er út frá því, að kostnaðarverð vörubirgða í upphafi ársins 1981 sé kr. 1.407.674, eins og ársreikningur 1981 gerir ráð fyrir, og að kostnaðarverð birgða í árslok 1984 sé kr. 47.641.499, eins og síðari ársreikningur ársins 1984 sýnir. Taflan kemur nú þannig fram:

3. TAFLA.

*VÖRUNOTKUN OG SALA EFTIR HÆKKUN SÖLU OG LÆKKUN
VÖRUKAUPA MIÐAÐ VIÐ JAFNA ÁLAGNINGU Á ÁRUNUM
1981 til 1984.*

ÁR	MEDAL- ÁLAGNING	BIRGÐIR 1/1	VÖRU- KAUP
1981	64,99	1.407.674	25.878.836
1982	64,99	4.929.835	52.153.878
1983	64,99	17.655.704	100.630.060
1984	64,99	32.731.373	129.353.905
1985	43,84	47.641.499	174.938.398
1986	58,79	58.905.416	203.408.809
1987	48,82	71.320.510	238.729.369
1988	63,27	57.495.080	270.932.226

		1307	
1989	48,40	66.847.780	282.754.985
	<u>55,11</u>		<u>1.478.780.466</u>

ÁR	BIRGÐIR 31/12	VÖRU- NOTKUN	HREIN SALA	VELTU- HRAÐI
1981	4.929.835	22.356.675	36.886.925	7,06
1982	17.655.704	39.428.009	65.053.412	3,49
1983	32.731.373	85.554.391	141.158.664	3,40
1984	47.641.499	114.443.779	188.824.101	2,85
1985	58.905.416	163.674.481	235.436.556	3,07
1986	71.320.510	190.993.715	303.280.851	2,93
1987	57.495.080	252.554.799	375.843.527	3,92
1988	66.847.780	261.579.526	427.085.311	4,21
1989	53.041.472	296.561.293	440.098.909	4,95
		<u>1.427.146.668</u>	<u>2.213.668.256</u>	<u>3,49</u>

Birgðir 1/1 1981	1.407.647
Vörukaup 1981-1989	1.478.780.466
Birgðir 31/12 1989	53.041.472
Vörunotkun 1981-1989	<u>1.427.146.668</u>
Meðalálagning 1981 - 1989	<u>55,11</u>

Meðalálagning áráanna 1981-1984 reynist nú verða 64,99%, og jafnframt er veltuhraði vörubirgða innan skynsamlegra marka. Er þó ástæða til að benda á veltuhraða vörubirgða árið 1981, sem líklegt má telja, að stafi af of lágu mati vörubirgða í árslok 1980, enda tæpast ástæða til að gera ráð fyrir annarri aðferð við að finna kostnaðarverð vörubirgða þá fremur en síðar. Ársreikningur 1980, skattframtal 1981 og álagning á það eru hins vegar ekki til úrlausnar í máli þessu.

Í ákærinni er ákærðu gefið að sök að hafa dregið umtalsverðar fjárhæðir undan tekjuskatti og eignarskatti. Dómkröfur eru meðal annars, að ákærðu verði dæmdir til sektar samkvæmt ákvæðum 1. mgr. 107. gr. laga nr. 75 frá 1981 um tekjuskatt og eignarskatt. Í nefndri lagagrein er gert ráð fyrir, að sektarákvörðun sé bundin þeirri fjárhæð, sem undan hafi verið dregin.

Óhjákvæmilegt er við úrlausn máls þessa að komast að niðurstöðu um, hverju hafi að minnsta kosti numið sá tekjuskattur og eignarskattur, sem undan hafi verið skotið. Ljóst er, að verulegt undanskot hreinnar tekna

hefur átt sér stað, og er næsta ljóst, hverju það hefur að minnsta kosti numið í heild á því fjögurra ára tímabili, sem hér er til umfjöllunar. Dreifingin milli ára er hins vegar óljós, og verður að meta allan slíkan vafa ákærðu í hag.

Því hefur verið óhjákvæmilegt að fara yfir og endurgera alla ársreikninga Þýsk-íslenska hf. fyrir árin 1981 til 1984 að báðum árum meðtöldum. Dómurinn hefur unnið það verk og tekið tillit til allra þeirra atvika, sem fram hafa komið og þýðingu hafa fyrir úrlausn málsins. Hér að framan hefur verið gerð grein fyrir líklegri leiðréttingu á vörunotkun og vörusölu. Hér á eftir verður gerð grein fyrir öðrum atriðum, sem taka þarf tillit til, áður en unnt er að endurgera ársreikninga félagsins og skattframtöl og reikna skatta að nýju.

Þá hefur dómurinn endurgert ársreikninga Þýsk-íslenska hf. fyrir árin 1981 til 1984 að báðum árum meðtöldum. Við það hefur verið tekið tillit til ofangreindra leiðréttinga svo og gerðar þær breytingar aðrar, sem nauðsynlegar eru.

Breytingar á ársreikningunum fara hér á eftir.

Þar sem minnst er á ársreikning 1984, er átt við ársreikninginn frá 12. apríl 1986. Breytingar eru gerðar á honum og ársreikningum 1981-1983.

Vörusölu hefur verið breytt til samræmis við 3. töflu hér að framan. Þannig hefur verið tekið tillit til tekna, sem áður voru óframtaldar, og enn fremur hefur álagður viðbótarsöluskattur verið tekinn til lækkunar tekna. Á móti viðbótartekjunum er færð upp síhækkandi viðskiptakrafa í lok árána 1981-1983, en ekki er þörf slíkrar leiðréttingar í árslok 1984. Á móti ógreiddum söluskatti er færð upp síhækkandi skuld í lok allra fjögurra árána.

Álag og vextir af viðbótarálagningu söluskatts eru færð til aukningar á vaxtagjöldum, og á móti er færður upp síhækkandi skuldaliður meðal skammtímaskulda.

Vörunotkun og birgðum hefur verið breytt til samræmis við 3. töflu hér að framan. Þannig er stillt til, að meðalálágn samkvæmt rekstrarreikningunum er 64,99% öll fjögur árin. Óviðeigandi vörukaupaskuldir í lok árána 1981-1983 eru felldar niður.

Byggingarkostnaður, sem færður hafði verið til gjalda áður, en aðeins er viðurkenndur í ársreikningi 1984, er nú færður til allra ársreikninganna, eftir því sem til þarf og í samræmi við ofangreindar upplýsingar. Það, sem áður hafði verið fært til gjalda, er nú dregið frá útgjöldum og samsvarandi eignaliður færður upp meðal varanlegra rekstrarfjármuna.

Verðbreytingafærsla skattalaga er endurreiknuð fyrir hvert ár í samræmi við breyttan stofn til hennar í upphafi hvers árs. Í ljós kemur, að aðeins er um tekjufærslu að ræða fyrsta árið, en síðan birtist vaxandi gjaldfærsla.

Aðstöðugjald og kirkjugarðsgjald eru endurreiknuð miðað við endurgerða rekstrarreikninga. Aðstöðugjald lækkar öll árin nema 1984, og er samsvarandi liður færður til leiðréttingar á skammtímaskuldum.

Aukaafskriftir eru endurreiknaðar eftir ýrústu heimild, og breytast þær umtalsvert frá birtum ársreikningum. Mestu munar, að árin 1982-1984 er verðbreytingafærslan gjaldfærsla og því ekki heimil aukaafskrift vegna hennar, heldur aðeins á inóti söluhagnaði.

Niðurfærsla vörubirgða er endurreiknuð eftir heimild laga hverju sinni með tilliti til breyttra vörubirgða.

Niðurfærsla á viðskiptakröfum er endurreiknuð vegna breyttra viðskipta-krafna. Þannig bætist við niðurfærsla á uppsafnaðri sölu, sem áður var ófærð. Farið er að hámarki lögleyfðar niðurfærslu.

Reiknað er tillag í varasjóð samkvæmt ákvæðum skattalaga á þeim árum, sem um ræðir, og er miðað við lögleyft hámark ár hvert.

Tekjuskattur er reiknaður að nýju og byggður á endurgerðum rekstrarreikningum og hámarki skattalegra frádráttarheimilda. Hækkun reiknaðs tekjuskatts er færð til skuldar.

Eignarskattsstofn er reiknaður eftir endurgerðum efnahagsreikningum og stemmdur af. Eignarskattur og eignarskattsauki eru reiknaðir og færðir, og er hækkun þeirra færð til skuldar.

Hækkun reiknaðra skatta, þ.e. aðstöðugjalds, kirkjugarðsgjalds, tekjuskatts, eignarskatts og eignarskattsauka, er færð á sama ári sem hækkun á reiknuðum sköttum. Þær fjárhæðir eru ári síðar færðar sem raunveruleg skattskuld. Ástæða þessa er, að reiknaður tekjuskattur og eignarskattur í byrjun hvers árs teljast ekki til skulda við útreikning verðbreytingafærslu, en að ári liðnu eru þessar fjárhæðir orðnar að raunverulegri skuld og hafa sömu stöðu og aðrar skuldir í þessu tilliti.

Eftir allar ofangreindar breytingar eru rekstrarreikningar Þýsk-íslenska hf. sem hér segir:

*ENDURGERÐIR REKSTRARREIKNINGAR 1981-1984.
REKSTRARREIKNINGUR.*

	1981	1982	1983	1984
Rekstrartekjur:				
Sala skv. ársreikn.	34.761.924	61.452.373	134.399.327	180.132.102
Tekjur fyrri ára .	2.315.281	3.957.815	7.544.293	9.738.487
Viðbótarsölugjald	-190.280	-356.776	-784.956	-1.046.488
Aðrar tekjur .	450.716	724.756	-1.758.105	1.300.261
	37.337.641	65.778.168	142.916.769	190.124.362

Rekstrargjöld:

Vörunotkun	22.356.675	39.428.009	85.554.391	114.443.779
Launakostnaður .	1.380.051	3.527.190	7.208.576	11.342.618
Annar rekstrark.	1.478.949	3.743.215	8.594.786	12.379.312
Gjaldf.byggingark.	-367.893	-536.307	-234.822	
Aðstöðugjald	331.450	668.330	1.494.650	2.006.020
Kirkjugarðsgjald .	7.623	15.372	34.377	46.138
Afskriftir	415.785	360.326	918.147	1.675.461
	25.602.640	47.206.135	103.570.105	141.893.328
Hagn. f.fjármagnsl.	11.735.000	18.572.034	39.346.664	48.231.033

Fjármunatekjur og fjármagnsgjöld:

Vaxtatekjur	427.764	246.465	814.679	1.813.299
Vaxtagjöld	-440.122	-863.610	-2.959.264	-4.007.195
Vextir/álag sölugj.	-105.762	-327.962	-783.948	-879.182
Verðbreytingafærsla	522.464	-2.606.602	-9.116.620	-9.214.000
	404.344	-3.551.709	-12.045.153	-12.287.078
	12.139.344	15.020.325	27.301.511	35.943.955

Óreglulegir liðir:

Söluhagnaður ...		1.089.666	71.903	367.587
Sölutap	-32.713			-55.578

Hagnaður f. skatta	12.106.631	16.109.991	27.373.414	36.255.964
Tekjusk. ársins ...	-4.683.250	-6.605.091	-8.850.172	-12.896.619
Eignarsk. ársins ..	-119.041	-291.140	-796.320	-1.475.021
Tekjusk. fyrra árs	-9.595	-14.386		
Hagnaður ársins .	7.294.745	9.199.374	17.726.922	21.884.324

Og endurgerðir efnahagsreikningar koma þannig fram:

ENDURGERÐIR EFNAHAGSREIKNINGAR 1981 - 1984.

	1981	1982	1983	1984
Eignir:				
Sjóður og banka-				
innst.	118.582	478.467	282.866	625.960
Viðskiptakröfur ..	725.099	1.449.753	10.100.625	33.157.176
Kröf. v/tekna f.ára	1.879.335	5.201.636	12.467.670	

1311

Víxileignir	2.172.544	3.108.908	9.490.435	22.128.599
Aðrar kröfur			100.000	25.611
Vörubirgðir í húsi	4.929.835	17.655.704	32.731.374	47.641.499
Vörubirgðir í tolli	10.768.500	18.268.050	34.025.000	29.680.000
	20.593.895	46.162.518	99.197.970	133.258.845

Hlutabréf				105.000
Fasteignir	4.479.147	10.131.240	20.132.823	39.832.691
Gjaldf.bygg-kostn.	803.839	2.407.965	4.646.834	
Bifreiðar	548.470	858.903	1.683.711	2.571.163
Innréttingar/áhöld	47.614	227.743	560.490	1.648.782
	5.879.070	13.625.851	27.023.858	44.157.636
	26.472.965	59.788.369	126.221.828	177.416.481

Skuldir:

Yfirdráttur í banka	73.573	0	1.200.679	0
Samþykktir víxlar	1.070.143	3.677.063	4.769.501	2.822.363
Ógreidd vörukaup	10.768.500	18.268.050	34.025.000	29.680.000
Ógreitt sölugjald .	190.280	547.056	1.332.012	2.378.500
Vextir af sölugjaldi	105.762	433.724	1.217.672	2.096.854
Ýmis ógr. útgjöld	271.226	691.305	889.579	3.203.964
Viðbót ógr. skatta	0	4.568.036	11.244.155	20.111.319
Reiknaður tekjusk.	4.683.250	6.605.091	8.850.172	12.896.619
Reiknaður eignarsk.	119.041	291.140	796.320	1.475.021
Reiknað aðstöðugj.	331.450	668.330	1.494.650	2.006.020
Reikn.kirkjugarðsg.	7.623	15.372	34.377	46.138
Langtímaskuldir .	334.952	492.918	228.237	2.241.053
	17.955.800	36.258.085	66.082.354	78.957.852

Eigið fé:

Varasjóður	2.401.667	5.788.893	11.573.319	20.002.482
Aukaafskriftir ...	208.985	1.411.044	2.494.242	3.528.290
Niðurfærsla vörub.	2.354.750	3.592.375	6.675.637	7.732.150
Niðurfærsla krafna	238.849	488.015	1.602.937	2.764.289
Hlutfé	200.000	200.000	200.000	200.000
Endurmatsreikn.	760.702	6.432.546	24.303.520	40.071.881
Óráðstafað eigið fé	2.352.211	5.617.411	13.289.819	24.159.538
	8.517.165	23.530.284	60.139.473	98.458.630
	26.472.965	59.788.369	126.221.828	177.416.482

BREYTINGAR Á EIGINFJÁRLIÐUM (SAMANDREGIÐ).

Eigið fé í ársbyrjun	884.323	8.517.165	23.530.284	60.139.473
Endurmat varanl. fjármuna	860.560	2.745.329	8.039.860	9.378.926
Endurm. gjaldf. byggingark.	0	432.305	1.725.789	-2.158.094
Verðbreytingafærsla	-522.464	2.606.602	9.116.620	9.214.000
Hagnaður ársins	7.294.745	9.199.374	17.726.922	21.884.324
Aðrar leiðrétt.f.ára	0	29.510	-1	10
	8.517.165	23.530.284	60.139.473	98.458.630

BREYTINGAR Á EIGINFJÁRLIÐUM (SUNDURLIÐAÐ).

	1981	1982	1983	1984
Varasjóður:				
Varasjóður 1/1 ..	0	2.401.667	5.788.893	11.573.319
Lagt í varasjóð ..	65.493	14.573	155.435	0
Viðbót í varasjóð	2.336.174	3.372.653	5.628.991	8.429.163
Varasjóður 31/12	2.401.667	5.788.893	11.573.319	20.002.482

Aukaafskrift fasteigna:

Aukaafskr. fast- eigna 1/1	0	208.985	1.274.080	1.875.658
Endurmat	0	112.392	913.133	501.176
Afskrifað á árinu	0	1.792.795	2.087.447	985.324
Leiðrétt afskrift .	208.985	-840.092	-2.399.002	-2.055.617

Aukaafskr. fasteigna

31/12	208.985	1.274.080	1.875.658	1.306.541
-------------	---------	-----------	-----------	-----------

Aukaafskrift innréttinga:

Aukaafskr. innrétt. 1/1	0	0	136.964	618.584
Endurmat	0	0	98.162	165.286
Afskrifað á árinu	0	136.963	148.334	821.215
Leiðrétt afskrift .	0	0	235.124	616.665

Aukaafskr. innrétt.

31/12	0	136.964	618.584	2.221.750
-------------	---	---------	---------	-----------

Niðurfærsla birgða:

Stofn í árslok ...	15.698.335	35.923.754	66.756.374	77.321.499
--------------------	------------	------------	------------	------------

Niðurfærsla birgða

1/1	211.152	2.354.750	3.592.375	6.675.637
-----------	---------	-----------	-----------	-----------

Niðurfærsla á árinu	1.536.165	292.564	1.705.702	3.986.567
---------------------	-----------	---------	-----------	-----------

Leiðrétt niðurfærsla	607.433	945.061	1.377.560	-2.930.054
----------------------	---------	---------	-----------	------------

Niðurfærsla birgða

31/12	2.354.750	3.592.375	6.675.637	7.732.150
-------------	-----------	-----------	-----------	-----------

Niðurfærsla krafna:

Stofn í árslok: ..	4.776.978	9.760.297	32.058.730	55.285.775
--------------------	-----------	-----------	------------	------------

Niðurfærsla krafna

1/1	54.334	238.849	488.015	1.602.937
-----------	--------	---------	---------	-----------

Niðurfærsla á árinu	90.548	83.051	751.620	1.784.736
---------------------	--------	--------	---------	-----------

Leiðrétt niðurfærsla	93.967	166.115	363.302	-623.384
----------------------	--------	---------	---------	----------

Niðurfærsla krafna

31/12	238.849	488.015	1.602.937	2.764.289
-------------	---------	---------	-----------	-----------

Hlutfé:

Hlutfé 31/12 ...	200.000	200.000	200.000	200.000
------------------	---------	---------	---------	---------

Endurmatsreikningur:

Endurm.-reikn. 1/1	422.606	760.702	6.432.546	24.303.520
--------------------	---------	---------	-----------	------------

Endurm. varanlegra fjárm.	860.560	2.745.329	8.039.860	9.378.916
--------------------------------	---------	-----------	-----------	-----------

Endurm. gjaldf. bygg-kostn.	0	432.305	1.725.789	-2.158.094
----------------------------------	---	---------	-----------	------------

Endurm. aukafyrn. fasteigna	0	-112.392	-913.133	-501.176
-----------------------------------	---	----------	----------	----------

Endurm. aukafyrn. innrétt.	0	0	-98.162	-165.286
---------------------------------	---	---	---------	----------

Verðbreytinga-færsla	-522.464	2.606.602	9.116.620	9.214.000
----------------------------	----------	-----------	-----------	-----------

Endurmatsreikningur

ur 31/12	760.702	6.432.546	24.303.520	40.071.881
----------------	---------	-----------	------------	------------

Óráðstafað eigið fé:

Óráðstafað eigið fé

1/1	3.769	2.352.211	5.617.411	13.289.819
Hagnaður ársins .	7.294.745	9.199.374	17.726.922	21.884.324
Aukaafskr.fasteigna	-208.985	-952.703	311.555	1.070.293
Aukaafskr. innrétt.	0	-136.963	-383.458	-1.437.880
Niðurf. birgða ..	-1.536.165	-292.564	-1.705.702	-3.986.567
Leiðr.niðurf. birgða	-607.433	-945.061	-1.377.560	2.930.054
Niðurfærsla krafna	-90.548	-83.051	-751.620	-1.784.736
Leiðr.niðurf.krafna	-93.967	-166.115	-363.302	623.384
Lagt í varasjóð ..	-65.493	-14.573	-155.435	0
Viðbót í varasjóð	-2.336.174	-3.372.653	-5.628.991	-8.429.163
Leiðrétt fyrri ár .	0	29.510	-1	10
Óráðstafað 31/12	2.352.211	5.617.411	13.289.819	24.159.538
Eigið fé 31/12 ..	8.517.165	23.530.284	60.139.473	98.458.630

Aukaafskriftir hafa verið reiknaðar með þessum hætti:

FORSENDUR UM AUKAAFSKRIFTIR.

	1981	1982	1983	1984
Heimil aukaafskrift:				
40% af tekjufærslu	208.985	0	0	0
Söluhagnaður ...	0	1.089.666	71.903	367.587
	208.985	1.089.666	71.903	367.587

Möguleg aukaafskrift innréttinga:

Framreikn. stofnverð	476.137	907.797	1.770.320	2.109.016
Almenn afskrift .	-428.523	-608.054	-1.209.830	-460.234
Bókfært verð ...	47.614	227.743	560.490	1.648.782
Hámark aukaafskr.	0	-136.963	-383.458	-1.437.880
	47.614	90.780	177.032	210.902

Aukaafskriftir skiptast þannig:

Aukaafskr. fasteigna	208.985	952.703	-311.555	-1.070.293
Aukaafskr. innrétt.	0	136.963	383.458	1.437.880
Samtals	208.985	1.089.666	71.903	367.587

Verðbreytingafærsla kemur þannig fram:

Sjóður/bankar 1/1	145.229	118.582	478.467	282.866
Viðsk-kröfur/vixlar	1.086.679	4.776.978	9.760.297	32.058.730
Aðrar kröfur	0	0	0	100.000
Vörubirgðir	1.407.674	15.698.335	35.923.754	66.756.374
Skuldir án reiknaðs tekju og eignarskatts .	-3.350.847	-13.153.509	-29.361.854	-56.435.862
Niðurfærsla birgða	-211.151	-2.354.750	-3.592.375	-6.675.637
Niðurfærsla krafna	-54.334	-238.849	-488.015	-1.602.937
Stofn til verðbr-færslu	-976.750	4.846.786	12.720.274	34.483.534
Verðbreytingar (tekj.)/gj.	-522.464	2.606.602	9.116.620	9.214.000

Aðstöðugjaldsstofn, aðstöðugjald og kirkjugarðsgjald eru reiknuð með eftirfarandi hætti:

Aðstöðugjaldsstofn:

Rekstrargjöld	25.263.567	46.522.433	102.041.078	139.841.170
Vextir	545.884	1.191.572	3.743.212	4.886.377
Verðbreytingafærsla	-522.464	2.606.602	9.116.620	9.214.000
Aukaafskriftir ...	208.985	1.089.666	71.903	367.587
Aðstöðugjaldsstofn	25.495.973	51.410.273	114.972.814	154.309.134
Aðstöðugjald	331.450	668.330	1.494.650	2.006.020
Kirkjugarðsgjald .	7.623	15.372	34.377	46.138

Eignarskattstofn er endurreiknaður fyrir hvert ár fyrir sig og jafnframt stemmdur af. Útreikningurinn og afstemmingin eru sem hér segir, og jafnframt er reiknaður eignarskattur og eignarskattsauki:

	1981	1982	1983	1984
Eignarskattstofn:				
Heildareignir	26.472.965	59.788.369	126.221.828	177.416.481
Skuldir án reiknaðs tekju- og eignarskatts ..	-13.153.509	-29.361.854	-56.435.862	-64.586.212
Hlutfé	-200.000	-200.000	-200.000	-200.000

1316

Niðurf. vörubirgða	-2.354.750	-3.592.375	-6.675.637	-7.732.150
Niðurfærsla krafna	-238.849	-488.015	-1.602.937	-2.764.289
Aukaafskriftir ...	-208.985	-1.411.044	-2.494.242	-3.528.290
Fasteignamat	1.813.000	10.273.000	42.912.000	53.087.000
Bókfært verð í fram tali	-1.405.970	-8.338.445	-13.255.122	-28.774.104
Viðbót við bókfært verð	-803.839	-2.407.965	-4.646.834	0
	9.920.062	24.261.671	83.823.194	122.918.436
Eignarskattur	119.041	291.140	796.320	1.167.725
Eignarskattsauki .	0	0	0	307.296
Eignarskattur	119.041	291.140	796.320	1.167.725
Eignarskattsauki .	0	0	0	307.296
	119.041	291.140	796.320	1.475.021

Afstemming eignarskattsstofns:

Óráðstaf. eigið fé	2.352.211	5.617.411	13.289.819	24.159.538
Endurmatsreikn. .	760.702	6.432.546	24.303.520	40.071.881
Varasjóður	2.401.667	5.788.893	11.573.319	20.002.482
Reikn. tekjuskattur	4.683.250	6.605.091	8.850.172	12.896.619
Reikn.eignarskattur	119.041	291.140	796.320	1.475.021
Fasteignamat	1.813.000	10.273.000	42.912.000	53.087.000
Bókf. verð skv. fram tali	-1.405.970	-8.338.445	-13.255.122	-28.774.104
Viðbót við bókfært verð	-803.839	-2.407.965	-4.646.834	0

Stofn til afstemm- ingar	9.920.062	24.261.672	83.823.194	122.918.437
Stofn skv.f.útreikn.	9.920.062	24.261.672	83.823.194	122.918.436
Afstemming	0	0	0	1

Tekjuskattsstofn og tekjuskattur koma loks þannig fram:

Tekjuskattsstofn:				
Hagn. fyrir skatta	12.106.631	16.109.991	27.373.414	36.255.964
Niðurf. vörubirgða	-2.143.598	-1.237.625	-3.083.262	-1.056.513
Niðurfærsla krafna	-184.515	-249.166	-1.114.922	-1.161.352
Aukaafskr.fasteigna	-208.985	-952.703	311.555	1.070.293

Aukaafskr. innrétt.	0	-136.963	-383.458	-1.437.880
Kirkjugarðsgjald	7.623	15.372	34.377	46.138
Leiðrétt. skattstjóra	29.511	0	0	0
	9.606.667	13.548.906	23.137.704	33.716.651
Lagt í varasjóð	-65.493	-14.573	-155.435	0
Viðbót í varasjóð	-2.336.174	-3.372.653	-5.628.991	-8.429.163
Tekjuskattsstofn	7.205.000	10.161.679	17.353.278	25.287.488
Tekjuskattur	4.683.250	6.605.091	8.850.172	12.896.619

Að lokum er gerður samanburður á endurreiknuðum tekjuskatti og eignarskatti. Samkvæmt því líkani, sem nú hefur verið lýst, nemur undandreginn tekjuskattur kr. 26.633.756 og undandreginn eignarskattur og eignarskattsauki kr. 1.671.304, samtals kr. 28.305.061.

Samanburður álagðra og endurreiknaðra skatta:

	Tekjuár	Tekjuskattur	Eignar- skattur	Samtals
Álagðir skattar	1981	127.710	16.524	144.234
	1982	28.418	47.334	75.752
	1983	237.815	311.809	549.624
	1984	6.007.433	634.551	6.641.984
		6.401.376	1.010.218	7.411.594
Endurreiknaðir skattar	1981	4.683.250	119.041	4.802.291
	1982	6.605.091	291.140	6.896.232
	1983	8.850.172	796.320	9.646.492
	1984	12.896.619	1.475.021	14.371.640
		33.035.132	2.681.522	35.716.655
Undandregnir skattar		26.633.756	1.671.304	28.305.061

Á undan framangreindum endurgerðum ársreikningum er tíundað, hvaða forsendur voru settar við gerð þeirra. Svo sem áður greinir, var gert ráð fyrir að jafna ófærðum sölutekjum á árin fjögur í hlutfalli við þær sölu-tekjur, sem fram komu í ársreikningum félagsins. Jafnframt var vörubirgðum og þar með vörunotkun á hverju ári hagað þannig, að fram kæmi sama heildarálagning öll fjögur árin. Aðrar breytingar á ársreikningunum eru annaðhvort beinar afleiðingar af forsendum þessum eða óháðar þeim og orka ekki tvímælis.

Eftir er að komast að niðurstöðu um, hver sé fjárhæð þess tekjuskatts og eignarskatts, sem undan hafi verið skotið að minnsta kosti. Til að komast að slíkri niðurstöðu þarf að haga ofangreindum forsendum þannig, að leiði til lægstu mögulegrar fjárhæðar undanskotinna skatta.

Reiknilíkan það, sem notað hefur verið við gerð þessara endurgerðu ársreikninga, er nú notað til að leita að þeirri dreifingu viðbótarsölutekna og vörunotkunar, sem leiðir til lægstu mögulegrar álagningar tekjuskatts og eignarskatts. Um leið hafa þessari dreifingu verið sett ákveðin mörk, sem ekki verður talin ástæða til að fara yfir. Mörkin eru eftirfarandi:

Ekki er talið, að heildarálagning í rekstrarreikningi geti nokkru sinni farið yfir 80%. Bent er á þær upplýsingar um álagningu, sem fram koma hér að framan.

Veltuhraði vörubirgða í ársreikningi er ekki talinn geta verið meiri en 12. Það táknar, að endingartími vörubirgða er talinn vera að minnsta kosti eins mánaðar sala.

Ekki er talið, að sala geti nokkurt ár numið lægri fjárhæð en fram kemur í upphaflegum rekstrarreikningi.

Í ljós kemur, að sú dreifing vörubirgða, vörunotkunar og sölu, sem leiðir til lægstrar fjárhæðar undanskotins tekjuskatts og eignarskatts, er sú, sem hér fer á eftir. Jafnframt kemur fram fjárhæð þess tekjuskatts og eignarskatts, sem telst hafa verið skotið undan miðað við þessar forsendur.

Dómurinn telur samsetningu þessara fjárhæða vera með þeim hætti, að lengra verði ekki gengið í að túlka þær ákærðu í vil.

DREIFING SÖLUTEKNA OG VÖRUNOTKUNAR, SEM LEIÐIR TIL LÁGMARKSSKATTUNDANDRÁTTAR.

ÁR	MEDAL- ÁLAGNING	BIRGÐIR 1/1	VÖRU- KAUP	BIRGÐIR 31/12
1981	80,00	1.407.674	25.878.836	2.692.000
1982	80,00	2.692.000	52.153.878	15.190.000
1983	51,49	15.190.000	100.630.060	26.220.000
1984	66,89	26.220.000	129.353.905	47.641.499
	<u>64,99</u>		<u>308.016.679</u>	

ÁR	VÖRU- NOTKUN	HREIN SALA	VELTU HRAÐI
1981	24.594.510	44.270.000	12,00
1982	39.655.878	71.378.795	4,44
1983	89.600.060	136.142.205	4,33

1984	107.932.406	180.132.102	2,92
	261.782.854	431.923.102	3,50

Undanskotinn tekjuskattur	24.332.128
Undanskotinn eignarskattur og eignarskattsauki	1.829.253
Undanskot alls	26.161.381

Þá fara hér á eftir ársreikningar Þýsk-íslenska hf., eftir að þeim hefur verið breytt til móts við ofangreindar forsendur, sem ætlað er að lágmarka reiknað undanskot tekjuskatts og eignarskatts.

ENDURGERÐIR REKSTRARREIKNINGAR 1981 - 1984.

	1981	1982	1983	1984
Rekstrartekjur:				
Sala skv. ársreikn.	34.761.924	61.452.373	134.399.327	180.132.102
Tekjur fyrri ára .	9.698.356	10.283.198	2.527.834	1.046.488
Viðbótarsölugjald	-190.280	-356.776	-784.956	-1.046.488
Aðrar tekjur	450.716	724.756	1.758.105	1.300.261
	44.720.716	72.103.551	137.900.310	181.432.363
Rekstrargjöld:				
Vörunotkun	24.594.510	39.655.878	89.600.060	107.932.406
Launakostnaður .	1.380.051	3.527.190	7.208.576	11.342.618
Annar rekstr-kostn.	1.478.949	3.743.215	8.594.786	12.379.312
Gjaldf. bygg-kostn.	-367.893	-536.307	-234.822	
Aðstöðugjald	360.540	706.830	1.623.600	1.914.890
Kirkjugarðsgjald .	8.292	16.257	37.343	44.042
Afskriftir	415.785	360.326	918.147	1.675.461
	27.870.234	47.473.389	107.747.690	135.288.729
Hagn. f. fjárm-liði	16.850.482	24.630.162	30.152.620	46.143.634
Fjármunatekjur og fjármagnsgjöld:				
Vaxtatekjur	427.764	246.465	814.679	1.813.299
Vaxtagjöld	-440.122	-863.610	-2.959.264	-4.007.195
Vextir/álag sölugj.	-105.762	-327.962	-783.948	-879.182
Verðbreytingafærsla	522.464	-5.339.703	-14.990.672	-8.715.726
	404.344	-6.284.810	-17.919.205	-11.788.804
	17.254.825	18.345.352	12.233.415	34.354.829

Óreglulegir liðir:

Söluhagnaður		1.089.666	71.903	367.587
Sölutap	-32.713			-55.578

Hagnaður f. skatta	17.222.112	19.435.018	12.305.318	34.666.838
Tekjuskattur ársins	-7.161.053	-8.028.854	-3.338.446	-12.205.151
Eignarskattur ársins	-180.025	-389.492	-778.605	-1.491.350
Tekjuskattur f. árs	-9.595	-14.386		
Hagnaður ársins .	9.871.440	11.002.286	8.188.267	20.970.337

Aðstöðugjaldsstofn:

Rekstrargjöld	27.501.402	46.750.302	106.086.747	133.329.797
Vextir	545.884	1.191.572	3.743.212	4.886.377
Verðbreytingafærsla	-522.464	5.339.703	14.990.672	8.715.726
Aukaafskriftir ...	208.985	1.089.666	71.903	367.587

Aðstöðugjaldsstofn	27.735.789	54.373.225	124.894.517	147.301.471
--------------------	------------	------------	-------------	-------------

Aðstöðugjald	360.540	706.830	1.623.600	1.914.890
-------------------	---------	---------	-----------	-----------

Kirkjugarðsgjald .	8.292	16.257	37.343	44.042
--------------------	-------	--------	--------	--------

Tekjuskattstofn:

Hagnaður f. skatta	17.222.112	19.435.018	12.305.318	34.666.838
Niðurf. vörubirgða	-1.807.923	-1.326.730	-2.678.695	-1.707.650
Niðurfærsla krafna	-553.669	-565.435	-864.099	-726.752
Aukaafskriftir ...	-208.985	-1.089.666	-71.903	-367.587
Kirkjugarðsgjald .	8.292	16.257	37.343	44.042
Leiðrétt. skattstjóra	29.511			

	14.689.338	16.469.444	8.727.964	31.908.892
Lagt í varasjóð ..	-3.672.335	-4.117.361	-2.181.991	-7.977.223

Tekjuskattstofn .	11.017.004	12.352.083	6.545.973	23.931.669
-------------------	------------	------------	-----------	------------

Tekjuskattur	7.161.053	8.028.854	3.338.446	12.205.151
-------------------	-----------	-----------	-----------	------------

ENDURGERÐIR EFNAHAGSREIKNINGAR 1981 - 1984.

	1981	1982	1983	1984
Eignir:				
Sjóður/bankainnst.	118.582	478.467	282.866	625.960
Viðskiptakröfur ..	725.099	1.449.753	10.100.625	33.157.176

1321

Kröf. v/tekna f.ára	9.262.410	18.910.094	21.159.669	
Vixileignir	2.172.544	3.108.908	9.490.435	22.128.599
Aðrar kröfur			100.000	25.611
Vörubirgðir í húsi	2.692.000	15.190.000	26.220.000	47.641.499
Vörubirgðir í tolli	10.768.500	18.268.050	34.025.000	29.680.000
	25.739.135	57.405.272	101.378.596	133.258.845

Hlutabréf				105.000
Fasteignir	4.479.147	10.131.240	20.132.823	39.832.691
Gjaldf.bygg-kostn.	803.839	2.407.965	4.646.834	
Bifreiðar	548.470	858.903	1.683.711	2.571.163
Innrétt. og áhöld	47.614	227.743	560.490	1.648.782
	5.879.070	13.625.851	27.023.858	44.157.636
	31.618.205	71.031.123	128.402.454	177.416.481

Skuldir:

Yfirdráttur í banka	73.573	0	1.200.679	0
Samþykktir vixlar	1.070.143	3.677.063	4.769.501	2.822.363
Ógreidd vörukaup	10.768.500	18.268.050	34.025.000	29.680.000
Ógreitt sölugjald	190.280	547.056	1.332.012	2.378.500
Vextir af sölugjaldi	105.762	433.724	1.217.672	2.096.854
Ýmis ógr. útgjöld	271.226	691.305	889.579	3.203.964
Viðbót ógr. skatta	0	7.136.582	15.374.201	18.843.839
Reikn. tekjuskattur	7.161.053	8.028.854	3.338.446	12.205.151
Reikn.eignarskattur	180.025	389.492	778.605	1.491.350
Reikn. aðstöðugjald	360.540	706.830	1.623.600	1.914.890
Reikn. kirkjug-gj.	8.292	16.257	37.343	44.042
Langtímaskuldir	334.952	492.918	288.237	2.241.053
	20.524.346	40.388.131	64.814.874	76.922.006

Eigið fé:

Varasjóður	3.672.335	7.789.696	9.971.687	17.948.910
Aukaafskriftir	208.985	1.411.044	2.494.242	3.528.290
Niðurf. vörubirgða	2.019.075	3.345.805	6.024.500	7.732.150
Niðurfærsla krafna	608.003	1.173.438	2.037.536	2.764.289
Hlutfé	200.000	200.000	200.000	200.000
Endurmatsreikn.	760.702	9.165.647	32.910.673	48.180.760
Óráðstafað eigið fé	3.624.759	7.557.363	9.948.942	20.140.077
	11.093.859	30.642.992	63.587.579	100.494.475
	31.618.205	71.031.123	128.402.454	177.416.482

VERÐBREYTINGAFÆRSLA.

Sjóður/bankar 1/1	145.229	118.582	478.467	282.866
Viðskiptakröf./víxl.	1.086.679	12.160.053	23.468.755	40.750.729
Aðrar kröfur	0	0	0	100.000
Vörubirgðir	1.407.674	13.460.500	33.458.050	60.245.000
Skuldir án reiknaðs tekju- og eignar-skatts	-3.350.847	-13.183.268	-31.969.785	-60.697.823
Niðurfærsla birgða	-211.151	-2.019.075	-3.345.805	-6.024.500
Niðurfærsla krafna	-54.334	-608.003	-1.173.438	-2.037.536
Stofn til verðbr-færslu	-976.750	9.928.789	20.916.244	32.618.736
Verðbreyt.(tekj.)/gj.	-522.464	5.339.703	14.990.672	8.715.726

BREYTINGAR Á EIGINFJÁRLIÐUM (SUNDURLIÐAÐ).

Varasjóður:	1981	1982	1983	1984
Varasjóður 1/1 ..	0	3.672.335	7.789.696	9.971.687
Lagt í varasjóð ..	65.493	14.573	155.435	0
Viðbót í varasjóð	3.606.842	4.102.788	2.026.556	7.977.223
Varasjóður 31/12	3.672.335	7.789.696	9.971.687	17.948.910

Aukaafskrift fasteigna:

Aukaafsk. fast. 1/1	0	208.985	1.274.080	1.875.658
Endurmat	0	112.392	913.133	501.176
Afskrifað á árinu	0	1.792.795	2.087.447	985.324
Leiðrétt afskrift	208.985	-840.092	-2.399.002	-2.055.617

Aukaafsk. fast.

31/12	208.985	1.274.080	1.875.658	1.306.541
-------	---------	-----------	-----------	-----------

Aukaafskrift inn-réttinga:

Au-afsk.innrétt. 1/1	0	0	136.964	618.584
Endurmat	0	0	98.162	165.286
Afskrifað á árinu	0	136.963	148.334	821.215
Leiðrétt afskrift	0	0	235.124	616.665

Aukaafskr. innrétt.

31/12	0	136.964	618.584	2.221.750
-----------------	---	---------	---------	-----------

Niðurfærsla birgða:

Stofn í árslok:	13.460.500	33.458.050	60.245.000	77.321.499
Niðurf. birgða 1/1	211.152	2.019.075	3.345.805	6.024.500
Niðurfærsla á árinu	1.536.165	292.564	1.705.702	3.986.567
Leiðrétt niðurfærsla	271.758	1.034.166	972.993	-2.278.917
Niðurf. birgða 31/12	2.019.075	3.345.805	6.024.500	7.732.150

Niðurfærsla krafna:

Stofn í árslok:	12.160.053	23.468.755	40.750.729	55.285.775
Niðurf. krafna 1/1	54.334	608.003	1.173.438	2.037.536
Niðurfærsla á árinu	90.548	83.051	751.620	1.784.736
Leiðrétt niðurfærsla	463.121	482.384	112.479	-1.057.984
Niðurf. krafna 31/12	608.003	1.173.438	2.037.536	2.764.289

Hlutafé:

Hlutafé 31/12 ...	200.000	200.000	200.000	200.000
-------------------	---------	---------	---------	---------

Endurmatsreikningur:

Endurmatsreikn.1/1	422.606	760.702	9.165.647	32.910.673
Endurm.varanl.fjár.	860.560	2.745.329	8.039.860	9.378.916
“ gjaldf.byggk.	0	432.305	1.725.789	-2.158.094
“ aukaaf.fast.	0	-112.392	-913.133	-501.176
“ aukaaf. innr.	0	0	-98.162	-165.286
Verðbreytingafærsla	-522.464	5.339.703	14.990.672	8.715.726
Endurm-reikn.31/12	760.702	9.165.647	32.910.673	48.180.760

Óráðstafað eigið fé:

Óráðst.eigið fé 1/1	-3.769	3.624.759	7.557.363	9.948.942
Hagnaður ársins .	9.871.440	11.002.286	8.188.267	20.970.337
Aukaafskr.fastegna	-208.985	-952.703	311.555	1.070.293
Aukaafskr. innrétt.	0	-136.963	-383.458	-1.437.880
Niðurfærsla birgða	-1.536.165	-292.564	-1.705.702	-3.986.567
Leiðr.niðurf. birgða	-271.758	-1.034.166	-972.993	2.278.917
Niðurfærsla krafna	-90.548	-83.051	-751.620	-1.784.736
Leiðr.niðurf.krafna	-463.121	-482.384	-112.479	1.057.984
Lagt í varasjóð ..	-65.493	-14.573	-155.435	0
Viðbót í varasjóð	-3.606.842	-4.102.788	-2.026.556	-7.977.223

Leiðrétt fyrri ár .	0	29.519	-1	10
Óráðstafað 31/12	3.624.759	7.557.363	9.948.942	20.140.077
EIGIÐ FÉ 31/12	11.093.859	30.642.992	63.587.579	100.494.475

Eignarskattstofn:

	1981	1982	1983	1984
Heildareignir	31.618.205	71.031.123	128.402.454	177.416.481
Skuldir án reiknaðs tekju- og eignarskatts ..	-13.183.268	-31.969.785	-60.697.823	-63.225.506
Hlutafé	-200.000	-200.000	-200.000	-200.000
Niðurf. vörubirgða	-2.019.075	-3.345.805	-6.024.500	-7.732.150
Niðurfærsla krafna	-608.003	-1.173.438	-2.037.536	-2.764.289
Aukaafskriftir	-208.985	-1.411.044	-2.494.242	-3.528.290
Fasteignamat	1.813.000	10.273.000	42.912.000	53.087.000
Bókf.verð í framtal	-1.405.970	-8.338.445	-13.255.122	-28.774.104
Viðbót við bókfært verð	-803.839	-2.407.965	-4.646.834	0
	15.002.065	32.457.642	81.958.396	124.279.142
Eignarskattur	180.025	389.492	778.605	1.180.652
Eignarskattsauki .	0	0	0	310.698
	180.025	389.492	778.605	1.491.350

Afstemming eignarskattstofns:

Óráðstafað eigið fé	3.624.759	7.557.363	9.948.942	20.140.077
Endurmatsreikn. .	760.702	9.165.647	32.910.673	48.180.760
Varasjóður	3.672.335	7.789.696	9.971.687	17.948.910
Reikn. tekjuskattur	7.161.053	8.028.854	3.338.446	12.205.151
Reikn.eignarskattur	180.025	389.492	778.605	1.491.350
Fasteignamat	1.813.000	10.273.000	42.912.000	53.087.000
Bókfært verð skv. framtali	-1.405.970	-8.338.445	-13.255.122	-28.774.104
Viðbót við bókfært verð	-803.839	-2.407.965	-4.646.834	0
Stofn til afstemm.	15.002.065	32.457.642	81.958.396	124.279.143
Stofn skv.f.útreikn.	15.002.065	32.457.642	81.958.396	124.279.142
Afstemming:	0	0	0	1

Samanburður álagðra og endurreiknaðra skatta:

Álagðir skattar	Tekjuár	Tekju-skattur	Eignar-skattur	Samtals
	1981	127.710	16.524	144.234
	1982	28.418	47.334	75.752
	1983	237.815	311.809	549.624
	1984	6.007.433	634.551	6.641.984
		6.401.376	1.010.218	7.411.594
Endurreiknaðir skattar	1981	7.161.053	180.024	7.341.077
	1982	8.028.854	389.492	8.418.346
	1983	3.338.446	778.605	4.117.051
	1984	12.205.151	1.491.350	13.696.501
		30.733.504	2.839.471	33.572.975
Undandregnir skattar		24.332.128	1.829.253	26.161.381

Að virtum ofangreindum endurgerðum ársreikningum fyrir árin 1981 til 1984 að báðum meðtöldum telur dómurinn, að með framtalsgerð sinni, eins og Þýsk-íslenska hf. hagaði henni, þar á meðal með fyrri ársreikningi sínum fyrir árið 1984, hafi félagið skotið undan tekjuskatti eigi lægri fjárhæð en kr. 24.332.128 og undan eignarskatti og eignarskattsauka eigi lægri fjárhæð en kr. 1.829.253, alls kr. 26.161.381.

Ákærðu hafa viðurkennt, að við gerð skattframtals fyrir rekstrarárið 1984 hafi þeir staðið uppi með stórt „gap“, sem þeir telja sig ekki hafa haft skýringu á. Hefur ákærði Guðmundur borið, að hann hafi talið, að um þrjár skýringar á þessu „gapi“ hafi getað verið að ræða. Í fyrsta lagi hafði getað verið um að ræða vanframtaldar skuldir, í öðru lagi hafi þarna getað verið á ferðinni eignasala, sem ekki hafi verið bókuð, og í þriðja lagi hafi þetta getað verið vanframtaldar tekjur. Þá hefur ákærði Ómar sagt, að hann hafi gert sér grein fyrir því, að milljónir króna hefðu ekki tekjufærst, og sé skýringin á því fólgin í ásigkomulagi bókhalds félagsins, sem rekja megi til vandræða með tövluforrit þau, sem unnið hafi verið eftir.

Það er álit dómsins, að tölvuvandamál þau, er ákærðu hafa borið fyrir sig, verði að meginstofni til rakin til ágalla í vinnubrögðum starfsmanna félagsins. Styðst þetta við framburð vitnanna Emils Theódórs Guðjónssonar og Reynis Vignis, löggiltra endurskoðenda, og önnur gögn þeirra um vinnu þeirra við gerð nýs sölukerfis hjá félaginu, en þar kemur fram, að þeir hafi í því sambandi einungis lagfært vinnuskipulag í sölu-, viðskipta-

og birgðakerfi félagsins og hafi bókhaldskerfi þess verið talin starfa eðlilega, að því er þetta varðar, bæði fyrir og eftir framangreinda vinnu þeirra. Þá hefur eigi neitt sérstakt komið fram í málinu af hálfu ákærðu um, að tölvu- og bókhaldskerfum félagsins hafi verið frekar áfátt, eftir að Emil Theódór og Reynir höfðu komið ofangreindum málum í lag. Enn fremur er á það að líta, að bókhald félagsins, þar með talið tölvubókhald, var algerlega á ábyrgð stjórnenda þess, og hafi þeir séð ágalla á því, þar þeim skylda til að láta lagfæra þá, jafnskjótt og þeir urðu þeim ljósir.

Vitnið Emil Theódór Guðjónsson hefur fullyrt, að það hafi afhent ákærðu í máli þessu uppgjörskrög þau, er að framan greinir. Ákærði Ómar hefur viðurkennt að hafa fengið vitnið til að gera úttekt á stöðu félagsins. Þykir vera sannað með framburði vitnisins, sem fær stoð í framburði vitnisins Reynis Vignis og er að öðru leyti í samræmi við annað það, sem fram er komið í málinu, að svo hafi verið, enda fráleitt að ætla, að slíkt undirstöðugagn, unnið fyrir Þýsk-íslenska hf. á grundvelli ýmissa bókhaldsgagna, sem voru í förum Endurskoðunarmiðstöðvarinar hf. og lagt var hald á við rannsókn málsins og afhent voru af félaginu sjálfu til notkunar við vinnu Emils Theódórs, kæmu ekki fyrir sjónir aðalstjórnanda þess og umsjónarmanns bókhalds, enda var þessi vinna Emils Theódórs algerlega óháð því verki hans og Reynis Vignis að endurskipuleggja sölukerfi félagsins.

Gat ákærðu því ekki dulist, að verulegir annmarkar voru á tekjufærslu félagsins. Á grundvelli þessa hefði verið eðlilegt og rökrétt að fara þess á leit við Emil Theódór, að hann héldi áfram uppgjörsvinnu sinni og lyki henni, áður en skattskil fyrir rekstrarárið 1984 voru gerð. Hefur eigi fengist haldbær skýring á því, að þessi leið var eigi farin. Í stað þessa og þrátt fyrir framangreinda annmarka ákváðu ákærðu, að ákærði Guðmundur, sem séð hafði um skattskil félagsins frá árinu 1977 og allt bókhald frá árinu 1982 og átti samkvæmt því að vera gjörkunnugur því, sæi um að ganga frá skattframtali. Varð niðurstaða þessa skattframtal það og ársreikningur, sem ákærðu undirrituðu og afhentu skattyfirvöldum 2. júlí 1985.

Eins og rakið hefur verið hér að framan, þykir sannað, að skattundandráttur Þýsk-íslenska hf. vegna rekstrarársins 1984 hafi numið að minnsta kosti kr. 26.161.381, en ljóst þykir, að sú fjárhæð er meðal annars vegna uppsafnaðra tekna árunna 1981 til 1984 að þeim báðum meðtöldum, sem áður höfðu eigi verið taldar fram, eins og gerð hefur verið grein fyrir hér að framan.

Þegar fyrra skattframtal félagsins fyrir rekstrarárið 1984 er borið saman við hið síðara fyrir sama ár, hlýtur hið síðara að verða að skoðast sem viðurkenning á skattundandrætti. Er hafnað öllum fullyrðingum um, að það hafi verið unnið við einhverjar óeðlilegar aðstæður, sem skattrannsóknarstjóri hafi valdið. Þvert á móti þykir fram komið í málinu, að ákærði

Ómar hafi átt allt frumkvæði að því, að hið endurgerða framtal var gert, eftir að skattyfirvöldum varð ljóst, að hið fyrra var rangt.

Það er skilyrði fyrir refsinaemi brota á 1. mgr. 107. gr. laga nr. 75, 1981, um tekjuskatt og eignarskatt, að skattaðili hafi í skýrslu sinni til skattyfirvalda skýrt af ásetningi eða stórkostlegu hirðuleysi rangt eða villandi frá einhverju því, sem máli skiptir, um tekjuskatt sinn eða eignarskatt. Er refsinaemið samkvæmt þessu bundið við skýrslugjöfina og brotið fullframið, er skýrslan er komin til vitundar viðtakanda. Er það eigi skilyrði, að háttsemin leiði til rangrar úrlausnar eða baki tjón, heldur hafi hin ranga skýrsla falið í sér undandrätt skattfjárhæða, hvort sem álagning hafi farið fram eður eigi. Sök skattþegns er því fólgin í því að leitast við að koma fram rangri álagningu sér í hag og baka þannig ríkissjóði tjón.

Sannað er í málinu, að ákærðu hafi með áðurgreindri skattskýrslu sinni, sem afhent var skattstjóra til ákvörðunar álagningar, gerst sekir um þann undandrätt á tekjum Þýsk-íslenska hf., sem hér að framan getur, enda gat þeim eigi dulist, að skýrslan var röng í verulegum atriðum.

Á þeim tíma, sem mál þetta tekur til, var ákærði Ómar stjórnarformaður Þýsk-íslenska hf., framkvæmdastjóri þess og aðaleigandi. Ákærði Guðmundur var á sama tíma stjórnarmaður í félaginu og sá um bókhald þess og uppgjör. Báðir voru ákærðu prókúruhafar félagsins. Þá hefur ákærði Ómar borið, að hann hafi rekið félagið nánast sem einkafyrirtæki sitt.

Samkvæmt framansögðu er sannað, að ákærðu hafa stöðu sinnar vegna innan Þýsk-íslenska hf. borið ábyrgð á framangreindri háttsemi, enda hlaut þeim að vera ljóst, að skattframtal það og ársreikningur, sem þeir undirrituðu og móttækið var af skattstjóra 2. júlí 1985, voru röng í verulegum atriðum. Hafa ákærðu því gerst sekir um háttsemi þá, er þeim er gefin að sök I. kafla ákæru. Varðar atferli þeirra beggja við 1. mgr. 107. gr. laga nr. 75, 1981, og þar sem brot ákærðu er stórfellt, hafa þeir einnig brotið gegn 6. mgr. sömu lagagreinar.

II. kafli.

Skjalafals.

Ákærðu hafa báðir viðurkennt, að mikil óreiða hafi verið á bókhaldi Þýsk-íslenska hf. bæði á árinu 1984 og næstu ár á undan. Fær þetta einnig stoð í framburði vitnanna Emils Theódórs Guðjónssonar, Reynis Vignis og Helga Magnússonar, en þeim ber öllum saman um, að ástand bókhaldsins hafi verið mjög lélegt. Fram er komið í málinu, að þetta ástand bókhaldsins hafi legið fyrir þegar árið 1982. Þrátt fyrir það voru gerðir ársreikningar þrjú ár í röð og skattframtölum skilað, án þess að úr þessu væri bætt. Þykir sannað samkvæmt því, sem áður er rakið, svo og öðru því, sem fram er komið í málinu og rakið hefur verið, að bókhald félagsins og gerð árs-

reiknings fyrir rekstrarárið 1984 hafi verið fjarri því að uppfylla kröfur um góða bókhalds- og reikningsskilavenju.

1. Samkvæmt tölvulista úr fjárhagsbókhaldi, dagsettum 21. febrúar 1985, er langtímaskuld félagsins við Samvinnubanka Íslands að fjárhæð kr. 97.230. Eins og fram hefur komið í málinu, er hér um sérstaka skuld að ræða. Er sannað með játningum ákærðu, sem eru í samræmi við annað það, sem fram er komið, að þeir hafa tilgreint ranglega í ársreikningum með því skattframtali Þýsk-íslenska hf., sem mótttekið var af skattstjóra 2. júlí 1985, skuld, að fjárhæð kr. 15.000.000, við Samvinnubanka Íslands hf., enda þótt um enga skuld við bankann væri að ræða á móti þessum skuldalið.

2. Á sama hátt og í 1. lið hér að ofan greinir, er sannað, að ákærðu hafa tilgreint í sama ársreikningi og þar greinir skuld við Landsbanka Íslands, að fjárhæð kr. 22.922.100, enda þótt um enga skuld við bankann væri að ræða á móti þessum skuldalið.

3. Samkvæmt ofangreindum tölvulista og reikningsjöfnuði, dagsettum 29. nóvember 1985, er skuld viðskiptamanna 26.246.992, en samkvæmt ársreikningi félagsins fyrir árið 1984, móttæknum 2. júlí 1985, eru viðskipta-kröfur kr. 24.646.992. Á síðasta blaði úr tölvuskrifuðum viðskiptamanna-lista, dagsettum 7. janúar 1985, er „áramótasaldo“ viðskiptamanna samtals kr. 33.157.176. Mismunur á „saldolistanum“ og tilgreindri upphæð í ársreikningum er því kr. 8.510.184.

Þegar ársreikningur fyrir rekstrarárið 1984, sem móttækinn var 2. júlí 1985, var gerður, þykir vera sannað með því, sem rakið hefur verið hér að framan, að ákærðu hafi hlotið að gera sér grein fyrir þessum mismun, sem þegar lá fyrir, en þrátt fyrir það tilgreint ranglega eignaliðinn „viðskipta-kröfur“ of lágt um allt að kr. 8.510.184 í efnahagsreikningi.

4. Í tölvulista úr fjárhagsbókhaldi Þýsk-íslenska hf. fyrir árið 1984, dagsettum 21. febrúar 1985, og reikningsjöfnuði, dagsettum 29. nóvember 1985, kemur fram, að víxileign er kr. 10.951.418, en samkvæmt ársreikningi félagsins fyrir árið 1984, sem móttækinn var 2. júlí 1985, eru viðskiptavíxlar tilgreindir að fjárhæð kr. 15.730.915. Í síðari ársreikningi félagsins fyrir árið 1984 eru viðskiptavíxlar tilgreindir að fjárhæð kr. 22.128.599. Svo sem fram er komið í málinu, er ársreikningur þessi saminn af Helga Magnússyni, löggiltum endurskoðanda, og telur hann, að tilfærð víxileign gefi rétta mynd af þessum eignalið.

Þegar það er virt, að bókhald Þýsk-íslenska hf. virðist hafa verið í molum á þessum tíma, þykir varhugavert að telja sannað, að ákærðu hafi gert sér grein fyrir raunverulegri stöðu víxileignar, er ársreikningur sá, er móttækinn var 2. júlí 1985, var gerður, þar sem eignaliður þessi kom ekki fram í neinni

undirbók bókhalds. Þykir samkvæmt því bera að sýkna ákærðu af þessum lið ákærunnar.

5. Samkvæmt framangreindum tölvulista, dagsettum 21. febrúar 1985, voru engar ógreiddar vörur tilgreindar vegna þeirra vara, sem keyptar voru á árinu 1984, en samkvæmt síðari ársreikningi fyrir árið 1984 eru tilgreind á meðal ýmissa rekstrargjalda ógreidd vörukaup, að fjárhæð kr. 7.758.961. Er með framburði ákærða Guðmundar, sem er í samræmi við önnur gögn málsins, sannað, að ákærði hefur tilgreint ranglega í umræddum ársreikningi undir liðnum „ógreidd ýmis rekstrargjöld“ ógreidd vörukaup, að fjárhæð kr. 7.758.961, enda þótt slíkur skuldaliður væri ekki til, og verður ákærði sakfelldur fyrir þá háttsemi, sem honum er gefin að sök í þessum lið ákærunnar.

Á hinn bóginn þykir eigi fram komin lögfull sönnun um, að ákærði Ómar hafi getað gert sér grein fyrir ofangreindu, og ber því að sýkna hann af þessum ákærulið.

Svo sem hér að framan greinir, undirrituðu ákærðu báðir greint skattframtal og ársreikning Þýsk-íslenska hf. fyrir rekstrarárið 1984, sem bæði eru opinber skjöl. Á þeim tíma var ákærði Ómar stjórnarformaður og framkvæmdastjóri Þýsk-íslenska hf. og ákærði Guðmundur stjórnarmaður í félaginu, fjármálastjóri og umsjónarmaður bókhalds. Voru skjölin undirrituð í þeim tilgangi, að þau yrðu lögð til grundvallar álagningu gjalda. Voru ofangreind brot ákærðu, sem þeir hafa verið sakfelldir fyrir, fullframin, er skjölin voru afhent skattstjóra.

Samkvæmt framansögðu þykja ákærðu bera í sameiningu refsíábyrgð á þeirri háttsemi, er greinir í 1. - 3. lið ákæru að þeim báðum meðtöldum, en ákærði Guðmundur einn á því atferli, sem greinir í 5. lið hennar. Varðar háttsemi ákærðu í þessum liðum við 158. gr. almennra hegningarlaga nr. 19, 1940. Ákærðu eru hins vegar báðir sýknaðir af þeirri háttsemi, sem þeim er gefin að sök í 4. lið ákæru, og ákærði Ómar einnig af ákæru samkvæmt 5. lið hennar, svo sem áður greinir.

Bókhaldsbrot.

6. Í 14. gr. laga nr. 51, 1968, um bókhald segir, að þeir aðilar, sem hafi öruggt reikningslegt eftirlit með vörubirgðum sínum, séu ekki skyldir að skrá vörutalningu í þar til gerðar innbundnar talningarbækur. Hjá þeim aðilum, sem hafa tölvuunnið birgðakerfi, hefur tíðkast að halda sérstakar vörutalningarbækur, og hefur það ekki verið talið fara í bága við bókhaldslög. Hjá Þýsk-íslenska hf. voru vörubirgðaskrár í tölvuunnu birgðakerfi leiðréttar til samræmis við talningu. Verður samkvæmt því að telja, að félagið hafi uppfyllt skilyrði bókhaldslaga, að því er þetta varðar, og ber þar af leiðandi að sýkna ákærðu af þessum ákærulið.

7. Sannað er með gögnum málsins, að stöðugs ósamræmis hefur gætt milli heildarfjárhæðar viðskiptamannareikninga í viðskiptamannabókhaldi og samdráttarrekninga þeirra í aðalbókhaldi. Samkvæmt áramótalista viðskiptamanna nam „heildarsaldo“ viðskiptamannareikninga í árslok 1984 kr. 33.157.176, en á sama tíma var staða samdráttarrekninga í aðalbókhaldi kr. 26.246.996 og mismunur því kr. 6.910.183. Verður að telja þetta andstætt ákvæðum meginreglna bókhaldslaga og 4. tl. 2.mgr. 1. gr. reglugerðar nr. 417, 1982, um bókhald.

8. Samkvæmt bókhaldsútskrift, dagsettri 21. febrúar 1985, sem miðast við árslok 1984, nemur mismunur debet- og krédítfærslna í fjárhagsbókhaldi kr. 10.328.550. Á ákæruliður þessi því fyllilega við rök að styðjast, en um er að ræða algert grundvallaratriði, að því er tvöfalt bókhald varðar. Er þetta í andstöðu við 1. mgr. 3. gr. og 1. mgr. 4. gr. laga um bókhald.

9. Við gerð ársreiknings fyrir árið 1984 fór ekki fram tilskilin lokun á bókhaldsreikningum, og ekki var þess gætt, að samræmi væri milli ársreiknings og aðalbókhalds. Enginn lokajöfnuður var gerður í tengslum við ársreikningsgerð. Ekki voru heldur varðveittar lokafærslur, sem skýrt gætu misræmi milli aðalbókhalds og ársreiknings. Allt þetta er andstætt 1. og 3. mgr. 11. gr. og 15. og 16. gr. bókhaldslaga.

10. Við lánssölu á því tímabili, þegar tölvukerfi Þýsk-íslenska hf. var ekki virkt, voru afhentar vörur handskráðar og til þess nýtt gömul, laus reikningseyðublöð, en þau voru þannig aðeins form til að henda reiður á afhentum vörum, þar til unnt væri að tölvuskrá þær. Jafnskjótt og við varð komið, var sala þessi skráð í sölukerfi bókhaldsins, og urðu þar til hinar raunverulegu sölunótur, sem fengu þá hlaupandi númer, sem tölvukerfið úthlutaði. Slík númeraúthlutun var látin óátalin á þeim tíma, sem hér um ræðir. Aðeins virðist hafa verið um lánssölu að ræða, og má því telja víst, að slík sala hafi verið tölvuskráð skilvíslega, enda er það forsenda fyrir innheimtu andvirðisins. Verður eigi séð, að þessi aðferð brjóti í bága við tilvitnuð ákvæði í ákærulið þessum, og ber því að sýkna ákærðu af þeirri háttsemi, sem þeim er þar gefin að sök.

Samkvæmt 3. mgr. 52. gr. hlutafélagalaga skal félagsstjórn annast um, að nægilegt eftirlit sé haft með bókhaldi og meðferð fjármuna félagsins, og ef ráðinn er framkvæmdastjóri, skal hann sjá um, að bókhald félagsins sé fært í samræmi við lög og venjur. Rakið hefur verið, hver staða hvors ákærða um sig var innan Þýsk-íslenska hf., sem bókhaldsskytt var lögum samkvæmt. Með skírskotun til framanskráðs þykja ákærðu hafa orðið brotlegir við 262. gr. almennra hegningarlaga, að því er varðar ákæruefni í 7.-9. lið ákærukafla þessa að þeim báðum meðtöldum, en á hinn bóginn eru þeir sýknaðir af háttsemi þeirri, sem þeim er gefin að sök í 6. og 10. lið hennar, svo sem áður greinir.

VIII. Sakaferill ákærðu.

Samkvæmt sakavottorðum ákærðu hafa þeir eigi sætt neinum þeim refsingum, sem hér geta skipt máli.

IX. Viðurlög.

Ákærðu hafa báðir unnið sér til refsingar samkvæmt 1. mgr. og 6. mgr. 107. gr. laga nr. 75, 1981, um tekjuskatt og eignarskatt og 158. gr. og 262. gr. almennra hegningarlaga.

Við ákvörðun refsingar ákærða Ómars ber að líta til þess, að ákærði var stjórnarformaður Þýsk-íslenska hf., framkvæmdastjóri þess, aðalstjórnandi og aðaleigandi, er brotin voru framin. Þá hefur ákærði sjálfur skýrt svo frá, að hann hafi rekið félagið nánast sem einkafyrirtæki sitt, og fær það stoð í framburði meðákærða og öðrum gögnum málsins. Voru brot ákærðu því framin, að meginstofni til í ávinningsskyni fyrir ákærða Ómar. Hins vegar er það ákærða til málsbóta, að hann hafði, áður en mál þetta kom upp, ráðið sérfróða menn til að endurskipuleggja sölukerfi félagsins og að hann hefur leitast við að upplýsa málið. Þá hefur ákærði eigi fyrir sætt neinum þeim refsingum, sem áhrif geta haft á refsingu hans í máli þessu. Með vísan til þessa þykir refsing ákærða með hliðsjón af 49. gr. og 77. gr. almennra hegningarlaga hæfilega ákveðin fangelsi 15 mánuði og sekt til ríkissjóðs, að fjárhæð kr. 40.000.000, og hefur þá álag samkvæmt 1. mgr. 106. gr. laga nr. 75, 1981, komið til frádráttar. Til vara þessari sektargreiðslu og eins og dómkröfum í ákæru er háttað, þykir rétt að dæma Þýsk-íslenska hf. til greiðslu sömu sektarfjárhæðar, en verði hún eigi greidd innan fjögurra vikna frá birtingu dóms þessa, sæti ákærði fangelsi tólf mánuði í hennar stað.

Pegar refsing ákæra Guðmundar er metin, þykir horfa til þyngingar, að ákærði er lögfræðingur að mennt og með réttindi héraðsdómslögmanns, að hann hafði starfað í fjögur og hálft ár hjá rannsóknardeild ríkisskattstjóra, áður en hann setti á fót eigin lögfræðiskrifstofu, þar sem hann annaðist m.a. skattskil, að hann hafði annast um gerð skattskila fyrir Þýsk-íslenska hf. allt frá árinu 1977 og að hann hafði séð um bókhald félagsins allt frá árinu 1982. Á hinn bóginn verður eigi séð af gögnum málsins, að ákærði hafi notið eða átt að njóta neins sérstaks ávinnings af brotum ákærðu. Þá ber einnig að taka tillit til þess, að ákærði hefur eigi fyrir sætt neinni refsingu, sem hér getur skipt máli. Þykir refsing ákærða samkvæmt þessu og með hliðsjón af 2. mgr. 49. gr. og 77. gr. almennra hegningarlaga hæfilega ákveðin fangelsi fimm mánuði og sekt í ríkissjóð, að fjárhæð kr. 1.000.000. Þykir rétt með vísan til þess, sem að framan er rakið varðandi ákærða Ómar, að Þýsk-íslenska hf. greiði til vara þessari sektargreiðslu sömu fjárhæð sektar, en greiðist hún eigi innan fjögurra

vikna frá dómsbirtingu, sæti ákærði í hennar stað í fangelsi tvo mánuði.

X. Svipting verslunaratvinnu.

Í ákæru er þess annars vegar krafist, að ákærði Ómar verði sviptur rétti til að öðlast leyfi til verslunaratvinnu, og hins vegar, að Þýsk-íslenska hf. verði svipt leyfi til verslunaratvinnu, og er í því sambandi vísað til 2. mgr. 68. gr. almennra hegningarlaga, sbr. 5. mgr. 107. gr. laga nr. 75, 1981.

Í 2. mgr. 68. gr. almennra hegningarlaga segir, að verði maður dæmdur sekur um brot, megi í opinberu máli á hendur honum svipta hann heimild, er hann hefur öðlast, til að stunda starfsemi, sem opinbert leyfi, löggildingu, skipun eða próf þarf til að gegna, enda gefi brotið til kynna, að veruleg hættu sé á því, að sakborningur muni fremja brot í stöðu sinni eða starfsemi. Þá segir í 5. mgr. laga nr. 75, 1981, að gera megi lögaðila sviptingu starfsréttinda, enda hafi brot verið drýgt til hagsbóta fyrir lögaðilann eða hann notið hagnaðar af því.

Fram er komið í málinu, að ákærði Ómar hefur aldrei öðlast persónulega leyfi til verslunaratvinnu. Í 2. mgr. 68. gr. almennra hegningarlaga er eigi að finna heimild til að svipta mann rétti til að stunda starfsemi, sem opinbert leyfi þarf til. Þá á 5. mgr. 107. gr. laga um tekjuskatt og eignarskatt einungis við um lögaðila. Með vísan til þessa þykir skorta lagaskilyrði til að svipta ákærða rétti til að öðlast leyfi til verslunaratvinnu, og ber að sýkna hann af þeirri kröfu ákæruvaldsins.

Várðandi kröfu ákæruvaldsins um, að Þýsk-íslenska hf. verði svipt leyfi til verslunaratvinnu, þykir bera að líta til þess, að þegar eftir að mál þetta kom upp og að nokkru leyti áður, voru gerðar ráðstafanir til þess að bæta úr ágöllum á bókhaldi félagsins, og hefur eigi annað komið fram en að bókhaldsmál þess hafi verið í lagi upp frá því, en fimm ár eru liðin, frá því að rannsókn skattrannsóknarstjóra á bókhaldi félagsins hófst. Þegar þetta er haft í huga, þykja eigi alveg næg efni til að svipta félagið leyfi til verslunaratvinnu, og ber því að sýkna það af þessari kröfu ákæruvaldsins.

XI. Skaðabætur.

Í dómkröfum í ákæru er þess krafist, að ákærðu verði dæmdir óskipt til greiðslu skaðabóta, verði þeirra krafist, en fallið var frá þessari kröfu af hálfu ákæruvaldsins við málflutning, þar sem eigi hefur verið höfð uppi bótakrafa í málinu.

XII. Sakarkostnaður.

Samkvæmt 1. mgr. 142. gr. laga nr. 74, 1974, ber að dæma ákærða Ómar til að greiða málsvarnarlaun skipaðs verjanda síns, Jóns Steinars

Gunnlaugssonar hæstaréttarlögmanns, sem þykja hæfilega ákveðin kr. 500.000, og ákærða Guðmund til að greiða málsvagnarlaun skipaðs verjanda ákærða, Jónatans Sveinssonar hæstaréttarlögmanns, sem þykja sömu leiðis hæfileg kr. 500.000. Þá verða ákærðu dæmdir óskipt til greiðslu annars sakarkostnaðar, þar með talin saksóknarlaun, er renni til skipaðs sækjanda, Atla Gíslasonar hæstaréttarlögmanns, og þykja hæfileg kr. 500.000.

Nokkur dráttur hefur orðið á dómsuppsögu í málinu, og stafar hann af önnum dómenda og umfangi málsins.

D ó m s o r ð:

Ákærði Olav Ómar Kristjánsson sæti fangelsi fimmtán mánuði. Þá greiði ákærði kr. 40.000.000, —fjörutíu milljónir króna,— í sekt til ríkissjóðs, en til vara greiðslu sektarinnar greiði Þýsk-íslenska hf. sömu fjárhæð sektar, sem ákærði afpláni með fangelsi tólf mánuði, gjaldist hún eigi innan fjögurra vikna frá birtingu dóms þessa.

Ákærði Guðmundur Þórðarson sæti fangelsi fimm mánuði. Þá greiði ákærði kr. 1.000.000, —eina milljón króna,— í sekt til ríkissjóðs. Til vara greiðslu sektarinnar greiði Þýsk-íslenska hf. sömu fjárhæð sektar, en greiðist hún eigi innan fjögurra vikna frá dómsbirtingu, sæti ákærði í hennar stað fangelsi tvo mánuði.

Ákærði Olav Ómar greiði málsvagnarlaun skipaðs verjanda síns, Jóns Steinars Gunnlaugssonar hæstaréttarlögmanns, kr. 500.000, og ákærði Guðmundur greiði málsvagnarlaun skipaðs verjanda síns, Jónatans Sveinssonar hæstaréttarlögmanns, kr. 500.000. Annan sakarkostnað greiði ákærðu óskipt, þar með talin saksóknarlaun, kr. 500.000, er renni til skipaðs sækjanda, Atla Gíslasonar hæstaréttarlögmanns.